

132782 LM

1763

SALERNO

STUDI

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
SALERNO

BIBLIOTECA

A

1015

VOL.

FA

IV

B

2

HISTORIA IVRIS CANONICI

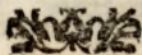
IN V S V M
SEMINARII SALERNITANI

Commodo ordine adornata, & veterum recentiorumque Scriptorum auctoritate, multisque non vulgaribus observationibus, & adnotationibus passim illustrata, & aucta.

Adiecta est ad calcem mantissa, in qua de deperditis, aut ineditis canonum collectionibus; tam Graecis, quam Latinis; Bibliotheca iuris Canonici veteris Völli, atque Iustelli; itemque Synodico M. Guil. Beveregii differitur.

A V C T O R E
CARMINO FIMIANO

Eiusdem Archiepiscopalis Seminarii
Professore.

NEAPOLI MDCCLXIII.
Excudebat Caietanus Roselli.
Publica auctoritate.

A 1015

Nulli Sacerdotum suos liceat canones
ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum
possit regulis obviare. *Caelestin. i. epist. ad
Episcop. per Apul., & Calabr. constit.*

Κωνσταντος Σεβαστος

Ταις Εκκλησιας

Παν ει π δ αν εν τοις αγιοις των επισκοπων συνεδριοις
πραττεσαι, ιτατο προς την θειαν βουδησιν εχει την ανα-
φοραν.

*Constantinus Augustus
ad Ecclesias.*

Quidquid in Sanctis Episcoporum Con-
ciliis decernitur, id universum Divinae
voluntati debet attribui.

AMPLISSIMO VIRO

ISIDORO SANCHEZ DE LVNA

ARCHIEPISCOPO SALERNITANO

POTENTISSIMI NEAPOLITANORVM REGIS

A SANCTIORE CONSILIO ADMINISTRO

ACERRIMO LITTERARVM PATRONO

CARMINVS FIMIANVS

MVNVSCVLVM LITTERARIVM

OBSEQVENTIS ANIMI

ERGO.

Ecce mihi natura ingenium obtigit, nulla ut re capiar magis, quam vi eximiae sapientiae, si quam in aliis animadverto, cum probitate honestaque conjunctam, inque omnes me partes agam, ut viris, quos ingenis evexit virtus, observantiae, pronaque voluntatis significationem aliquam, officiumque edam. Quum enim nihil ingenio perficere possim, in quo vel aliis, vel certe mihi ipse placeam; eam tamen laudis particulam facile mihi vindico, quae in aliorum contemplatione admirationeque virtutum est posita. Habes ergo, PRAESVL AMPLISSIME, quid umquam in causa fuerit, cur hanc, quae sub auspiciatissimo nomine TVO nunc primum apparet, Canonici Iuris Historiam, qua commodo utilitatique studiosorum iurisprudentiae canonicae Seminarii, delicii TVI ad invidiam usque per TE florentissimi, prospectum volui, TIBI potissimum, qui non antiquitate modo generis, & gloria maiorum, sed virtute TVA unus omnium maxime flores, inscribendam decreverim. Quid enim virtutis est, quid ornamentum, quod in TE non emineat egregie, aliosque in TVI

imitationem admirationemque non pertrabat ?
Iam inæ usque ab eo tempore , quo primum in
litteris studium posuisti , præstantem indolem na-
cto , elucere visi sunt in TE celeres quidam inge-
nii animique motus , ad excogitandum acuti , ad
explicandum exornandumque uberes , ad memo-
riam firmi , ac diurni , eximiamque spera hã-
tim omnibus iniecasti , talem aliquando futurum ,
qualem nunc cognitum iudicamus . Primum a lin-
guarum studio , quod scientiarum vehiculum quod-
dam est , initium duxisti : qua in re ingenii abun-
dantia præditus , tanta utebaris contentione animi ,
atque industria , quanta homini utendum , qui quo-
minus ingenio potest , subsidio sibi comparat dili-
gentiam , ut & ingeniosos diligentia vincat , & in-
genio diligentes . Quo factum , ut omnis oratio TVA
emendata , perpolita , plena , & tereti verborum
compositione temperata vitia omnia devitet . Inde
ad orientales quoque linguas , ingenii lumen elo-
quentiam digressus es ; quantumque in hoc negotio
excellas , probe norunt viri apprime docti , qui TE
erudita voce Graecis Romanisque auribus digna
perorantem admirati sunt , & flexanimo sermone
potentem extupere . Nemo quidem TE nec in vitiis
vituperandis acerbior , nec in sententiis acutior , nec
in dicendo differendoque subtilior . Præstat autem
in TE , quod constanti omnium opinione , in oratore
maxime commendandum , lepos quidam , eruditio
libero homine digna , celeritasque & brevitatis re-
spondendi & refellendi subtili venustate urbanitate-
que coniuncta , quibus ceteros ingenia , honestaque
quadam voluptate perfundis . Interea quia in ora-
tore dialecticorum acumen est requirendum , stu-
diose in ea sapientiae parte exercebaris , quae ve-
luti contracta , & adstricta eloquentiae est ; ideo-
que omnes de ra re scriptores perlegere volupe TIBI
uit . Hinc ad penitiorum Theologiam mentem ap-
puli-

pulsi, quae & ad cognitionem animi pulcherrima est, & ad rem Christianorum publicam tuendam moderandamque necessaria. In hac vero disciplina adeo brevi profecisti, ut vel hoc nomine TIBI anteferatur nemo, pauci putentur pares. Quid nunc praedicem summam illam, ac paene singularem reconditiorem sacrae antiquitatis sapientiam, qua praeclare post hominum memoriam excelles? Ea tanta est, ut unum id tota vita egisse omnium admiratio videaris. Quid scientiam pontificii iuris, & universae ecclesiasticae historias, itemque penitissimarum omnium gentium, populorumque memorem? In hac eatenus excelles, ut quae ex aliis decerpis, mentis acumine, praestantique doctrina castigas, aut meliora reddis, & quaecumque de re dicere ingrederis, optimis, & admodum commodatissimis exemplis ad confirmandum id, quod studes, nunquam non abundes. Ad eam vero omnia a natura habes adiumenta, & praesidia: tanta nimirum praeditus es memoria, ut rerum retro gestarum propemodum infinitatem firmissime retineas, quaeque semel mente perceperas, in numero habes. Tantarum fama virtutum Partenopaeam urbem undique invadens, eam & splendore nominis TVI, & omnium admiratione complevit; constantique cunctorum opinione percubuit. Ea percitus Iustissimus magnorum ingeniorum aestimator CAROLUS BORBONIUS, nunc Invictissimus Hispaniarum, novique orbis Monarcha, quum amplissimis TE honoribus cumulavit, tum docendi provinciam in florentissima scientiarum bonarumque artium altrice Neapolitano Archigymnasio perhonorifice demandavit; in quo juvenum, cultissimorumque hominum frequentia stipatus, praeclarum sapientiae, atque eruditionis TVAE specimen exhibuisti. Hinc quoque factum, ut nulla ferme fuerit Academia, quae laudi ac ornamento non sibi duxerit, TE moderato-

rem, aut socium adsciscere, in quibus quam edisseruisti, quam de TE conciveras expectationem, ita sustinuiti, ut nemo unus esset, qui TIBI in omni politiori humanitate, ac liberali disciplina primas non concederet. Quid porro dicam de spectatissimis virtutibus TVIS, quibus christianam pietatem cum litteris felici constantique foedere copulasti? Ecquid aliud, quaeso, ad Episcopatum TIBI patefecit aditum, nisi summa doctrina, ingens pietas, ardentissimumque illud studium, quod ab ineunte aetate tota mente fovisti, in omne aevum scriptorum ingenia fatigaturum? Primum Ariani Pontificatu insignitus es, ut in quo adhuc presbytero omnes eniterent virtutes, is iure meritoque Episcopatu dignissimus haberetur. Qua occasione maiorem exercendae virtutis campum nactus, mirum profecto videri debet, quam maxima, quamque praeclara pro re christiana effeceris. Auctus deinde Tarentino Episcopatu, quos non pertulisti labores, qui TE non ingruit procellarum appulsus, quibus difficultatibus conflictatus non es, quae demum non subiisti discrimina, ut optimi sagacissimi-que Pastoris munus penitus expleres? Tandem ad Salernitanam moderandam Ecclesiam evectus, inde usque a TVO exoptatissimo faustissimoque in Provinciam appulsu, quo maius gaudium, incredibilisque laetitia omnium explevit animos, quo magis de amplissimis fortunis nostris gratulamur, eo maiori cura, animique labore veremur, ne nova gravissimarum rerum aliunde gerendarum cura compulsus, e sinu complexuque nostro divellaris. Quid nunc vehementissimum TVVM tuendae Religionis studium praedicem? Illud tantum est, ut si quosdam audias, qui dubitandi disputandique licentia abrepti, adversus verenda divinae Fidei dogmata & oracula paullisper obganniant, exardescas iracundia, & procaces disputatores obiurgas, atque refellas.

Hoc Religionis studium effecit, ut clarissima viro-
 rum Catholicae rei altius extollendae coortorum
 exempla pone sequens, sanctissimam Ecclesiae disci-
 plinam primum Ariani, mox Tarenti, ac demum
 Salerni, acerrime vindicares, & improbo labore,
 miraue felicitate ubique diffunderes. An vero est
 quispiam, qui TVAM rerum gerendarum pruden-
 tiam, consiliorumque explicandorum dexteritatem
 admiratus non sit, TEque ad unum id ortum non
 dixerit, quodcumque agis? Qua inspecta prudentia,
 CAROLUS REX in amplissimum Consiliariorum or-
 dinem TE sibi adlegit, TVOQVE consilio, & opera
 in rebus quibusdam difficillimis pertractandis, ex-
 pediendisque usus est. Quid nunc TVAM bonitatem,
 comitatem, morumque pudicitiam memorem? Ea
 tanta est, ut neminem aut aspectu, aut colloquio
 TVO arces, omnium postulata libenter cognoscis,
 nihil iusta petentibus denegas. Si quid negare coge-
 ris, ea tamen uteris lenitate sermonis, ut eos quo-
 que, quibus negas, aequos placatosque abs TE di-
 mittas. Quae vero reliquis virtutibus TVIS, qui-
 bus omnem episcopalis officii partem absolvis, par
 inveniri oratio potest? Per TE adolescentes ad vir-
 tutem verbis exemplisque provocantur, effusisque
 propositis praemiis pelliciuntur: per TE, PATER,
 pretio atque gratia dignitates exemptae, honorum sors
 virtuti addita, priscus Salernitani fori splendor,
 iudiciorumque severitas instaurata. TVTE Iudex
 insontibus optabilis; iis, qui errore, metu, animi-
 ve calore deliquissent, placabilis; in eos, qui cer-
 ta malitia & pravitate peccassent, plane inexor-
 habilis. Veritatis cultor rectique tenax. senten-
 tiam, quam animo imbibisti, candide ac sincere di-
 cis, & a simulatione, quae tollit iudicium veri,
 idque adulterat, longissime abes. In arduis Salebro-
 sisque rebus numquam animum despondes, num-
 quam desistis, sed operi acrius instas, donec ad

optatum semel finem adrepas . TVI semper compos , aequam in adversis servas mentem . in prosperis ab insolenti temperas laetitia . Quod autem pari in culmine tanto exempli est , de ceteris liberalissime & honorifice , de TE humiliter demisseque sentis . Quid ego pluribus laboro in rebus TVIS attingendis prae earum magnitudine ac splendore notissimis ? Gloria famaque TVA tam longo lateque omnium ordinum , ac sapientum virorum praedicatione celebratur , ut nihil equidem accessionis fieri posse videatur . Quae gloriae amplitudo si nonnullis fortuna commodata videtur , TIBI praesertim a virtute donata , partaque magnitudine meritorum , singulari probitate , vitaeque ratione ad omne virtutum genus efformatae . Optimo igitur consilio institui , primum hunc litterarium laborem , qualis qualis sit , immortalis nomini TVO dicare , ut nimirum publice pateat , quam ingens mihi , quaque constans de ing. nii animique TVI splendidissimis dotibus insideat opinio . Sincerum ergo obsequentis animi argumentum , dum TIBI in iacente fortuna offero , illud abs TE contendo , ut qua praestas humanitate comitateque excipias , meque inter nominis TVI addictissimos observantissimosque habeas ; sicque voti compos meliora conabor , nomini que TVO submittam . Interim DEVM ter optimum rogo , atque etiam oro , ut propitius votis annuat , quae pro salute atque incolumitate TVA libens volensque nuncupo . Dab. ex aedib. Seminar. IV. Kalend. April. an. epochae Dionysianae MDCCLXIII.

SALERNITANI SEMINARII
 STUDIOSAE IUVENTVTI
 LEGVM ECCLESIASTICARVM STVDIIS
 INSTITVENDAE
 . CARMINVS FIMIANVS
 FELICITATEM .

Praeclare sapienterque iam inde ab antiquissimis temporibus more receptum, iuvenes ornatissimi, ut qui legum recte tradendarum provinciam adgredi statuunt, iis maximae curae sit, ante omnia studiosorum animos quibusdam instruere, quo facilius ad propositam materiam perducant, eoque tandem advecti evidentiosem habeant intellectum. Hinc leges ab ipsis earum initiis sibi repetendas esse duxere. Quum enim animadvertent, praecipuam cuiusque rei partem initio contineri, inque omnibus id esse absolutum, quod omnibus constat partibus; potissimam vero jurisprudentiae partem in iuris historia positam esse, hiulca impotensque pertractandi ratio iis est visa, missis primordiis, origineque non accessita, confestim in ipsam legum interpretationem irumpere. Quamobrem iuris origines, atque progressum in primis explicare adgressi sunt.

Quae cum ita se res habeat, ut primum florentissima Partenopaea urbe relicta, ubi quinquennio vertente, optimae frugis iuventutem legum studiis erudivi, huc demigrassem, professoris munere splendidis conditionibus ornatus ab eo, cuius apud me plurimum valet, & apud omnes peraeque valere debet auctoritas, in eo omne studium industriamque figendam in animum induxi, ut rei vestrae, studiosi legum iuvenes, omni cura sedulitateque consequeremur.

letem . Hac ergo mente nunc primum prodit haec *Canonici iuris Historia* , quam commodo utilitatique vestrae addico , ut vobis ecclesiasticarum legum sacra ingurgitaturis planior pateat aditus . Sane canonicum ius adeo diffusum est, ut mole magnitudineque sua laboret , eatenus reconditum abstrusumque , ut sine historiae , ac antiquitatum praesidio comparari vix queat .

Hinc quamplurimi insurrexere viri doctrinae eruditionisque laude commendati , qui nihil fecerunt reliqui , quo ad spartam hanc exornandam certatim operam industriamque conferrent suam . In primis autem stant Petrus de Marca (1) , Burchard. Gotelf. Struvius (2) , Io: Doviati (3) . Ger. Van-Mastricht (4) , Io: Strauchius (5) , Henric. Linkius (6) , Casp. Zieglerus (7) , Hunold. Plettembergius (8) , Ant. Arrighius (9) , Georg. Henric. Ayererus (10) , Ioach. Clutenius (11) , Christ. Matth. Pfaffius (12) , Adam Riccius (13) , Christoph. Gotfrid. Hoffmannus (14) , Jo: Ernest. Floerckius (15) , Franc. Flo-

[1] De concord. Sacerd. & Imper. & diff. de Veterib. canon. collect.

[2] In Historia iur. Civil. Feudal. Canonici , aliorumque iurium.

[3] Praenot. canonic. lib. III. & Histor. iur. Canonic. Gallice scripta.

[4] In Histor. iur. Ecclesiast.

[5] Diff. Canonic. de origin. libr. & auctorit. iur. Can.

[6] Discurs. praeliminar. de iur. canonic. origin. & auctorit. , praemisso eius tractatui de iurib. Templor.

[7] Diff. de origin. & incre-

ment. iur. Canonic. praemissa Paulli Langellotti institutionib. iur. Canon.

[8] In introduct. ad ius Can. [9] In acroasib. quatuor de iur. Pontific. univers.

[10] In programmat. de collectionib. iur. canonic. tum veterib. tum recentiorib.

[11] In Histor. iur. Canon.

[12] De originib. iur. Eccles. veraque eius indole.

[13] De libror. iur. canonic. quantitat. & qualitat.

[14] In delimat. histor. iur. canonic. Eccles.

[15] In praenotionib. iur. iurispud. Canonic.

Florens (16), Bern. Van Espen (17), Petr. Pithoeus (18), Jac. Usserius (19), Ant. Augustinus (20), Steph. Baluzius (21), Nat. Alexander (22), Christoph. Luffellus (23), Ger. Theod. Meier (24), Io: Andr. Schmidius (25), & Io: Alb. Fabricius (26). Mitto ceteros, ne rem longius, quam par est, videar protrahere.

Horum ergo operibus accedat haec nostra qualiscumque lucubratio. At cui non dictus Hylas, repente morosus aliquis inclamabit? Numnam igitur ei succensendum, qui, quoad eius fieri potest, aliquid opis iurisprudentiae pontificiae, ob neglectos cultores iam e dignitatis suae fastigio labanti, afferre satagunt? Is in illud mentem intorqueat, veritatem omnibus patere, nondum occupatam esse, posterumque aevum, quod agat, plane habere. Fortasse sibi persuadent, canonicae historiae cultores ita se se praestitisse, ut otium reliquis fecerint, spemque meliora producendi intercederint omnem? Et vero si propius eiusmodi Scriptorum turbam perlustremus, comperiemus equidem, eorum neminem in hoc stadio ita decurrisse, ut fatis

[16] Diss. de origin. art. & auctorit. iur. canonic.

[17] Tractat. historico-canonico. in omn. concilior. canon. tam Graec. quam Latin. Oper. part. V. tom. V. & VI.

[18] In Synopsi historica eor. qui canon. & decret. Concilior. edidere, praemissa editioni corpor. iur. canonic.

[19] Epist. X. ad Samuel: Vvardum cum responsione Vvardi, apud Cleric. Bibliothec. univers. tom. II. p. 242.

[20] De emendat. Gratian.

[21] Prolegomen. & not. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian.

[22] In select. Hist. Eccles. capitib. & adpend. ad diss. XXI. Saec. I.

[23] Praef. ad Codic. canon. Eccles. primitiv.

[24] Relation. historico. de collect. canon. praemiss. codic. canon. Eccles. univers.

[25] Supplem. ad Sagittar. introduct. Histor. Eccles. p. 728. seq.

[26] In Bibliothec. Graec. tom. XI.

fatis proposito muneri per omnia fecisse videantur. Complures enim pleraque falsa, vulgaria non pauca obtrudere haud veriti sunt: permulta vero, quae erant pertractanda, praetermisere. Alii autem meliorem praebuere operam; sed aut prolixitas, aut nimia verbositas, aut breuitas, enataque inde obscuritas impedimento fuit, quo minus ad summum peruenisse, bonique scriptoris munus per omnia persequuti videantur. Multi tandem haud infeliciter spartam hanc exornarunt: at quaedam peccarunt, plura pro dignitate non explicuere, multa nequaquam animadvertere, non pauca exiliter atque huic pertractarunt, quae poterant uberius enucleatiusque expediri; ordinem scopo parum aptum adhibuere tironumque commodo minime prospexere. Nihil porro praestantium virorum laudibus detractum iri cupio: multa ii egerunt, sed non dum peregerunt, & nostra quoque aetas multum futurae relinquet.

Non itaque inanem, nec ab instituti mei ratione alienam provinciam suscepi in hac Canonici iuris historia conscribenda. Habet ea dilucidam distinctamque scribendi rationem, & a nemine ad hanc diem adhibitam. Quumque nemo omnia, multi multa, omnes omnia possint; clarissimorum in re ecclesiastica virorum sententias, & opiniones enarraui, nedum excussi: unoque veritatis studio ductus, alias probavi, magisque exornavi, quasdam reieci, de nonnullis amplius deliberandum censui. Meam quoque symbolam passim contuli, ne alieno scribere periculo viderer. Critices usum ad artis regulas exactum ubique adhibui; quantumque licuit, etiam MSS. codicum auctoritate usus sum. Optandum equidem fuit, ut opportunus adhibendorum veterum numismatum, inscriptionumque locus mihi offerretur, quibus peramoenis utilissimisque studiis

diis haud ita mediocriter oblector (27). *Tenenda enim antiquitas*, perspecte Erasmus (28) inquit, *quae non modo ex vetustis auctoribus, verum etiam e numismatis priscis, e titulis, saxisque colligitur*. Brevitati porro, rerumque delectui omni cura studui; multitudo namque tironum mentem, ad quos meus hic labor tendit, obruit, absterretque potius, quam instruit. Complures demum haud vulgares observationes, adnotationesque non raro interserui; melioresque cuiusdam rei scriptores consulto laudavi, praesertim eos, qui ex instituto peculiare aliquod argumentum insequuti sunt, ut & ii adiri ab illis possint, qui sitim suam largius explere student, mihi que sermonis compendio proclivius prospicere fas esset.

Vos igitur, optimae spei iuvenes, primum, quod in usus vestros sisto, laborum meorum specimen, aequo animo accipite; eoque iam perspecto, ad canonicam tandem iurisprudentiam, qua nihil ex omnibus rebus humanis est aut praeclarior, aut praestantius, omni studio, animique labore contendite. Meliores vero labores, ad quos iam dudum animum adieci, si ocium viresque Superi suffecerint, praestolemini. Interim ita vestram probate operam, ut publicam in felicitatem adolescatis, quae maximam partem in
fa-

[27] *Vnus veterum numismatum in re quoque ecclesiastica est valde commendandus. Conf. Valent. Ernest. Laescher. Diatrib. de numar. rei usu in histor. numar. eccles. & diss. de rei usu in explanat. Sacr. antiquit. Hinc Baronius, Tillemontius, Pagius, Mabillonius Sarnellius, Bachinius, alique viri in primis clarissimi numis in re-*

bus ecclesiasticis passim usi. Idem de veteribus inscriptionibus dicendum, quarum praesidio complura in rebus ecclesiasticis illustrant, quum alii, tum Panvinus, Muratorius & Blanchonius, cuius eruditissima praefatio ad Anastasi Bibliothecarii vitas Pontificum legi meretur.
[28] *De ration. instit. disciplin. in pr.*

sapientum virorum copia est posita , vosque pulcherrima foveat spes , rem christianorum publicam in partibus eius vobis credendis aliquando adiuvari posse . Quod si exitu , ut a vobis depono , comprobatum videro , voti composero , ac uberrimum operae fructum consequutus videbor . Scribeb. in Salernit. Archiepiscop. eod. IV. Kalend. April. ann. aerae christian. MDCCLXIII.

IVRIS CANONICI

In usum Seminarii Salernitani.

VVM praecipua cuiusque rei pars principium sit, quo probe non respecto, perpetuo caligare necesse est, ipsamque rem perficiat eorum omnium notitia, quae ad eandem omnibus numeris absolvendam sunt comparata; circo canonici iuris historiam explicaturo mihi eam scribendi rationem instituendam arbitror, ut prius ipsius iuris originem, statumque generatim referam; deinde fontes aperiam, e quibus defluxit; tum rerum gestarum seriem a primis christiani nominis exordiis ad nostra usque tempora perductam, in tres epochas scopo nostro admodatissimas, accensa chronologiae facula, exhibebo. Prima excurret ab ipsis Ecclesiae incunabulis ad Constantinum M.; quam *epocham iuris canonici antiquissimi* iure meritoque dices. Secunda vero a Constantino ad Gratianum: quae *epocha iuris canonici veteris* adpellari commode potest. Tertia demum a Gratiano ad nostra tempora procedet: quam *epocham iuris canonici novi* nuncupare licet. Huic ordini insistens, primum canonici iuris faciem quum in oriente, tum occidente ab Ecclesiae primordiis ad Constantinum exponam exinde a Constantino ad Gratianum; tandemque a Gratiano ad nostra tempora persequar. Ne autem quidquam intactum videar praeterire, quod ad susceptam semel provinciam pertineat, mantissam subiciam, in qua primum de deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Graecis; subinde de
amissis

amissis, ineditisve collectionibus Latinis; mox de Bibliotheca iuris canonici veteris Voëlli, & Iustelli; ac postremo de Synodico M. Guil. Beveregii disse- ram. Sed iam propositam mihi spartam, omni prae- cisa mora, adgrediamur.

C A P. I.

DE ORIGINE IVRIS CANONICI, EIVSQVE
STATV GENERATIM.

§. I. Ca-
nonici iu-
ris origo.

§. I. **O** Rigo iuris canonici ab ipso Christo est arcifenda; qui evangelica Ecclesiae Le- ge statuta, universae Ecclesiae principi Petro co- piam fecit legis interpretandae, occultarum subli- miumque rerum declarandarum, novarumque pro re nata legum perferendarum. Quod proclive con- ficitur ex eodem Servatore nostro apud Lucam (1): *ο ακρω υμων, εμω ακρω, και ο αδετων υμας, εμε αδετει* qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit. Audire Latinis est iubenti parere, quo sensu hic ac- cipitur, itidemque apud Tullium (2), Nepotem (3), Apuleium (4), aliosque. Tantidem est Graecum *ακρειν*, ut ex Diodoro Siculo (5), Demosthene (6), & Pythio oraculo Soloni dato, demonstrat Th. Ga- takerus (7). Idem quoque Hebraicum *שמע* Sciamab significare, iam compertum est. Hanc Petro, eius- que successoribus a Christo collatam potestatem, innumera adstruunt solidissima argumenta. Confe- rantur Bellarminus, Panvinius, Duvallius, Habert, Agricola, Bzovius, ac plerique omnes (8).

§. II. A-
postoli, &
successores
potestate fi-
bi a Chri-
sto collata
vii.

§. II. Iam vero potestate sibi a Christo collata, Apostolorum Princeps Petrus, ipsique Apostoli ul- tiunt.

[1] X, 16.

[2] Famil. lib. II. epist. 2.

[3] In Lytandr. cap. 1.

[4] In Apolog.

[5] Apud Phot. Cod. CCXLIV.

[6] Adv. Leptin.

[7] Diss. de nov. Testament.

stilo cap. IV.

[8] Hos, aliosque eruditos, qui Summi Pontificis di- gnitatem, inraque vindicant, collegit Io: Th. de Rocaberti in Bibliothec. maxin. Pontific.

sunt. Enata, namque primis nascentis Ecclesiae exordiis controversia, num fideles circumcisionis lege, Mosaisisque caeremoniis obstringerentur, Petrus accitis Apostolis, atque senioribus (quod primum Concilium Hierosolymae an. LI. habitum, aestimat Baronius (9)) decrevit, Fideles circumcisione, Mosaisisque caeremoniis solutos esse, iisque abstinendum ab Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione. Actor. XV. (10) Hanc eandem potestatem Petri successores constantissime exercuisse, ecclesiastica omnium temporum historia penitus evincit. At vero prioribus tribus saeculis raro ea usi; tum quia in unum convenire, furente persecutionum rabie, haud ita frequenter licuit; tum quod nunquam ferme oportuit: Fideles enim ob recentem Christi memoriam, exemplumque Apostolorum, ad rectam vitae rationem mores componebant suos (11).

§. III. Tribus prioribus saeculis ad Nicaenam usque Synodum I., non nisi Sacra Scriptura, & Apostolicis traditionibus usa Ecclesia est. Sic in controversia paschali, utraque pars traditionibus Apostolorum, altera D. Petri, & Pauli, altera Ioannis, ac Philippi ad sententiam suam adstruendam usa est: quod ex Eusebio (12) liquet. Pariter Clemens Alexandrinus (13) se impulsum ait a familiaribus suis, ut traditiones, quas a vetustioribus presbyteris de paschate acceperat, scriptas posteris mandaret. Am-

S. III.
Quo iure
prioribus
saeculis fi-
deles usi?

B bigi

[9] Annal. Eccles. ad an. LI.

[10] In quo confiteret decreti huiusce obligatio abstinendi a sanguine, & suffocato, & quamdiu in Ecclesia steterit, disputant in primis Cancellius Diatrib. de usu sanguin., & Spencet. dist. in A. & XV. 20.

[11] Quam pulcherrima vitaeque sanctimonia praestans fuit prioribus saeculis fidelium vitae ratio: Conf.

Fleury de morib. Christian. Edvard. Vvaterhus. diff. de pietat. caritat. & politia antiquor. temp., & primor. Christianor. Guil. Cave in primitivo Christianismo, Gotfrid. Arnold. delincat. primor. Christianor., Paganin. Gaudent. de vit. Christianor. ant. tempor. Constantin., ceterosque.

[12] Hist. Eccles. V. 23, & 24.

[13] Lib. de Pascha IV. 12.

bigi porro nequit, quin singulae ecclesiae ab Apostolis institutae, aliquas ab iis traditiones, atque regulas acceperint, quas in re ecclesiastica gerenda observarent. Admodum pauci fuere canones, quoniam perpauca concilia celebrata sunt. Sic saeculo primo habitum Concilium Hierosolymitanum, de quo superius dictum. Saeculo secundo sacri quidam conventus habitus in Asia, Syria, Palaestina, in Occidente, Romae, & in Gallia, contra Montanistas, & Catharypas, deque celebrandi paschatis controversia. Medio fere saeculo tertio Romae contra Novatum, eiusque sectatores habita synodus, in qua tamen nulli editi sunt canones, sed *δογμα* istius refert Eusebius (14). Aliae quoque eodem saeculo habitae synodi in Africa, Asia, & Oriente, sed nec in hisce canones instituti, in codicem coniecti sunt. Primi autem canones, qui codici inserti sunt, fuere Ancyranus, Neocaesariensis, Laodicensis, Gangrensis, Antiochenus, Nicaenus, & C. Politani (15), ut infra cap. IV. §. II. dicemus.

§. IV. Canones, & constitutiones ad saec. XII. Dogmata moreque spectantur.

§. IV. Post Synodum Nicaenam I. Scripturae, & Apostolicis traditionibus accessere *Canones conciliorum*, inque Conciliis uterque codex in medio positus, quo de dogmatibus, ritibusque iudicaretur. Canonibus, eorumque collectionibus subindè *Decreta Pontificum* primus adiunxit sexto ineunte saeculo Dionysius Exiguus: tandemque eorumdem *Decretales epistolas* primus cum canonibus collegit septimo declinante saeculo Cresconius. Ita inde usque a concilio Nicaeensi duplici iure Ecclesia usa est, *Divino*, quod sacris litteris, & *Canonico*, quod canonum collectionibus continetur. Conciliorum autem canones, Pontificumque constitutiones per duodecim priora saecula, tantum christianae Fidei dogmata,

[14] Hist. Eccles. VI. 35.

[15] Vid., si licet, Iust. Henning. Boehmer. in dissertationibus. iur. eccles. antiq. ad Pli-

mo-
nium secundum, & Ferrull., & Plattum, in originibus. iur. eccles.

moreſque fidelium ſpectarunt ; nihilque de iudiciis privatorumque iure, quod maximam partem ab iure Romano eſt, decrevere. At ſaeculo XII. inducti ſunt externi fori iudicarii ritus : tumque coeſpere Pontificum reſcripta, conciliorumque canones iudicarium ordinem, externique fori cauſas ſpectare.

C A P. II.

DE FONTIBVS IVRIS CANONICI.

§. I. **A**B enarrata iuris canonici origine ad eius fontes pandendos abſcedamus. Ius ergo canonicum divinis litteris, Summis Pontificibus, Conciliis, catholicis Patribus, & civili iure fluxit. Primus fons eſt ſacrum Foedus, tam vetus, quam novum; itemque ius non ſcriptum, ſive traditio. Plurima quidem in eccleſiaſticis occurrunt legibus, quae ſacrarum litterarum verba, atque ſententias praeferrunt: qua de re conferantur Petrus Guenois (1), & Io: Nicivellenſis (2). Ab eadem origine arceſſita moralia praecipua; itemque complures eccleſiaſticae conſtitutiones, teſte Innocentio III. (3). Qui vero utriuſque Foederis notitiam, quae iuris eccleſiaſtici ſtudioſo eſt opus, comparare ſtudet, is adeat praeter ceteris Huetium (4), Lamy (5), Serarium (6), Bellarminum (7), Walthon (8), Jac. de la Haye (9), Senenſem (10), Fraſſen (11), Graveſon (12), Canum (13), & ad captum canonici iuris, Io: Doviati (14).

§. I. Fontes canonici iuris.

§. II. Alter vero fons Romanorum Pontificum

B 2 con-

[1] In corpor. iur. canonic.

[2] In libro inſcripto, Concordia.

[3] Cap. XXVI de accuſat.

[4] In Demonſtrat. evangeli.

[5] In Appar. Biblio.

[6] In prolegomen. Biblio.

[7] De Verbo Dei.

[8] In Appar. Biblio.

[9] In prolegomen. praefix. tom. 1. ſuae Bibliae Maximae.

[10] In Bibliothec. Sanct.

[11] De Sacri. Scriptur.

[12] De Sacri. Scriptur.

[13] De loc. Theologic. II.

[14] Praenot. Canonic. I.

S. II. De
constitu-
tionibus
Pontificū

constitutionibus continetur. Eae in *generales*, & *speciales* dispecuntur Generalium constitutionum species duae *Decreta*, & *Decretales epistolae*. Decreta dicuntur, quae sponte sua, sive motu proprio Summus Pontifex iubet. Decretales autem sunt constitutiones ad Praelatorum, privatorumque hominum relationes emissae, quae & *responsa*, & *rescripta* nuncupantur. Speciales porro constitutiones sunt, quae supplicantium causa in rebus pro re nata emergentibus aliquid fieri sciunt; nec sunt ad exemplum pertrahendae. Hae adpellantur *Diplomata*, quod in duas contrahi plicas soleant membranae, quibus conscribuntur; itidemque *Bullae*, a signo iis appenso, & *Brevia*, quae eo a Bullis distant, quod brevioribus membranis scribuntur (15).

S. III. Ge-
nuinae
Pontificum
epistolae
Per tria
priora sae-
cula.

§. III. Iam vero Romani Pontifices iam inde a primo Ecclesiae saeculo ad nostra usque tempora decretales epistolas edidit, quibus Ecclesiis, Episcopis, aut synodis, de fide, vel disciplina ecclesiastica consulentibus respondebant. Est tamen, cur quispiam edaci tempore succenseat, quod tot, tantaque monumenta interciderit. Sub exitum saeculi primi consultus Clemens I. Epistolam ad Corinthios dedit; cuius Irenaeus (16), Dionysius Corinthiorum Episcopus (17), Epiphanius (18), Hieronymus (19), aliique meminere. Eam Latine ad fidem vetustissimi MS. Bibliothecae Regis Angliae evulgavit Patricius Junius (20). Eamdem cum secunda epistola ad Corinthios edidit Cotelierus (21). Victor I. Epistolam

in

[15] Varia veteris Ecclesiae epistolarum genera enarrant Ferrarius diss. de antiquo Ecclesiae epistolarum genere, Lupus ad Tertull. de praescript. cap. XX., aliique.

[16] Adv. Haeres. III, 3.

[17] Apud Euseb. H. E. IV, 23.

[18] Haeres. XXVII.

[19] De vir. illustrib. cap. XIV.

[20] Oxon. MDCXXXIII.

[21] PP. Apostolic. tom. I. Secundam epistolam ad Corinthios quidam Clementi tribuunt; at ab eo abiudicat Grot. epist. CLIV. ad Gall. quamvis non diffiteatur esse primi saeculi opus.

[22] Hist. Eccles. V, 23.

in paschali controversia depromsit, cuius meminit Eusebius (22). Cornelius P. tres dedit epistolas, duas ad Cyprianum, inque eius epistolis leguntur, alteram ad Fabium Episcopum Antiochenum, quam servavit Eusebius (23). Aliarum ab eodem Pontifice latarum, quae tamen excidere, ipse Cornelius (24), Cyprianus (25), Hieronymus (26), & Eusebius (27) mentionem intecere. Soter P. epistolam ad Corinthios scripsit, cuius meminit Dionysius Corinthiorum Episcopus (28). Fabianus quoque epistolas dedit, quas memorat Cyprianus (29), uti etiam Lucius P., cuius apud ipsum Cyprianum mentio. Stephanus I. litteras edidit, quarum alterum fragmentum exhibet Dionysius Alexandrinus Episcopus (30); alterum vero Cyprianus (31) (32). Dionysius P. Epistolam dedit adversus Sabellianos, cuius fragmentum affert Athanasius (33). Felix I. scripsit epistolam ad Maximum Alexandrinum Episcopum, cuius fragmentum laudatur in Concilio Ephelino (34).

§. IV. Atque hae sunt genuinae Pontificum epistolae, qui prioribus tribus Ecclesiae saeculis viguere. Quae vero aliae feruntur, eae ad apocrypha ablegandae. Quod ad Pontifices saeculi IV. ad Siricium, etli vero propius sit, nonnullas ab iis decretales emissas; nihilominus excidere: adeo ut trium dumtaxat Pontificum quarti saeculi ante Siricium, quaedam extant epistolae. Earum duas eduxit Iulius I., alteram ad Eusebianos, quam refert Athanasius (35), alteram Socrates (36), & Epiphanius

§. IV. Ge
nuinae Pō-
tificum
quarti sae-
culi epi-
stolae.

B 3

Scho-

[23] Hist. Eccles. VI, 43.

[24] In suis epistolis.

[25] In epistol.

[26] De vir. illustrib. cap. LXXVI.

[27] Hist. Eccles. VI, 46.

[28] Apud Euseb. H. E. IV, 23.

[29] Epist. LV.

[30] Apud Euseb. H. E. VIII, 5.

[31] Epist. LXXIV.

[32] De epistolis Stephani I. ad Cyprianum consulatur P. Missorius peccul. diff. Et Blondellus in Pseudo-Isidoro.

[33] Epist. de Decretis Synod. Nicaen.

[34] Act. I.

[35] Apolog. contr. Arianos.

[36] Hist. Eccles. II, 23.

Scholasticus (37). Liberius P. duodecim conscripsit epistolas, quarum septem produxit Hilarius (38); quatuor ad Eusebium Vercellensem Episcopum, editit Baronius (39): duodecimam ad Orientales Episcopos, affert Socrates (40). Aliae eiusdem Pontificis Epistolae deperiere. Damasus P. Epistolas octo propandit, quarum quatuor in lucem produxit Holstenius (41): duae prostant inter Hieronymi Epistolas: aliae duae, nempe altera ad Episcopos Illyrici habetur Graece apud Theodoretum (42), Latine apud Epiphanium Scholasticum (43); altera contra Apollinarium, & Timotheum prostat apud eisdem Theodoretum (44), & Epiphanium Scholasticum (45).

§. V. Col-
lectores de-
cretalium
Rom. Pon-
tific.

§. V. Hae sunt genuinae Pontificum saeculi quarti ante Siricium decretales: quae afferuntur aliae, *videlicet* redolent; praesertim, quae in Isidori Mercatoris expilatione cusa sunt: de qua opportuno agam loco. Insequitis autem temporibus Romani Pontifices decretales pro re nata scivere. Earum plurimas evulgarunt Iac. Merlinus, Petrus Crabbe, Laurentius Surius, Dominicus Nicolinus, Severinus Binius, ac reliqui prope omnes conciliorum collectores; itemque Fr. Ioverius (46), Baronius, Bzovius, Raynaldus, ceterique Annalium scriptores. His accedant Dionysius Exiguus, Cresconius, Burchardus, Ivo, Gratianus, Bernardus Circa. 10: Gallensis, Bernardus Compostellanus, Tancredus, Raymundus Pennafortienlis, atque Bullarum, & constitutionum editores; de quibus singulis suo loco differendum. Porro ab Ant. Carafa, & Ant. de Aquino, iussu Gregorii XIV., in lucem productae Pontificum epistolae a Clemente ad Gre-

[37] Hist. Tripartit. XLVII. 29.

[38] In fragment.

[39] Ad an. CCCLIV. Annal. tom. III.

[40] Hist. Eccles. IV, 12.

[41] In collect. Romana bi-

partit.

[42] Hist. Eccles. II, 22.

[43] Hist. Eccles. V, 29.

[44] Hist. Eccles. V, 10.

[45] Hist. Eccles. IX, 15.

[46] Sapet. Ecclesiastic. class. II.

Gregorium VII. Omnium vero in hac re studium industriamque facile vicit Petrus Coustant, qui decretales a Clemente ad Xystum III., genuinas ab eumentitis sejungendo, accurateque ad fidem MSS. castigatas, chronologico digestas ordine, eruditissimisque notationibus, & observationibus illustratas, publica luce donavit (47).

§. VI. Porro non desiere eruditi, qui in edendis, illustrandisque quorundam Pontificum decretalibus, professam navarunt operam. Sane Leonis M. epistolae extant in eius operibus, Paschas. Quesnelli observationibus illustratae. Epistolam dogmaticam ad Flavianum, CPolitanum Episcopum, aliamque ad Leonem Imp. Graece, atque Latine vulgavit Ger. Vossius (48): Gregorii I. epistolarum libri XII. inter eius opera prodire. Pauli I. Epistolas XXXI. edidit Fr. Du Chesne (49). Epistolae sexdecim Nicolai I. iam lucem inspexere (50). Multo plures postea Baronius evoluit, ac Binius (51) evulgavit. Alexandri III. epistolas edidit Sirmondus (52). Silvestri II. epistolae CLIX. e Bibliotheca Papyrii Massoni prodire. Innocentii III. epistolarum libros XVI., post imperfectas Guil. Sirleti, & Fr. Bosqueti collectiones, evulgavit, eximieque illustravit Steph. Baluzius (53). In has Innocentii decretales commentatus quoque est Ant. Dadin. Alteserra (54). Pii II. epistolae CCCCXXXI. & ante, & in Pontificatu scriptae, in lucem emissae sunt (55). Hadriani VI. epistolae quoque prodire (56). Pii V. epistolarum libros V. evulgavit Franc. Goubeau. Leonis III. epistolas decem ad Carolum M., e MSS. Academiae

§. VI. Decretales quorundam Pontificum illustratae

B 4

Iu-

[47] Paris. MDCXXI. tom. x. fol.

[48] Ad calc. Gregor. Thaumaturg.

[49] Scriptor. Francic. tom. III. p. 727. & 760.

[50] Rom. MDXLII. fol.

[51] In colle& Concilior.

[52] Oper. tom. III.

[53] Paris. MDCLXXXII. tom. II. fol.

[54] Paris. MDCI. XVI. fol.

[55] Norimb. MCCCXXXI.

[56] Colon. MDXXXV.

Juliae primus edidit, ac notationibus illustravit Herman. Conringius. Epistolarum volumen, quas Romani quidam Pontifices ad Galliarum Reges, Carolum Martellum, Pipinum, & Carolum M. misere, edidit Iac. Gretserus (57). Idem epistolas plurimum Pontificum ad Petrum Cnapheum Eutythianum, Graece, ac Latine vulgavit. Leonis X. Decretales excusae sunt ad calcem operum Leonis M. (58). Prodiere quoque constitutiones Gregorii XIII. (59); itidemque Pii IV., Pii V., & Gregorii XIII. (60)

§. VII.
Tertius
canonici
iuris fons
concilia.

§. VII. Tertius canonici iuris fons sunt concilia, quorum canonibus (61) magna iurisprudentiae pontificiae pars constat. Concilium Graece *συνδος*, & *συνεδριον* Hebraice *כנישה*, denotat coetum sacrum, Ecclesiae praesulibus constantem, ad fidem tuendam, lapsosque erigendos mores collectum. Conciliorum habendorum mos inde ab Apostolicis temporibus obtinuit. Eorum alia Regia sunt, alia Ecclesiastica. Regia constabant Episcopis, Optimatibus, & Comitibus Regni, adeo ut leges ad ecclesiasticam civilemque potestatem omnium suffragiis conderentur. Haec CPoli frequentia, in Gallia vero frequentissima fuere, Francorum enim Reges nullum maius negotium sine Episcoporum, & optimatum consilio, decernebant. Conf. Petr. de Marca (62) Thomasinum (63),

[57] Ingoldast. MDCXIII, 4.

[58] Colon. MDLXI, fol.

[59] Iugdun. MDLXXXIII, 4.

[60] Florent. MDLXXXIII, 4.

[61] Olim Synodorum canones, qui Fidei dogma spectabant, Decreta, qui vero mores Ecclesiaeque disciplinam, canones dicebantur. Sic in Iustiniani Nov. CXXXI, cap. I. *δογματα*, & *κανονες* diserte distinguuntur, & apud Eusebium H. E. VI, 55. ubi agitur de concilio contra Novatum, quod

Episcopi decrevere, de poenitentia lapsis concedenda, *δογμα* vocatur, *δογμα παρισταται παρι*, decretum ab omnibus factum est. At posterioribus temporibus conciliorum decreta, sive dogma spectarent, sive ritum, canones, indistinctim dicta; itemque Decreta, & capitula, ut ex concilio inscriptionibus patet.

[62] De Cong. Sacerd. & Imp. VI, 24.

(63), Baluzium (64), atque Bignonium (65).

§. VIII. Ecclesiastica porro concilia sunt, quae Sacerdotibus constant, inque iis de rebus ad Ecclesiam pertinentibus agitur. Eorum species quatuor, *generalia, nationalia, provincialia, & dioecesana* statuunt Bellarminus (66), Caballutius (67), Doviati (68), ac reliqui prope omnes. At prae ceteris Pontifex luculentissimorum operum praeconio celebratissimus Benedictus XIV. (69) tradit, quaedam a Summis Pontificibus habita concilia, quae ad relatas Synodorum species referri commode nequeunt; videnturque ex provincialibus, atque Dioecesanis quodammodo mixta. Profecto iis nonnulli adfuere Episcopi, quos Romae esse accidit, ac Romani praeterea presbyteri, aliique Ecclesiastici ordinis viri, sive Romani cleri essent, sive ex alienis dioecesibus Romanam adventassent. Eiusmodi fuere complura concilia, quorum exempla congeffit Auctor libri Gallice scripti *de studio Concilior.* (70)

§. VIII. Synodorum ecclesiasticarum species.

§. IX. Iam vero *generalia*, sive *oecumenica* concilia sunt, quae universo fidelium orbe in unum accito, auctoritate Romani Pontificis congregantur. De ratione celebrandarum oecumenicarum synodorum, earumque origine, necessitate, ac auctoritate copiose, atque ornate Io: Henichius (71), Matth. Vgonius (72), Dan. Toffianus (73), Io: Faber (74), Guil. Durandus (75), Io: Ant. Delphinus (76).

§. IX. Conciliorum generalium natura.

[63] De nov. & vet. Eccles. discipl. part. 2. lib. III. cap. 46.

[64] Not. ad Capitul. tom. II. coll. 1028.

[65] Not. ad Marculph. I, 25.

[66] De concil. I, 4.

[67] Notit. Eccles. saec. I. obs. de Concil. Eccles.

[68] Praenot. canon.

[69] De Synod. Dioeces. I, 1.

[70] Parol. MDCCXXIV, 4.

[71] Diss. de auct. & crit. antiqui-

tatis Eccles. & Concilior.

[72] Lib. de omnib. ad Concilia rite ac legitime celebrand. pertinentib.

[73] De colloquiis, & Conciliis quoniam eor. usus in Ecclesia.

[74] Libello praeparator. Concilii univers. futur.

[75] De modo generalis concil. celebrand.

(76), Moses Amyraldus (77), ceterique. Oecumenica vero concilia a Pontifice probata, in Fidei morumque negotio errare non posse, iam satis constat.

§. X. Concilior. nationalium indoles.

§. X. Nationalia concilia sunt, quae a Patriarcha, vel Primate, accitis omnibus patriarchalis ditionis Archiepiscopis, atque Episcopis, celebrantur. Haec *universalia* quandoque dicta, non quoad universam Ecclesiam, sed illam nationem. At ea prope semper *universalia*, & *plenaria* cum quodam modo nuncupata, quo a veris oecumenicis seiungerentur, observavit Nat. Alexander (78). In nationalibus conciliis, de causis Episcoporum, mysteriis Fidei, morumque disciplina pertractari consuevit. Sed procedente tempore, Fidei causa universalibus conciliis, Romanoque Pontifici adservata est.

§. XI. Quid Concilia provincialia?

§. XI. Concilia provincialia sunt, quae a Metropolitanis convocatis provinciae suae Episcopis, atque Abbatibus, celebrantur. Ea bis in anno indicenda, statuere Concilium Nicaenum (79), Chalcedonense (80), & Antiochenum (81). Postea ob barbarorum praecipue irruptiones, ea semel in anno acciri visum est, ut ex Synodo Trullana (82), liquet. Demum singulis saltem trienniis convocari statuit Concilium Lateranense sub Leone X. (83): quod ratum habuit Tridentinum (84). Quod vero maiorum causarum cognitiones, quae ad provincialia concilia olim referebantur, Romano Pontifici reservatae sunt, istiusmodi concilia passim desueverunt.

§. XII. Concilior. Dioecesanorum. natura & origo.

§. XII. Denique concilia *dioecesana*, sive *episcopalia* sunt, quae ab episcopo convocatis presbyteris,

[76] Tra&. de tra&and. in Concil. Oecumenic. & in quem finem Patres ea differere conveniat.

[77] Dissertationib. tribus 1. De concil. origin. & necessit. 2. De ration. Concil. convocandor. 3. De illor. auctoritat. Ert int. eius disputa-

tion. Salmuniens. p. 505. & 552.

[78] In Saec. III. diff. XXV.

[79] Can. V.

[80] Can. XIX.

[81] Can. XX.

[82] Can. VIII.

[83] Sess. X.

[84] Sess. XXIV. de ref. cap. 9.

ris, & clericis suae dioeceseos, aliisque, quibus illud est adeundum, ad decernenda, quae episcopalem curam pertinent, habentur. Olim *πρεσβυτερια* *presbyteria* dicebantur, quod presbyteris, praesidente Episcopo, constarent (85). Aliquando *concilia civilia* dicta, quoniam ab Episcopo in urbe propria cum presbyteris diceceseos cogebantur. De origine episcopalium conciliorum magnae sunt turbae. Cellotius (86), Turrecremata (87), Guerearius (88), alique repetunt a Iacobo Minore, *Fratre Domini* dicto, quem Hierosolymitanum Episcopum fuisse, ex Clemente Alexandrino, Eusebio, Epiphanto, Chrysofomo, & Cyrillo Alexandrino demonstravit Petr. Fr. Foggini (89). Is namque ad abolendam suspicionem in Paullum abortam, concilium cum Senioribus habuit (90). At quamvis denegari nequeat, quin in eo Seniorum conventu haud obscura eluxerit episcopalis concilii imago; veram tamen synodum non fuisse, argumento est, quod ii ad Iacobum non vocantem sponte accessere, ut Paullum inviserent, quodque tantum amice Paulum monuere, non autem decretum eduxere. Vera synodus Dioecesana omnium fortasse antiquior est, quam describit Siricius P. (91), nempe Ioviniani haeresim a se & universo clero Romano coram se simul coacto, damnatam fuisse. Quod vero pertinet ad alia concilia Dioecesana, quorum ad nos acta pervenere, vetustissima est Synodus Antiodorensis an. DLXXVIII. Multo hac antiquiora, quorum gesta excidere, contracta sunt. Dioecesanae namque synodi ceteris antiquitate praestant; quippe primis Ecclesiae saeculis furente persecutionum aestu,

[85] Vid. Suicer. Thesaur. Eccles. voc. *synodos*, & Cluad. Fontei. de antiq. iur. presbyteror. in legimin. Eccles.

[86] lib. IV, cap. 6.

[87] In summ. de Eccles. III, 3.

[88] Tra&. de Concil. cap. 7.

[89] De Roman. D. Petri itiner. & episcop. exerc. XVIII. p. 422.

[90] Conf. A&. XXI.

[91] Epist. 2. ad divers. Episcop.

aestu, Episcopis proclivius fuit suum coetum contrahere, quam in concilium provinciale cum aliis Coepiscopis convenire, uti scite Thomasinus (92) observavit.

§. XIII.
Conciliis
certissima
antiqui-
tatum ec-
clesi. noti-
tia conti-
netur.

§. XIII. Iam fatis liquet, in conciliorum decretis pulcherrimam certissimamque historiae ecclesiasticae partem, sive dogmata spectes, sive disciplinam, moresque, comprehendi. Porro praeter Oecumenica, alia concilia errare posse, quum homines sint, fuerintque ii, a quibus haberi contigit, nemo eat inficias, totque damnantium se vicissim sententiarum contrariae decisiones proclive conticiunt. Pervulgata est gravis Gregorii Nazianzeni (93) querela de infelici eiusmodi conventuum eventu, deque *φυλακτικῶν*, & *φυλακτικῶν* Antistitum sui temporis, qui ad Synodos convenerant. Plura de hac re Launojus (94), Grotius (95), de Marca (69), Basnagius (97), Chamier (98), aliique dabunt, qui caute, bonaque cum venia legantur.

§. XIV.
Concilio-
rum col-
lectores &
illustrato-
res.

§. XIV. Concilia porro omnis generis certatim viri ecclesiasticarum rerum scientissimi collegere, notationibusque bono lumine collocarunt. In primis stant Philip. Labbaeus, Dominic., Manli, Io: Harduinus, Petr. Crabbe, Fr. Ioverius, Laurent., Surius, Severin. Binius, Ioach. Camerarius, Marc. Battaglinus, Guil. Cave, Fr. Coriolanus, Io: Laffenius, P. Poisson, Christ. Lupus, Mutius Pantia, Io: Cabassutius, Ludov. Thomasinus, Ludov. Bail. Edm. Richelius, Iac. Perimezzi, Io: Prideax, Emman. Schelstratenus, Io: Ludov. Ruelius, ac plerique omnes. His accedant, qui peculiaria concilia collegere. Sic Hispanica Ioseph. de Auguirre, & Garf.

[92] De nov. & vet. Eccles. discipl. part. 2. lib. III. cap. 73.

[93] Epist. LV. ad Procop.

[94] Epistolar. part. VI.

[95] Oper. Theologic. tom. III. p. 213. seq.

[96] de Conc. Sacerd. & Imp. VI.

[97] Hist. Eccles. X.

[98] Panitratiae catholic. XII, 10, 11, 12. & XIV, tom. II.

Garf. Loayfaeus ; Gallica Sirmondus , & Baluzius ; Britannica Henric. Spelmannus , & David Wilkins in unum contulere. Videfis omnino Struvium(99), atque Fabricium (100).

§. XV. Quartus canonici iuris fons sunt catholici Patres , nempe *qui in fide, & communione catholica Jancte , sapienter , conftanter viventes, docentes, & permanentes, vel mori pro Chrifto fideliter, vel occidi pro Chrifto feliciter meruerunt*, uti perbelle inquit Vincentius Lirinensis (101). Multas catholicorum Patrum fententias in fuis canonum collectiones coniecere Regino , Burchardus , Ivo , Grazianus , aliique. Complura quoque a SS. Patribus in decretis condendis paffim mutuata funt concilia, & Pontifices , ac nominatim Clemens III. , ac Innocentius III. Ceterum Patrum fententiae , etfi vi iuris non potiantur , quum ii perferendarum legum copia caruerint ; infertae tamen iuris corpori a Pontifice probato, vim legis adfequuntur. Ad rem Bonifacius VIII. (102) : *nofta*, inquit, *facimus, quae probamus, & quibus noftam impartimur auctoritatem*.

§. XVI. Ad canonicum vero ius probe nofcendum , cognitio Patrum , Scriptorumque ecclefiasticorum confequatur , neceffe eft ; itidemque eorum fcriptorum , quae genuina funt , quae fupposititia , quae integra , quae interpolata. Hanc vero fpartam copiofe exornarunt Bellarminus , Labbaeus , Senenfis , Rob. Cocus , Rivetus , Nat. Alexander , Guil. Cave , Io: Gotfrid. Olearius , Severin. Walthor. Slutetus , Casp. Saggiarius , Th. Ittigius , Io: Alb. Fabricius . His adiciantur Tillemontius , Nic. le Nourry , Du Pin , Oudin , Comeberfius , Colomesius , Bafnagius , Baronius , Ant. Pagius , Cotelierus , Grabe,

§. XV.
Quartus
fons iuris
canonici.

§. XVI.
Iniungitur
itidum
Patrum
fcriptorumque
ecclefiasticorum.
Inque
iis
ut
critices.

[99] In Bibliothec. iur.

[101] In Commonitor.

[100] In Bibliothec. Graec.
tom. XI,

[102] Cap. XXVI. de praebend.
in VI.

be, Clericus, Dacherius, aliique Patres Mauro-Benedictini. Conf., si licet, Th. Ittigium *de Bibliothecis Patrum*, & Io: Andr. Bosium, qui integro prope libro, qui veteres Patres, scriptoresque ecclesiasticos recensuerunt, atque illustrarunt, persequutus est.

§. XVII.
Quintus
canonic.
iuris fons.

§. XVII. Quintus demum canonici iuris fons, civile ius est, sive à Romanis Imperatoribus, sive Francorum Regibus conditum. Complura siquidem eius iuris probavit, inque proprium usum adscivit Ecclesia, sive iudicia spectes, sive nuptiarum negotium. Hinc veteres canonum collectores pleraque ab iure Romano retulerunt. E Graecis quidem Io: Scholasticus, Photius, aliique permulti *ῥητορικῶν*, hoc est canonum, legumque civilium collationes memoriae prodidere. E Latinis autem Regino, Ivo, Gratianus, Raymundus Pennafortiensis satis multa e sententiis Paulli, Codice Theodosiano, Pandectis, Codice, Novellis, ac institutionibus Iustini, Regumque Francorum Capitularibus, passim repetiere. Permulta quoque ecclesiasticam disciplinam spectantia ab iure Romano in canonicum irrepserunt. Pontifices namque Decretalium conditores, iurisprudentiae Romanae peritissimi, quamplurimis regulis, atque definitionibus e sanctiori iurisprudentia susceptis, pontificium ius explerere: quod iam observarunt Ant. Contius, Scipio Gentilis, Berous, ac universi iuris post hominum memoriam consultissimus Iac. Cuiacius, cuius testimonia exscripsit Ian. Vincentius Gravina (103). Sic Gelasius I., Caelestinus III., Lucius III., Gregorius IX., & qui maxime omnium Romano iure usi sunt, Gregorius M., Innocentius III., & Alexander III., plurima a Romano iure, ad decernendam Ecclesiae disciplinam, sedandasque controversias, mutuati sunt.

CAP.

DE STATV IVRIS CANONICI IN ORIEN-
TE AC OCCIDENTE AB ECCLESIAE
INITIIS AD CONSTANTINVM M.

§. I. **A**B expansis canonicae iurisprudentiae fontibus, ad eius faciem pernoscendam, ab ipsis Ecclesiae primordiis tam in Oriente, quam Occidente, ad Constantinum M., abscedere par est. Prioribus tribus saeculis Scriptura, ac iure non scripto, sive traditione Ecclesia regebatur. Post Nicaeensem autem Synodum, & iure *Divino*, quod sacris Litteris, & *ecclesiastico*, quod canonum collectionibus comprehensum est, uti coepit. Iam vero nullam tribus his saeculis canonum collectionem concinnatam, ex scriptarum legum paucitate, diro persecutorum aestu, recta fidelium illorum vitae ratione, assequi facile potest. Idem pariter ostenditur ex arcani disciplina; vetustis namque Patribus, si qua disciplinae capita scripto committebant, ne in vulgus ethnicorum, & catechumenorum exiret, maximae curae fuit (1).

§. I. Status iuris canonici prioribus saeculis.

§. II. Verum post saeculum tertium, in Oriente ubi coepit Religio, prioraque concilia habita sunt, canonum collectiones prodire (2). Satius hic erit, primum enarrare canonum collectiones, quae *Apostolorum*, & *Clementis* nomine afferuntur, non quod hac tempestate prodierint, sed quoniam constitutiones iis insertae maximam redolent vetustatem, disciplinamque trium priorum saeculorum praeferrunt. Prima itaque praescribitur *Συναγωγή κανονων των αγιω Αποστολων δια Κλημεντος*, *Collectio canonum SS. Apostolorum per Clementem*. De eius auctore mi-

§. II. Collectio canonum Apostolorum apocrypha.

ra

[1] Consule Emman. Scheltraren. diss. de disciplin. arcani.

[2] Vfus colligendorum ca-

nonum ab Orientalibus coepit; & ab iis ad Occidentales brevi manavit.

ra eruditorum discrepantia . Senensis (3) , Possevin (4), Lindanus (5), Gruterus (6), Lorinus (7), ac in primis Franc-Turrianus (8), & Ant. Constantin. a Castro-villarum (9) Apostolicos hosce canones ab Apostolis perlatos, & a Clemente I. R. P. in unum congestos, acerrime contendunt. Sed Turrianum istius sententiae ducem Io: Dallaeus (10) refutavit. Contra Beveregius (11), Albaspinaeus (12), Schelstratenus (13), de Marca (14), Cotelierius (15) Blondellus (16), Ant. Pagius (17), Vfferius (18), Th. Brunus (19), Petr. Gunning (20), Pearsonius (21), Io: Paullus Hebenstreitius (22), Io: Guil. Ianus (23), Rivetus (24), Hammondus (25) Cocus (26), ceterique, canones Apostolicos apocryphos, hoc est a censu canonicorum librorum expunctos, luculenter demonstrarunt.

§. III. De-
monstra-
tur colle-
ctionem
canonum
Apostoli-
cor. apo-
crypham
esse.

§. III. Hanc sententiam quum pleraque, tum haec maxime sustinent argumenta . I. si canones non sunt, neque fuere umquam in numero canonicorum Sacrae Scripturae librorum, in quem essent referendi, si genuinum esset Apostolorum opus. II. Eorum

nus-

[3] Bibliothec. sanct. in Clement.

[4] Appar. sacr. in Clement.

[5] In praef. Panoplia.

[6] In praef. oper. Clement.

[7] In A&C. Apostolor. cap. XV.

[8] Pro Canonib. & Constitut. Apostolic. toto lib. 2.

[9] Diss. historico-Chronologico-Dogmatic. pro quinquaginta canonib. Apostol.

[10] De pseudepigraph. Apostolic. lib. III. capitib. XX.

[11] In iudicio de canonib. Apostolic.

[12] Obs. Eccles. l. 13.

[13] Antiquit. illustrat. p. 263.

[14] De concord. Sacerd. & Imp. lib. 11, 12.

[15] In iudicio de canonib. Apostolic. Patr. Apostolic. tom. 1.

[16] Apolog. pro sentent. Hieronym. de episcop. & presbyter. p. 317.

[17] Critic. Baronian. ad ann. 100. & n. 9. seqq.

[18] Diss. de scriptis Ignatii.

[19] In iudic. de auctor. canon. & Constit. Apostolic. Ext. inter Patres Apostolicos Cotelierii, a Clerico editos tom. 11. p. 177.

[20] De ieiunio Antepaschal. p. 40.

[21] In vindic. Ignatii l. 4.

[22] Diss. historico-chronologico-dogmat. de Apostolic. canon. auctorit. & antiquit.

[23] Diss. de antiquit. canon. Apostolicor.

[24] In Critic. l. 1.

[25] De iurib. Episcopat.

[26] In censur. vet. Scriptor.

nusquam meminere Ecclesiae Patres (27), ne ii quidem, quibus eorum laudandorum se se iam dederat occasio; & quorum plurimum intererat, eos in sententiam suam urgere. Sic nullam eorum mentionem habent Eusebius (28), Hieronymus (29), & Athanasius (30), qui Apostolorum & Clementis opera diligenter enarrant; itemque Patres, qui de observatione paschatis, haereticorum baptismo, Sabbati ieiunio, ac poenitentium receptione, disputarunt. III. Multa complectuntur tam perspicue dilucideque explicata, ut ambigi de eorum sententia nequeat; quae tamen tertio, quartoque saeculo in controversiam, disceptationemque vocata. Et vero canones Aposto-

C

lici

[27] Zephirini P. qui ann. CLXXXVIII. sedit, epistolam ad Episcopos Siciliae, apud Gratian. can. 2. dist. 16., quae Apostolicorum canonum meminit, a male feriato Isidoro confectam, id argumento est, quod Leo IV. ep. ad Episcop. Britann. eam non recenset inter veterum Pontificum decretales, quae in Romana tum Ecclesia extabant. Ab eodem impoitore amentitae Alexandri, Iulii, Eleutherii, Marcelli, Fabiani, Eusebii, aliorumque Pontificum Siricio antiquiorum decretales, quas incaute in sententiam suam urget Turrianus. Porro Senensis Bibliothec. San&tom. II. in Clement., Bellarmin. de Scriptorib. Eccles., & Pofsevin. Appar. sacr. in Clement. confidenter adfirmant, a Tertulliano lib. adv. Praxeam scribi, canones Apostolorum esse nobis per manus traditos; atque ab Athanasio in Synopi in-

ter *αγιογραφία* numerari. Sed testimonium, quod Tertulliano affingunt, nec in lib. adv. Praxeam, nec ullo alio eius scripto extat. Quin Apostolicos canones Tertulliano prorsus ignotos, ostendit Mastricht Hist. iur. canonic. n. CLXXI. Synopsis vero Athanasio perperam adferbitur; neque in ea Apostolicorum canonum expressa occurrit mentio, nisi forte sub generali *Κλημεντινων* nomine, quas tamen Augustus synopsis non *αγιογραφους* sed *απακριφους* accenset. Et Clementis enim nihil, praeter epistolam Iad Corinth. Veteribus probatum. Euseb. H. E. III, 25. Hieronym. in catalog. viror. illustr., Clementis Alexandrin. *συνταγματων*, lib. I., IV., & VI. Innaeus adv. haeres. III, 3. & alibi.

[28] Hist. Eccles. III, 19.

[29] in catalog. Scriptor. Eccles. in Clement.

[30] in Synops. sacr. Scriptor. Conf. infra not. ad §. I.

lici XLV., XLVI., & XLVIII. baptismum ab haereticis collatum inanem decernunt. At vero in controversia, quae de baptismi ab haereticis collati vi, tertio Christiani nominis saeculo, inter Stephanum I., & Africanos Episcopos (31) exarsit, nulla eorum mentio. Africani siquidem Patres, qui haeterodoxorum baptismum consistere negabant, argumenta undique scrutati sunt, ut suam vindicarent sententiam; & nihilominus ad canones illos numquam provocarunt, quibus praecipuum, ac vere decretorium sententiae suae accedebat argumentum: maxime, quum iis adversans Apostolorum traditio a Stephano obiceretur, ipsique Africani Episcopi Apostolicam traditionem non raro urgeant. Ecquis autem credat, in dubium evocanda esse, quae ab Apostolis cauta fuissent? An adeo rudes eorum retro temporum fuerint Patres, ut Apostolicos illos canones, si extitissent, continuo non produxissent? Praeterea canon Apostolicus VII. poenas in eos statuit, qui pascha cum Iudaeis celebrant. At in controversia de celebrando paschate, quae inter Victorem P., & Asiaticos Antistites saeculo secundo est instituta (32), numquam canon ille obiectus est. Asiatici enim quartadecima luna, qua die Iudaei etiam celebrarunt, pascha peragendum contendebant; Victor contra non nisi Dominicae resurrectionis die habendum ad-

fir-

[31] Controversiam de baptismi haereticorum tertio saeculo habitam, fuse narrat Thomasin. diss. in Synodos sub Stephano P. in causa baptismi haeret., Nat. Alexand. in saec. III. tor. artic. V. Schelstraten. in Antiquit. illustrat., Ziegler. diss. de baptismi non iterando, Berti de theologici disciplin. tom. III. Bevereg. codic. canon. Eccles. primitiv. vindic. & illustrat.

[32] Conf. de hac re Thomasin. diss. in Synod. sub Victore P. de obs. paschat., Iac. Gothofr. in Cod. Theod. lib. II. tit. VIII. de feriis, Brissoncomm. ad I. Dominico C. Theod. de spectac. & fer., Bingham. origin. Eccles. XX. 5. Suicer. thes. Eccles. tom. I. p. 304. & tom. II. p. 1014. Vifer., ad epistol. Ignat. cap. IX., & Bevereg. codic. can. Eccles. primit. illustr. & vindic.

firmabat. Et veri speciem haud praefert, Asiaticos in contrariam sententiam disputaturos, nec Apostolico decreto obviam ituros, si canon ille extitisset. Demum canones Apostolici XXI., XXII., & XXIII. severis poenis eos coercent, qui se ipsi evirant. At enim, nec Demetrius Patriarcha Alexandrinus, qui circa an. CCVIII. Origenem, qui sponte se absciderat, nec Epiphanius (33), qui Valesios virilia sibi amputantes, acerbè iniectati sunt, eorum canonum uspiam meminere. IV. Multa habent Apostolorum aëvo penitus ignota, & ab insequentis Patribus primum constituta: quod eiusmodi canones perlegenti abunde liquet. V. Demum veteribus tam Graecis, quam Latinis Apostolici canones sublestae fidei fuere. E Graecis canones Apostolicos, a quibusdam dubios habitos, scribit Photius (34): *ει και τινες αυτες αμφιβολουσ δια τινασ αιτιασ ηγησαντο, etiamsi nonnulli quibusdam causis moti, eos pro dubiis habuerint.* Quin horum censu ipse fuit Photius; is namque Apostolicos a se collectos canones non dicit *τρεστων αγιων Αποστολων κανονες*, SS. *Apostolorum canones*; sed *οι λεγομενοι οι των αγιων Αποστολων δια Κλημεντος κανονες*, *canones, qui dicuntur Apostolorum per Clementem.* Concilium Trullanum (25) hosce canones, non quidem inter canonicos Scripturae libros, sed inter reliquos ab Ecclesia recipiendos canones confirmavit, & quidem Apostolorum nomine. Vnde nihil est, cur vir mordacissimus Io: Clericus Trullanos Patres tamquam rudes traducat. Et quamquam Io: Damascenus (36) Apostolicos canones in numerum Sacrae Scripturae librorum retulerit; id tamen inconsulte ab eo factum, scite monet Baronius (37). E Latinis Dionisius Exiguus (38) memoriae prodit, huiusmodi canonibus *plurimos consensum non praebuissè faciem*

C 2

[33] Haeres. LVIII.

[34] In praef. Innocentianon.

[35] Can. 1.

[36] De Fid. Orthodox. IV, 18.

[37] Ad an. CII. Anna. tom. 1.

[38] Praef. collection. suae praeposit.

lem. Hincmarus Metropolita Remensis (39) scribit, eos canones *non ab Apostolis conscriptos credi*. Ildorus Mercator (40) *apocryphos*, hoc est a censu canonicorum librorum expunctos, a quibusdam dici tradit. Idem Leonem IV. (41) sensitse, inde palam fit, quod eos non *Apostolorum*, sed *canones qui dicuntur Apostolorum* vocat. Hoc idem de Fulgentio Ferrando, & Martino Bracarenfi dices, qui eos nunquam in suis canonum collectionibus laudant. Exerte vero Rhaterius Veronensis (42): *in canonibus Apostolorum*, inquit, *si tanzen eos ut apocryphos non respuis?*

§. IV. A
quo cano-
nes Apo-
stolici con-
diti?

§. IV. Habes ergo, cur putes canones Apostolicos pseudepigraphos esse. Quis vero eorum auctor fuerit, & num unus, an plures, difficile est statuere. Turrianus (43) ab Apostolis conditos; & Dallaeus (44) eos omnes spurios, & ab haeretico suppositos adfirmantes, a veri specie quam maxime abluunt. Rectissime Albaspinæus (45), Du Pin (46), & Beveregius (47) arbitrantur, Apostolicos canones non uno, sed diversis auctoribus, temporibus, atque locis conditos fuisse a viris Apostolicis, Apostolorumque successoribus: quod inter veteres haud obscure fassus est unus omnium sua aetate ecclesiasticarum legum scientissimus, Hincmarus Remensis (48). Et vero apud auctores, qui Apostolicorum canonum meminere, non unus est constans canonum numerus, & ex toto canonum corpore adparet, alios primo, alios secundo, alios tertio saeculo conditos fuisse; quorum nonnulli controversias

[39] In opusc. LV. capit. contr. Hincmar. Laudunens. cap. XX V.

[40] Praef. collectioni suae praefix.

[41] In epist. ad Episcop. Britann.

[42] Ad Hubert. Parmens., Spicileg. Dacherian. tom. II.

p. 171.

[43] Cit. loc.

[44] Laud. loc.

[45] Obs. I, 13.

[46] Biblioth. Eccles. tom. I.

[47] In codic. can. Eccles. primit. I, 2.

[48] Opusc. LV. Capit. cap. XXIV.

fias variis saeculis ortas dirimunt. Diversis vero locis conditos fuisse, ipsi canones ostendunt. Canonem XXXVII. a Conciliis Asiaticis statutum, mensis Hyperberetaei, h. e. Octobris (49) nomen evincit. Canonem VII. ab iisdem statutum non fuisse, eorum a Polycarpo, immo ab ipso, ut aiebant, Iohanne, recepta paschatis celebratio arguit.

§. V. Conditi autem fuere ab Apostolicis, catholicisque Episcopis primo, secundo, tertioque saeculo; nihilque sunt aliud canones, qui *Apostolorum* dicuntur, quam decreta quaedam Conciliorum per tria priora saecula diversis temporibus, locisque habiturorum. Vnde Ecclesiasticam praesertim secundi, tertiique saeculi disciplinam, quae in Oriente obtinuit, exhibent; habentque permulta, quae frustra apud alios Scriptores quaeruntur. Nuncupati autem canones *Apostolici*, non ab ipsis Apostolis, sed ab Apostolicis Episcopis eorum conditoribus. Quum enim eorum nonnulli perlati essent ab Episcopis proximis Episcoporum successoribus, qui quondam non raro *Αποστολοι*, teste Theodoreto (50), & *virii Apostolici*, auctore Tertuliano (51), nominabantur, primum canones *Apostolicorum*, deinde nonnullorum Latinorum oscitantia, aliquot litterarum detractione, *Apostolorum* dicti sunt. Et quamvis alii secundo, tertioque saeculo additi essent; nihilofecius *Apostolicorum canonum* nomen retentum est, quod demum per inscitiam in *Apostolorum* abiit. Ita ingeniosius arbitratur V. C. Gabr. Albaspinacus (52). Variis autem nominibus Apostolici canones a veteribus cognominati sunt. A Concilio Chalcedonenfi (53) adpellantur *οι παλαιοι κανονες*, *antiqui canones*, a Synodo CPolitana (54) *οι παλαιοι θεσμοι*, *veteres*

§. V. Canones Apostolici a variis conditi, variisque nominibus adpellati.

C 3

[49] Conf. Confer. & Revereg. in can. c. XXXVI. Apostol.

[50] In. II. ad Timoth. 3.

[51] De praescript. adv. haeretic. c. cap. XXXII.

[52] Obf. r. 13.

[53] Vid. Revereg. in codice can. Eccles. primis.

[54] In Synodic. ad Damasum & Episcop. Occident.

res leges, a Synodo Antiochena (55), & D. Basilio (56) αρχαιοι κανονες, *antiqui canones*, a Synodo Nicaena (57), Ephesina (58), Antiochena (59), & ab Athanasio (60) εκκλησιαστικαι θεσμοι, *ecclesiasticae leges*, a Cypriano (61) *ecclesiasticae regulae*, a Synodo CPolitana (62), a Constantino (63), & Alexandro (64) αποστολικοι καν.νες, *Apostolici canones*, numquam tamen κανονες των αποστολων, *canones Apostolorum*, nisi in Synodo Ephesina (65), ubi pro αποστολων, *Apostolorum* aliquando πατερων, *Patrum*, & fortasse rectius legitur. A Constantino vocantur etiam αποστολικοι παραδοσεις, *Apostolicae traditiones*. Ita contendit Guil. Beveregius (67); etsi magnis animis ei obstant Dallaeus (67), Larroquanus (68), Janus (69), aliique. Horum porro Apostolicorum canonum difertē meminere Scriptores saeculi quinti, & sexti, ac nominatim Theodosius M. (70), Iustinianus Imp. (71) Dionysius Exiguus (72), Io: Antiochenus (73), aliique.

§. VI. Quo tempore, & auctore collectio Canonum Apostolicorum facta?

§. VI. Quo primum tempore, atque auctore hi Apostolici canones in unam collectionem coaluerint, non satis liquet. Turrianus (74), Castrovillarius

[55] Can. XXIII.

[56] In epistolis canonic. ad Amphiloeh. can. III. & XII.

[57] Can. I.

[58] Act. I.

[59] Vid. Bevereg. cit. oper.

[60] In epist. ad ubique Orthodoxos, Opp. tom. I. p. 943. & 944. & Apolog. II.

[61] De ablutione pedum. Si tamen Cypriani est. Vid. Fabricium, Senensium, alioq.

[62] Apud Harduin. concil. tom. I. p. 952.

[63] In epist. ad Euseb. Caesarens., apud ipsum Euseb. de vit. Constant. III, 61.

[64] In epist. ad Alexandr. CP. apud Theodor. H. E. I, 4.

[65] Act. VII.

[66] In iudic. de canonib. Apostolic. & codic. canon. Eccles. primit. vindic. & illustr. I. 3. seqq.

[67] De pseudepigraph. Apostolic. integro lib. III.

[68] In observ. ad Pearson. Ignatii Vindic.

[69] Diss. de antiquit. canon. Apostolic.

[70] In l. 3. Cod. de Summa Trinitat. §. IV. Huius legis meminit Evagrius H. E. I, 12.

[71] Nov. VI. in praef. Hunc locum praeter Beveregium explicat Vsserius diss. ad Ignat. cap. VI. p. 37.

[72] In suo canon. codic.

[73] In sua canon. collect.

[74] Cit. loc.

rius (75), & Guil. Wisthon (76), eos a Clemente Romano in unum collectos aientes, nae omnino labuntur. Hinemarus Archiepiscopus Remensis (77) opinatur, *canones, qui vocantur Apostolorum, antequam Episcopi concilia libere inciperent celebrare a devotis quibusdam collectos*, idest ante an. CCCVI., quo Constantinus M. imperare, & Episcopi concilia libere celebrare coeperunt. Ab hac sententia non multum abluunt Gabr. Albaspinæus (78), & Guil. Beveregius (79). Ille hariolatur, canonum Apostolicorum farraginem nil aliud fuisse, quam *Breviarium, & Epitomen* conciliorum, rerumque ab Episcopis sancitarum, qui ecclesiasticas provincias ante Nicaenam Synodum gesserunt. Sed eius coniecturam, nullo innixam praesidio, aliis licet oppositis coniecturis, reiicere adgressi sunt Dallæus (80), & Mastricht (81). Beveregius vero contendit, tertio saeculo collectionem hanc factam, putatque eam *codicem canonum Ecclesiae primitivae* dici posse. Alibi autem (82) suspicatur, eiusmodi collectionem a Clemente Alexandrino confectam fuisse. At eum hac in re lapsum, inde patet, quod illius *Canon ecclesiasticus* Eusebio, Hieronymo, & Photio memoratus, peculiarem ritum, atque paschae celebrandae tempus in Ecclesia probatum contra Hebraeos vindicabat: in his autem canonibus non solum varia & multiplicia, sed quaedam etiam Clementis aetate recentiora continentur. Porro Dallæus (83), Matth. Larroquanus (84), Basnagius (85), Ittigius (86),

C 4

Ma-

[75] Cit. loc.

[76] Diss. Anglice scripta de Constitut. Apostolic.

[77] Opusc. LV. capit. contr. Hinemar. Laudunent, cap. XXIV.

[78] Obs. 1, 13.

[79] In iudic. de canonib. Apostolic. & Codic. canon. Eccles. primit. 1, 2.

[80] De pseudepigraph. Apostolic. lib. III.

[81] Hist. iur. canonic. num. CXXXIV.

[82] In not. ad canon. ult. Apostolic.

[83] Cit. loc.

[84] Cit. loc.

[85] Ad an. CCC. §. 15. seqq.

[86] Diss. de Patrib. Apostolic.

Mastricht (87), Io: Guil. Ianus (88), aliique haeticarum partium homines contendunt collectionem canonum Apostolicorum quinto, eoque adulto saeculo ab haeretico aliquo factam, ipsosque canones spurios esse. Sed huiusce commentii signiferis Dallaeo, & Larroquano abunde fecit Guil. Beveregius (89). Iam vero Petrus de Marca (90) eiusmodi canones collectos aestimat in Concilio quodam Iconiensi an. XLVIII. pro parte Firmiliani sub Apostolorum, & Clementis nomine, ut Stephano I. Apostolorum opponeretur auctoritas. Sed hanc coniecturam pluribus concidit Guil. Beveregius (91). Demum Fabricius (92) arbitratur, ab iis qui Eusebii temporibus non ita pridem supposuerunt Clementi Petri, & Apionis Dialogos, eodem Eusebio (93) teste, potuisse etiam ex veteribus *διδασκαλις*, & cano- nibus collectionem Apostolicorum canonum sub Clementis nomine dare; tametsi, continuo subdit, illa ignotuisse, vel sub Apostolorum nomine lecta in Ecclesia non videntur ante quarti saeculi finem. Quod Fabricius inquit de huiusce collectionis au- ctore, vix est, ut eius hariolatio omni destituta praesidio punctum ferat; satiusque erit dicere, id assequi in tanta obscuritate non posse. Facile autem adducor, ut probem, eam collectionem ante quarti saeculi exitum ornatam fuisse, & sub Apostolorum nomi- ne laudatos esse canones in ea comprehensos; primus nam-

[87] Hist. iur. Eccles. num. CXXXIV. seq.

[88] Diff. de antiquit. canon. Apostolic.

[89] In codic. canon. Eccles. primit. illustr. & vindic. to- to lib. 1.

[90] De concord. Sacerdot. & Imp.

[91] In indic. de canonib. Apostolic.

[92] Bibliothec. Grac. V. 1. §. 5. tom. X.

[93] Hist. Eccles. III. 38: *ὅτι δε και ετερα πολυεπη και μα κρα συγγραμματα ως τα αυτε χρες και πρωην τινες προσηγαγον, πετρα δη και απιωνος διαλο- γος . . .* Quidam porro alia „ etiam opera prolixa, & „ copiosa sub eius nomi- „ ne heri, ac nudius ter- „ tius in lucem protule- „ runt: pnta Petri, & A- „ pionis Dialogos. „

namque Nectarius Patriarcha CPolitan. in Synodo CPolitano an. CCCXCIV. (94) canonem Apostolicum LXXIV. spectans ait: *καθως και οι αποστολικος κανονες διαπισωντο, sicut etiam Apostolici canones definiti sunt.*

§. VII. De numero Apostolicorum canonum Graecis non convenit cum Latinis. Veteres quum Graeci, tum Latini, qui horum canonum non raro meminere, nihil de recepto eorum usu numeroque protulere, ad an. circit. DXXV. (95) Primus apud Graecos Ioannes Scholasticus, primum Presbyter Antiochenus, exin Patriarcha CPol. ab an. DLXIV. ad DLXXVIII. Apostolicos canones LXXXV. coniecit in *συναγωγην των κανωνων*. Eundem numerum Synodus Trullana an. DCLXXXI. (96) sequuta, canones LXXXV. *των αγιων, και ενδοξων Αποστολων, SS. & gloriosorum Apostolorum*, confirmavit. Ab eo tempore universus Oriens LXXXV. canones Apostolorum summa religione observavit. Hinc Photius, Alex., Aristenus, Simeon Magister, & Logotheta, Arsenius Monachus, Constantin. Harmenopolus, Matth. Blastares, alique canonum collectores, & Graeci canonum Scholiastae Zonaras, & Balsamon eundem numerum exceperunt. At Simeon Magister & Logotheta recenset LXXXII., Ioseph Aegyptius, Arabicus canonum collector, atque interpretis numerum re-

§. VII. Numerus canonum Apostolicorum apud Graecos.

[94] Apud Harduin. Concil. tom. 1. p. 952.

[95] Zephirini Pap. anno CLXXXVIII. epistola ad Episcop. Sicil., ubi scriptum est „Septuaginta enim A^o „ postoli sententias praefixerent, praeterquam *νοθειαν* redoleat, errorem in numero habet. Ivo Decret. IV, 107. & Pan nom. II, 105., itemque Gratianus can. 2. dist. 26., „Sexaginta „ Gregorius Presbyter Polycarpi II, 80,

„ quinquaginta „ legunt. In aliis libris habetur „ Septuaginta „ teste Binio Collect. Concil. tom. 1. Sic ex tanta scriptorum veritate nil certi confici potest. Porro *Συναγωγή των κανωνων*, quam de Marca, alique Theodoritus Cyri Episcopo adscribit, Ioanni Scholastico, qui per id tempus floruit, est tribuenda. Conf. quae dicemus cap. IV. §. V.

[96] Can. 2.

reducit ad LXXXI. Pariter e Latinis horum canonum editoribus, Turrianus exhibet LXVI. (97), Io: Mililius (98) LXXXV., Holoander, Hegendorfius, Binius, Labbaeus, Harduinus., aliique LXXXIV. numerant, duodecimo nimirum & decimo tertio in unum coniunctis, & Cotelerius demum (cui pro LXXVII. & LXXVIII. est unus canon LXXIX.) affert LXXVI.

§. VIII.
Numerus
canonum
Apostolicorum apud Latinos.

§. VIII. Quod vero ad Latinos pertinet. in veteri codice Ecclesiae Romanae, qui ante Dionysium extitit, canones Apostolicos haud extitisse, admodum verisimile fit. Nullum etiam Apostolicorum canonum vestigium in antiquis Africanis, Hispanicis, & Gallicanis canonum collectionibus extitit, ut ex Ferrando, Codice canonum Ecclesiae Africanae, Martino Bracarensi, & Hincmaro constat. Omnium primus e Latinis Dionysius Exiguus, qui Ioannis Scholastici aequalis fuit, codicemque canonum instituit ante an. DXXV. (99) canones I. Apostolorum in suam collectionem coniecit (100). Idem canonum numerus obtinuit apud Latinos, & quidem ex Dionysiana collectione. Sic Ioannes II. qui Pontificatum iniit an. DXXX. (101) in causa Contumeliosi Regensis

[97] Ad calc. Apostolic. Constitit.

[98] In Apostolor. & Concil. decretis Graece editis Paris. MDXL. 4.

[99] Consupra cap. IV. §. VII.

[100] Non abs re Bellarminus de scriptor. Eccles. in Clement. p. 23. & Vferius ad Ignat. epist. cap. VI. sentiunt canones Apostolicos initio tantum quinquaginta fuisse, ceterosque non multo iuniores, exinde adiectos fuisse: Quamvis Beveregius in iudic. de canonib. Apostolic. §. IX. posteriores XXXV. eiusdem antiqui-

tatis, ac L. priores esse censet. Porro num in Graeco codice, quo Dionysius exiguus usus est, plures extiterint Canones Apostolorum, nec ne, incertum est. Petr. de Marc. de conc. Sacerdot. & Imp. III. 2. ait, ceteros ab eo consulto omissos, praeter septim canonem LXVI. Romanis auribus ingratum. Sed huiusmodi hanc nec vetus ullum monumentum, nec ulla factis apposta fulcit coniectura. Cotelerius in iudic. de canonib. Apostolic. PP. Apostolic. tom. II. ducit, Dionysium

fis Episcopi inter alios urget canones Apostolicos
 XXV. & XXIX., & quidē ex versione Dionysiana. Za-
 charias P. an. DCCXLI. (102) plures canones ex ea-
 dē interpretatione laudat. Leo IV. an. DCCCXLVII.
 (103) canonibus, quibus Romana tum Ecclesia in iudi-
 ciis utebatur, primum accenset *canones Apostolorum*,
 & quidem quinquaginta ex Dionysii versione. Ste-
 phanus IV. in Concilio Lateranensi an. DCCLXIX.
 (104), e canonibus Apostolicis tantum suscipienda
 esse L. capita *Synodice promulgavit*, ut inquit Ana-
 stasius Bibliothecarius, qui an. DCCCLXXII. clare-
 bat. Et Humbertus Silvae Candidae Episcopus Car-
 dinalis, Leonis IX. Constantinopolim Legatus an.
 MLIX. (105) tradit, tantum L. *capitula ex canoni-
 bus Apostolorum tamquam orthodoxa retinenda esse*.
 Iisdem fere temporibus Urbanus II. (106) scribit,
Romanam Ecclesiam ex parte canonibus Apostolorum
 uti, h. e., solos quinquaginta admittere. Eundem quin-
 quaginta canonum numerum admittunt Cresconius
 Ilidorus Mercator, Hadrianus I., Rabanus, Ansegi-
 fcus, Burchardus, Gratianus, ceterique Latini ca-
 nonum collectores, idque ex Dionysiana versione.
 Qui etiam soli L. canones Apostolorum inveniun-

tur

sun mutilum exemplar
 natum fuisse. At haec con-
 iectura tam levis est, ut
 idem postea clarissimus vir
 destruerit: praesertim,
 quia Dionysium, Grae-
 ,, us exemplaribus,, usum
 testetur Cassiodor. Divin.
 lect. cap. XXIII. Satis qui-
 den est dicere, in tanta ob-
 scuritate, ac monumentor-
 um, unde id hauriri de-
 bet, inopia, vix dici quid-
 quam de hac re congrue
 posse.

- [101] In epist. ad Caesar. Ar-
 clatenf. Concil. Gall. tom. 1.
 [102] In epist. ad Pipin. Reg.
 & Episcop. Francor., in Bi-

nii collect. tom. III. part. 1.
 p. 367. & 368.

- [03] In epistol. ad Episcop.
 [1] Britann.

- [04] A&. IV. Edidit hoc
 [1] concilium Harduinus col-
 lect. Concil. tom. III. p. 2015.
 Laobaeus Collect. Concil.
 tom. VI. p. 1722., & Holste-
 nius in collect. Rom. vet.
 monument. Hist. Eccles.
 part. 1. p. 363.

- [105] In responfion. ad Nice-
 nae Pectorati libellum con-
 tr. Latinos.

- [106] In epistol. praeposito
 S. Iuuentii apud Gratian.
 can. 6. dist. 31.

tur in codice canonum Ecclesiae Romanae, a Io: Wendelstino edito (107), & in veteri canonum codice, quem Wigornienti Ecclesiae Dunstanus Archiepiscopus Cantauriensis, contulit, teste Iac. Armachano (108).

§. IX. Editores ac illustratores canonum Apostolicorum.

§. IX. Apostolicos hosce canones e veteribus illustrarunt adnotationibus quibusdam Io: Zonaras, Alexius Aristenus, & Theod. Balsamon. Recentioribus eisdem Graece edidit Io: Tilius (109). Prodiere & Latine cum Balsamonis commentario, interprete Gentiano Herveto (110). Evulgarunt quoque Fr. Turrianus (111), Io: Bovius (112), Dionys. Gothofredus (113), Georg. Holoander (114), Christoph. Hogendorfinus (115), & Elias Ehingerus (116). Omnium vero industriam, diligentiamque vicere Guil. Beveregius, & Io: Bapt. Cotelerius. Ille Apostolicos canones Graece, Latineque in lucem extulit cum Zonarae, Aristeni, Balsamonis scholiis, suisque pereruditis notationibus (117). Hic eisdem canones cum nova sua versione, adnotationibusque elegantissimis, & Dionysii ex quo interpretatione, evulgavit (118).

§. X. Collectio canonum Apostolicarum apocrypha.

§. X. Altera in Oriente conflata canonum collectio praescribitur Διαταγα των αγιων Αποστολων δια Κλημ. εντος τ. Ρωμανων Επισκοπου, *Constitutiones SS. Apostolorum per Clementem Romanum Episcopum*. Quis harum constitutionum Auctor fuerit, pari modo disputatur. Turrianus (119), Bovius (120), alique plures, ab Apostolis editas, & a Clemente I. P. in unum collectas,

[107] Mogunt. MBXXV. 4.

[108] In prolegomen. ad Polycarp. & Ignat. epist.

[109] Lutet. Paris. MBXL. 4.

[110] Paris. MBLXI. fol.

[111] Vener. MDLXIII. 4.

[112] Paris. MBLXIV. 8.

[113] Lugd. MBLXXXIII. 4.

[114] Ad calc. Novell. Iustinian.

[115] Lips. MDXXXIV.

[116] Vviteberg. MDCXL. 4.

[117] Synodic. M. tom. I. & codic. canon. Eccles. primit. vindic. & illustr.

[118] Patr. Apostolicor. tom. II.

[119] Pro canonib. & constit. Apostolic. adv. Magdeburg.

[120] In editit. nar. constit. an. MDLXIII.

latas, omni contentione animi adfirmant. Sed hanc sententiam, quum catholicorum plerique, tum Th. Ittigius (121) detrivit. Post Turrianum, iterum ac si vel eo potuerit acrius fieri, pro hac eadem sententia disputavit in Anglia Guil. Wisthon (122), qui Constitutiones illas Graece recudendas curavit, cum Anglica sua versione, variisque lectionibus; nactusque deinde Latinam versionem, quam ex Arabicis codicis Huntingtonianis constitutionum, eius rogatu concinnavit Io: Gragnierius, genuinam Apostolicam doctrinam iis contineri contendit (123). At eum multis, iisque solidissimis argumentis fregere Rob. Turnerus (124), Ric. Smalbroke (125), Io: Ernest. Grabe (126), & vero etiam Simon Ockely (127). Et quamquam Wisthon repetitis eristicis scriptis adversus Turnerum (128), Grabium (129), & Allixium (130) suam tueri sententiam enixe conatus sit; infeliciter tamen ei argumentis longe petitis, levibusque coniecturis dimicanti res cessit. Demum Baronius (131), Bellarminus (132), Petavius (133), Perronius (134), Albaspinæus (135), Brunus (136), Schelstratenus (137), Lupus (138), de Marca (139),

[121] Adpendic. ad diss. de Haeresiarch.

[122] Christianism. rediviv. tom. II.

[123] Christianism. redivivi tom. III.

[124] Diss. Anglice scripta de Constit. Apostol. contr. V. Wisthon. Londin. MDCCXV, 8.

[125] In confutat. Clement. Const. Londin. MDCCXIV, 8.

[126] In iudicio de duob. MS-tis Arabic. Oxon. MDCCXI, 8.

[127] In iudicio de auctorit. Arabici. Londin. MDCCXII, 8.

[128] In vindic. SS. Clement.

& Irenaei de Constit. Apostolic. contr. Turner. Londin. MDCCXV, 8.

[129] In not. ad iudicium Grabe. Londin. MDCCXI, 8.

[130] In respons. ad critic. Halloixii. Lond. MDCCXI, 8.

[131] Ad an. XXXII. n. 28. & ad an. XLVII. n. 13.

[132] De Scriptor. Eccles. in Clement. 1.

[133] De doctrin. tempor. II, 57.

[134] De Eucharist. II, 1.

[135] Obs. I, 13.

[136] In iudic. de Constit. Apostolic. c. 4. in PP. Apostolic. Corolenia Clerico edit.

[137] Antiq. illustrat.

[138] In can. 2. Trullan.

(139), Gardebosch (140), Nat. Alexander (141), Bona (142), Cotelarius (143), Du Mesnil (144), Clericus (145), Vfferius (146), Halloixius (147), alii- que sexcenti, Apostolicas Constitutiones ab Apostolis & Clemente Romano conquisitis undequaque argumentis abiudicant.

§. XI. De-
nōstratur
collectio-
num con-
stitutio-
num A-
postolica-
rum apo-
crypham
esse.

§. XI. Sententia hæc iisdem propemodum argu-
mentis innitur, quibus prior . I. Eae constitutio-
nes, tantum abest, ut sint, fuerintque umquam in
censu canonicorum Sacrae Scripturae librorum,
quin potius Gelasius I. in Synodo Romana an.
CCCCLXXXIII. cum Episcopis LXX. habita
(148), sive quisquis Auctor extiterit *Decreti libro-
rum recipiendorum* (149) apocryphas, idest a nume-
ro canonicorum librorum extrudendas, pronuntia-
verit. Eas quoque apocryphas, sublestaeque Fidei
ha-

[139] De concord. Sacer. &
Imp. III, 2.

[140] Synops. Hist. Eccles.
part. V. lib. III. diss. 2. quaest. 4.

[141] In saec. r. diss. 18.

[142] Rer. liturgic. I, 8.

[143] In iudic. de Constit. A-
postolic. , Patr. Apostolic.
tom. 2.

[144] In doctrin. & discipl.
Eccles. lib. III. tom. I.

[145] Diss. de Constit. Apostol.

[146] Not. ad Ignat. epistol.
cap. VII. seqq.

[147] In not. ad vit. Polycarp.
cap. VI. & ad vit. Ignat.
cap. II.

[148] Apud Gratian. can. 2.
diss. 15. §. 64.

[149] Num Gelasio tribuen-
dum decretum librorum
canonicorum, ambigunt
critici, tum quia in eius
auctore assignando variant
Codices MSS., tum quoniam
nemo ante CCC. annos ab
obitu Gelasii meminit. Vid.
Nat. Alexandrum, Baro-

nium, itemque Sarazan. in
opuscul. & geit. S. Damasi P.
Beveregium Cod. canon. Ec-
cles. primit. cap. IX. §. 3. & 10.
& Pearson vindic. epistol.
Ignat. I, 4. In hoc autem
decreto nulla omnino A-
postolicorum canonū men-
tio facta est, uti probat lo-
cus Hincmari Reimens. o-
puscul. adv. Hincmar. Laudu-
nens. cap. XXIV. p. 474., &
MSt. Iusti, Fontanini, alio-
rumque exemplaria. Edidit
hoc decretum ex codice
Lurenii sub nomine Hor-
misdæ P. Franc. Chiffletius,
sed additionibus, & inter-
polationibus repletum. Idē
ad fidem vetustissimi codi-
cis ratalini Bibliothecæ
Vaticanae sublatis accessio-
nibus evulgavit, notatio-
nibusque illustravit Iust.
Fontaninus, Appendic. II,
,, bri de antiquitate Hor-
,, tæ Coloniae Pietruscor.

habuere multi inde ab Epiphaniae aevō, ut ipse (150) te statur; itemque Honorius Augustodunensis (151), Humbertus Silvae Candilae Episcopus (152), alique veteres emunctae naris viri. II. Earum nusquam meminere priscae Ecclesiae Patres, scriptoresque Ecclesiastici, ne ii quidem, quibus earum laudandarum se iam dederat occasio. Eusebius (153) atque Hieronymus (154), qui Apostolorum, & Clementis opera accurate referunt, de hisce Constitutionibus ne verbum quidem unum. Earum quoque nusquam meminit Athanasius (155), vel quum Divinos libros enumerat. Irenaeus (156) non raro genuinam Clementis Epistolam *ad Corinthios* urget; Apostolicarum vero Constitutionum auctoritate numquam confixit. Clemens Alexandrinus (157) harum Constitutionum nulli meminit; quum tamen plura tractet, quae ex iis probari exornarique poterant. Tertullianus (158) si Apostolicas Constitutiones nosset, nequaquam adseruisset, animam nostram esse corpoream; quum Auctor Constitutionum (159) incorpoream, immortalemque statuat: neque laicis

ba-

- [150] Haeres. LXX. n. 10.
 [151] De Scriptorib. Eccles. in Clement.
 [152] Libello contr. Nicet. Pectorat.
 [153] H. E. III, 15.
 [154] In catalog. script. Eccles. in Clement.
 [155] Epist. XXXIX. & in Synopsi. Sacr. Scriptur. Praeclarum hoc opus Latine vertet Vvulfrangus Musculus. Athanasio abiudicare non non audent Tillemontius art. XXXVI. not. 45. & Gotfrid. Hermantius in vit. Athanasii tom. 1. Magno Athanasio hanc Synopsin abiudicat Montfaucon in praef. & animadv. XV. ad vit. &

- scripta] Athanasii tom. II. Collect. vet. Patr. Subscribam Fabricio Biblioth. Graec. V, 2. p. 107. rom. V. auctores huius Synopsis esse Athanasium Alexandrinum Episcopum, qui centum post magnum Athanasium annis, hoc est medio saeculo V. claruit, in cuius gratiam Euthaleus Sulcensis Episcopus Acta Apostolorum, epistolas recensuit. Vid. Zaccagnium in nov. Collect. vet. monument.
 [156] In opere adv. Haeres.
 [157] ~~synopsi~~ lib. I. IV. & alibi.
 [158] In lib. de anima.
 [159] lib. VI. cap. II.

baptizandi copiam fecisset (160), quam Auctor Constitutionum iis adimit: nec Zephyrini P. Decretum de reconciliandis poenitentia fornicatoribus *ακρατος* dilacerasset; quum Auctor Constitutionum (161) poenitentes indiscriminatim recipiendos moneat. Et Dionylius Alexandrinus a Basilide interrogatus, qua hora ieiunium paschae diem praecedens finitendum esset? respondit, rem *difficilem, lubricamque* esse definire: quum contra iam statutum sit ab Auctore Apostolicarum Constitutionum (162). III. Multa continent tam dilucide copioseque tradita, ut ambigi de sententia vix queat; quae tamen tertio aerae christianae saeculo in controvertiam, disceptationemque vocata. Sane Auctor Constitutionum (163) baptismum ab haereticis collatum probat: quum contra hac super re magnis animis Stephanus I., & Africani Praesules disputarint. IV. Multa habent post Apostolica demum tempora statuta, plura contra sacrae historiae fidem, nonnulla etiam contra catholicae Ecclesiae doctrinam. Hinc mirari non subit, si istiusmodi constitutiones reiecerit Auctor *Synopsis* Athanasio adscriptae, easque recipere noluerit Trullana Synodus (164).

§. XII. Iam ergo Apostolicae constitutiones (165)

ab

[160] De baptis. cap. XVII.

[161] lib. II. cap. 12.

[162] lib. V. cap. 15.

[163] lib. VI. cap. 15.

[164] Can. 2.

[165] Ab Athanasio in epist. festali XXXI. & in Synopsi ei adscripta *Διδαχη καλεσμένη των Αποστολων*, doctrina, quae dicitur Apostolorum, recensetur inter scripta non in canonem quidem redacta, sed quae legi a Patribus decretum est. Ab Eusebio H. E. III, 25. *νομοις* libris accensetur

των Αποστολων λεγομενη διδαχη, Doctrina, quae dicitur Apostolorum, In Nicephori CP. Patriarchae *ΣΥΝΟΜΕΤΡΙΚΗ* inter apocrypha numeratur, & *Διδαχη Αποστολων*, doctrina Apostolorum, Hanc *Αποστολων Διδαχην* Bovius, Turrianius, Baronius, & in primis Cotelerius iudic. de Constit. Apostolic. PP. Apostolic. tom. I. Apostolicarum Constitutionum libros iuste duxere. Sed *Διδαχην*, & Constitutionum Apostoli-

ab

ab Apostolis, & Clemente abiudicandae. Quis autem eas constituerit, & quo primum tempore, tam difficile est definire, quam quod maxime. Lubens Alaspinaeo (166), Halloixio (167), Zieglero (168), aliisque adstipulor, qui arbitrantur, auctorem, atque tempus singularum constitutionum, certo definire non posse; quum eae nec ab uno homine, nec tempore uno, sed a diversis auctoribus, atque temporibus, fuerint statutae. Hinc suspicari licet, earum nonnullas primo, alias secundo, tertioque saeculo extitisse. Continent autem ecclesiasticam disciplinam, qua Orientalis Ecclesia sub ethnicis Imperatoribus ante Constantinum regebatur, uti Morinus (169), Fronto (170), & Bona (171) tradunt.

§. XIII. Quo primum tempore, atque auctore Apostolicae Constitutiones in unum collatae sint, vix quidquam certi in tanta antiquitatis caligine praestari potest. Christ. Lupus (172) eiusmodi opus editum a quodam quarti saeculi homine, *varie in dogmate, ritumque maculosum adfirmat*. Nat. Alexander (173) aestimat, Apostolicas Constitutiones ex integro ab aliquibus haereticis suppositas. Grotius (174) inquit, collectas exeunte secundo saeculo fuisse. Blondellus (175) ad an. CCLXXX., Conringius (176) ad saeculum quintum, Vsserius (177) ad sextum, referunt. Fabricius (178) conicit, opus Apostolicarum Constitutionum non diu ante Eusebium sub

D Cle-

carum libros plane diversas esse, ostendit Iac. Armachanus dissertationib. de epistol. Ignat. & Polycarp. cap. VII. Consetiam Pearson. in vindic. epistol. Ignat. cap. IV.

- [166] Obs. l. 13.
 [167] Not. ad vit. Polycarp. cap. VI. & ad vit. Ignat. cap. II.
 [168] Diss. de origin. & progressu iur. canon. §. XIV.
 [169] De Sac. Eccles. ordinat. part. II. p. 20.
 [170] In praenot. ad Kalen-

dar. Rom. §. V.

- [171] Rer. liturgic., §. §. 4.
 [172] Schol. in can. 2. Iulian.
 [173] In saec. 1. diss. XXX. prop. 1.
 [174] De iur. Belli, & Pac. l. 2. not. 2. §. 7.
 [175] Apolog. pro Fpiscop. & Presbyter. sect. III. p. 231.
 [176] Animadv. de purg. n. 32.
 [177] Not. ad Ignat. epistol. cap. VII. seqq.
 [178] Biblioth. Graec. V. 1. tom. XI.

§. XII.
 Quis auctor Constitutionum Apostolicarum?

§. XIII.
 Quo tempore, ac auctore Constitutiones Apostolicae collatae?

Clementis nomine editum ab iis, qui ipsi Clementi supposuerunt Ietri, & Apionis dialogos, *aliaque praelixa, & copiosa opera*, conflatumque ex variis secundii, tertiique saeculi ecclesiasticis constitutionibus, *διδασκαλιας, διδαχαις, διαταξεις*, quae Apostolorum, virorumque Apostolicorum Clementis, Ignatii, Polycarpi, Hippoliti nominibus incerta olim fide ferebantur; inque antiquis *συκομετριοις* memorantur, & ex parte quoque hoc nomine in Bibliothecis MSta supersunt, ut Caesarea (179), & Bodleiana. Mihi autem sic persuasum est de hac re, omnino incertum esse, quo auctore haec collectio prodierit, eamque constare constitutionibus ecclesiasticis ab Episcopis diversis locis, temporibusque ante Nicaenam Synodum conditis, & *διδασκαλιας, διδαχαις, διαταξεις*, quae Apostolorum, Episcoporumque Apostolis priorum nomine afferebantur: qua in re suffragatores habeo Steph. Le Moyne (180), Pearsonium (181), Vfferium (182), Grabe (183), aliosque permultos: demumque ante exitum saeculi quarti ornatam fuisse Apostolicarum constitutionum collectionem, nec ante idem saeculum ipsas hasce constitutiones *Apostolicarum* nomine cognominatas. Et vero harum constitutionum, & quidem sub *Apostolicarum* nomine, nemo umquam scriptorum, qui quartum saeculum antevivere, meminit; primaque earum mentio apud Epiphanium (184) occurrit, qui maior centenario decessit an. CCCIII. Earum exinde meminere Auctor operis imperfecti in Matthaeum (185), Timotheus Presbyter (186), Synodus Trullana (187),

[179] Nessel, in catalog. Mss. part. IV. p. 20., & Grabe p. 282. seq.

[180] Not. ad var. sacr. p. 1072.

[181] Vindic. Ignat. l. 4.

[182] Prolegom. ad Ignat. cap. VII.

[183] Spicileg. Patr. tom. I. p. 20. seq.

[184] Haeres. LXX. quae est

Audianor.

[185] Apud S. Chryostom., ad Matth. VI, 3. & XXV, 18. Hic auctor saeculo IV. scripsisse creditur, etsi nonnulli recentiorum ita uant.

[186] Tractat. de iis qui accedunt ad Eccles., in Auctar. Bibliothec. Patr. Combessiano tom. II. p. 453.

(187), S. Maximus (188), Nicephorus Patriarcha CP. (189), Photius (190), Humbertus (191), Cedrenus (192), Zonaras (193), Aristinus (194), ceterique.

§. XIV. Quo autem tempore Apostolicae Constitutiones apparuere, nihil adversus fidem habebant. Stabant adhuc immacolatae, atque incorruptae Epiphani aeo qui (195) memoriae prodit, *librum Constitutionum Apostolicarum nihil aut in fide, & ecclesiastica professione depravatam, aut Ecclesiae administrationi, ac decretis contrarium continuisse* (196). Ecce tibi integrum sanctissimi viri locum: *Εἰς τετο δὲ οἱ αὐτοὶ ἈΓδιανοὶ παραφέρουσι τὴν τῶν Ἀποστόλων διατάξιν, ἡσαν μὲν τοῖς πολλοῖς ἐν ἀμφιλεκτῶ, ἀλλ' οὐκ ἀδοκίμων, πατά γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικῇ τάξιν ἐμφερεταί καὶ ἡδὲν παρὰ κκεχαρὰ γμενον τῆς πίστεως, ἡδὲ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, καὶ κανονος, καὶ πίσεως.* *Audiani vero ad institutum suum quamdam ex Apostolorum Constitutione*

§. XIV. Apostolicae Constitutiones olim incorruptae.

D 2

aucto-

- [187] Can. 2.
 [188] In epist. VIII. S. Dionys.
 [189] In Chronolog. sub fin.
 [190] Bibliothec. Cod. CXII. CXIII.
 [191] Respons. ad Nicemae lib.
 [192] In Compend. Hist. p. 172 edit. Xylandri.
 [193] In can. Apostolic. LX.
 [194] In Synopsi canon.
 [195] Haeres. LXX. n. 10.
 [196] Nat. Alexand. in saec. I. dif. XIX. prop. I., Petavius not. ad Epiphani., Haeres. IXX., Iac. Arimachanus dif. fertat. de epistolis Ignatii, & Polycarpi cap. IX. & X., Dallaeus de pseudepigraph. Apostolic. I. 2. contendunt, olim extitisse constitutiones Apostolorum nomine celebres, Apostolicasque constitutiones Epiphani memoratas esse plane diversas ab iis, quae nunc ex-

tant; tum quia plurima loca ab Epiphanio e constitutionibus Apostolicis laudata in nostris nullibi reperiuntur; tum quoniam in vulgatis quaedam extant iis contraria, quae constitutiones Epiphanio memoratae praecipunt. Sed haec coniectura levitate sua corrumpit; aliarum enim constitutionum ab iis, quae nunc circumferuntur, nemo scriptorum meminit, fragmentumque ex illis descripsit. Quid vero dicere vetat, librum Apostolicarum Constitutionum aeo Epiphani nihil adversus fidem, morumque disciplinam habuisse, postque Epiphani tempora ab haereticis depravatam, interpolatam, & fortasse etiam in quibusdam rescissam fuisse?

auctoritatem accommodant. Qui liber tametsi dubiae apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus. Nam in eo, quae ad Ecclesiae disciplinam attinent, omnia comprehenduntur; neque quidquam aut in fide, ac catholica professione depravatam, aut Ecclesiae administrationi, ac decretis contrarium continent. At vero post Epiphanii tempora varie corruptae, interpolataeque fuerunt. Quod probe norunt e veteribus Auctor Synopsis Athanasii vocitatae, Patres Trullani (197), Photius (198), Zonaras (199), & Balsamon (200), qui constitutiones haec, ut ab haereticis depravatas exprobrarunt: inter recentiores vero idem probarunt Baronius (201), Nat. Alexander (202), Gardebosch (203), Lupus (204), Petavius (205), Perronius (206), Jac. Armachanus (207) alique. Qui vero eas interpolant, corruperintque plane incertum. Illud liquet, complura ab Ariani haereticis corrupta. At multa excellentissima, magnique ponderis habere, iam compertum est.

§. XV. A-
postolica-
rum Con-
stitutio-
num edi-
tores, &
Illustrato-
res.

§. XV. Ceterum Apostolicas Constitutiones primus e tribus codicibus MSS. Calabro, Siculo, & Cretensi Graece cum suis prolegomenis, Latina versione, atque commentariis publica luce donavit Fr. Turrianus (208). Latine quoque reddidere Car. Capellius (209), & Io: Car. Bovius (210). Prodi-erunt etiam inter opera S. Clementis (211), inque collectionibus Conciliorum Petri Grabbe (212), Laurent. Surii (213), Dominic. Nicolini (214), Severini Bini (215), & Philip. Labbaei (216). Ead-
dem

[197] Can. 2.

[198] Codic. CXII. CXIII.

[199] In can. Apostolic LX.

[200] In can. ult. Apostolic.

[201] Ad ann. XXXII. n. 18.

[202] In saec. 1. dil. 18.

[203] Loc. supra cit.

[204] In can. 2. Trullan.

[205] De doct. temp. II, 57.

[206] Loc. supra cit.

[207] Loc. supra cit.

[208] Venet. MDLXIII.

[209] Ingoldast. MDXLVI.

[210] Venet. MDLXIII.

[211] Venet. MDLXVIII.

[212] Colon. MDLI.

[213] Colon. MDCVI.

[214] Venet. MDLXXXV.

[215] Colon. MDCVI.

[216] 1711. MDCXII.

dem Graece, Latineque cum Turriani versione recu-
dendas curavit Fronto Ducaeus (217). Omnibus
vero editionibus praefenda, quam cum sua ver-
sione, & elegantissimis adnotationibus praestitit
vir egregie doctus Io: Bapt. Cotelerius (218). Con-
stitutionum harum editionem, cum variis Aposto-
lorum canonibus, aliisque Aetiopicis scriptis, spo-
ponderat vir Aetiopicae linguae callentissimus
Vasslebius; sed an fidem praestiterit, nescio.

§. XVI. Haud hic silentio praetereunda colle-
ctio *novem canonum*, quos ab Apostolis in Antio-
chena quidam synodo conditos, asserit Turrianus
(219), qui praeterea tra hit, Pamphilum Martyrem
testari, illos invenisse in Bibliotheca Origenis,
laudatque MStum Graecum, ubi scriptum est: *τα αγια
ιερομαρτυρις παμφιλις εκ τ η εν Αντιοχεια των Αποστολων συνοδη,
τη τεσιν εκ των συνοδικων αυτων κανωνων μερος των ευρεθεντων εις
την Ωριγενει βιβλιοθηκην.* *S. Hieromartyris Pamphili ex
Antiochena Apostolorum Synodo, idest pars ex Syno-
dicis ipsum cano nibus inventis in Origenis Biblio-
theca.* A primum non prodit Turrianus, unde hunc
codicem nactus sit; deinde Pamphilum nullos edi-
disse libros, & Eusebii silentium, & Hieronymi (220)
testimonium evincunt. Quid quod nullam ab Apo-
stolis Antiochiae synodum habitam, veterum omniu
(221) silentium probat, & maxime Hincmari Ar-
chie-

§. XVI.
Collectio
novem
canonum
Apostolis
falso tri-
butorum.

D 3

chie-

[217] Parf. MDCXVIII.

[218] Pat. Apostolic. a se edi-
tor, tot. x.

[219] Praecanonib. & constit.
Apost. l. 23.

[220] Aplog. adv. Rufin. lib.
II.

[221] Innocentius I. epist.
XVIII. Antiochiae syno-
dum a Apostolis celebra-
tam, a firmare videtur. De
Ecclesi enim Antiochena
scribit „ ibi & nomen ac-

„ cepit Religio christiana,
„ & CONVENVVM Apo-
„ stolorum fieri apud se
„ celeberrimum meruit „
Locus hic interpretum in-
genia exercuit. Mihi sic
sedet. Innocentium iis ver-
bis „ ibi & nomen accepit
„ Religio Christiana „, re-
spexisse A. G. XI, 26. ubi de
Apostolis Petro, & Barnaba
per totum annum versan-
tibus, Ecclesiamque docen-
ti-

chiepiscopi Remensis (222), qui cunctas Apostolorum synodos enumerans, de Antiochena illa omnino file? Perfpicue Petavius (223), Ant. Pagius (224), Nat. Alexander (225) & haereticarum partium homo, Io: Dallaeus (226), canones hosce apocryphos, & pseudepigraphos esse demonstrarunt.

6. XVII.
Idem 9-
Renditur.

§. XVII. Selectiora in hanc sententiam haec accipe argumenta I. Eorum canonum nemo meminit ante Baronium, Turrianum, & Binium. II. Canon I. cavit, *credentes in Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilaeos, christianos vocandos esse*. Sed iam constat, primum Iulianum Apostatam, qui saeculo IV. imperavit, christianos convicii, contem-

tuf-

tibus Antiochiae. *εγενετο δε αυτης ενιαυτον ολον συναχθηναι εν τη Εκκλησια . και διαξαμ οχλον ικανον*, subiungitur primum, exinde usu venisse, ut discipuli Iesu, Christiani appellarentur *Χρηματισται τε πρωτον εν Αντιοχεια της μαθητας Χριστιανους*. Verbis porro „ & conventum Apostolorum „ fieri apud se celeberrimum meruit „ spectasse unum id, Apostolorum principem Petrum Antiochiae sedisse, eoque Paulum, & Barnabam profectos, non vero sibi velle, eos Synodum illic habuisse; qui enim CELEBERRIMVS CONVENTVS dici Synodus illa poterat, cuius nemo ante Innocentium meminit? Porro Gregorius Episcopus Pisinuntis in Concilio Nicaeno II. an. DCCLXXXVII. act. I. Concil. Labb. tom. VII. p. 63. laudavit primum illorum canonem *εν τη κατη Αντιοχεια συνωδω των αγιων Αποστολων* „ in Synodo SS. Απο-

„ stolorum apud Antiochiam, „ At Episcopus ille levis, & ante Iconoclastarum errore foedatus hunc affingit canone in Synodo, quam comminiscitur. Quo factum, ut Nicaeni illi Patres nullam eius canonis rationem haberint. Et Anastaſio Bibliothecario, qui canones Concilii Nicaeni II. Latine vertit, Gregorii Pisinuntis citatio suboluit; eius namque verba, *εν τη κατη Αντιοχεια συνωδω Απο των αγιων αποστολων ειρητη* „ in Synodo „ SS. Apostolorum apud Antiochiam congregata, „ vertit „ in Synodo SS. Apostolorum, quae apud Antiochiam congregata dicitur „ „

[222] Opusc. LV. Capitulum ad v. Hincinar. Remens. c. XXIV.

[223] Dogmat. Theologic. de incarnat. XV, 14.

[224] Ad an. LVI.

[225] In saec. I. dist. XX.

[226] De pseudepigraph. Apostolic. III, 24.

iusque causa, *Galilaeos* (227) nominasse, seu Socra-
tes (228), Theodoretus (229), Cyrillus (230), &
Chrysoſtomus (231) testantur. Quin idem Impera-
tor perlata lege cavit, ne quisquam alio nomine eos
adpellaret, auctore Nazianzeno (232). Canon VIII.
decernit, ut pro *ιδωλοις* statua Christi coleretur. At
primis Ecclesiae saeculis imagines, & quum primis
statuae των ιδωλων loco nequaquam substitutae, ne fide-
les idololatriae infectarentur ab ethnicis, qui in om-
nes se partes agebant, ut eos calumniis, dirisque pro-
fciendendi ansa sibi deferretur. Hinc veteres fideles
arte statuaria, & pictura interdicti, teste Tertulliano
(233). Alia permulta, quae hosce canones suppo-
sitios ostendunt, in tanta veritatis luce, mitto. Deni-
que novem hos canones exhibent Turrianus (234),
Baronius (235), Binius (236) alique.

C A P. IV.

DE STATU IVRIS CANONICI IN ORIENTE
A CONSTANTINO AD GRATIANUM.

§. I. **H** Actenus epocham *iuris canonici antiquis-*
simi a primis christiani nominis initiis
ad Constantinum usque contemplati sumus; tran-
seundum nunc ad epocham *iuris canonici veteris*,
quae a Constantino ad Gratianum excurrit. Parta
saeculo quarto per Constantinum M. pace (1), qui
divina luce collustratus, Romanorum Imperatorum

S. I. Sta-
tus iuris
canonica-
Constanti-
no ad
Gratianū
in Orien-
te.

D 4

pri-

[227] Veteres fideles variis
nominibus, diſtinctisque ab
ethnicis oppetiti. Vid. Sa-
lom. Deesling. obs. sacr. xi.
29., Cellar. diff. X. de Relig.
Christian. ab hostib. irrisa, a
nob. sanctissima habenda, &
Kortholt. de calumn. paga-
nor. in vet. Christian. cap.
XVIII.

[228] Hist. Eccles. III, 12.

[229] Hist. Eccles. III, 4.

[230] Contr. Julian.

[231] Homil. LXIII.

[232] Orat. III.

[233] De idololatr. cap. III.

[234] Pro canon. & Constit.
Apostolic. 1, 25.

[235] Ad ann. CII. Annal.
tom. I.

[236] Collect. Concil. tom. I.

[1] Conf. de hac re Io. Mo-
rin. Historia Gallice scripta
liberatae per Constantinum
Ecclesiae.

primus (2) paganam deseruit superstitionem, respicavit tandem Ecclesia, furentesque persecutionum aestus deserbuere. At vero coepit haereticorum schismaticorumque diffidiis vehementius exagitari: unde oportuit, plura per concilia, & Pontifices constitui, quo malis hisce occurreretur, Christianique Ecclesia diris agitata procellis incolumis servaretur. Quum vero mole iam sua canonicum ius laboraret, e rep. christiana ratum est, varias confici canonum collectiones: quod tam in Oriente, quam in Occidente factum est. De illis hoc capite; de his agam in sequenti.

§. II. Vetus-
tissima
apud Graecos
canonum
collectio.

§. II. Prima, omnium fortasse vetustior canonum collectio in Oriente confecta, continet Concilii Nicaeni I. canones XX., Ancyrani canones XXIV., Neocaesariensis XI V., Gangrensis XX., Antiocheni XXV., Laodicensi LIX., & CPolitani I. canones III. Eius auctor eruditus adhuc ignotus. Petrus de Marca (3) aliique hariolantur, auctorem fuisse Stephanum Ephesium Episcopum, quem codex M. Bibliothecae Palatinae praefert, ut a Christoph. In bello se ad nonitum scribit. At quoniam Stephanus hic sequenti saeculo vixit, Concilioque Chalcedonensi adfuit, certe collectionis huius auctor esse nequivit; proindeque is codex in mendo cubat. Ant. Augustinus (4), aliique adscribunt Sabino Heracleensi in Thracia Macedonianorum Episcopo, Socratis (5) auctoritate freti. Verum Sabinianeam collectionem omnino ab hac distare ostendemus infra *Mantiss. cap. I. §. II.* Satius quidem est adferere, huiusce collectionis auctorem in tanta veterum monumentorum caligine adsequi vix posse.

Pro-

[2] Quidam contendunt, Philippum Imp. Gordiani III. percussorem, primum Christianum fuisse. Sed eos masculine perculere Cellar. diff. de primo princip. Chri-

stiano, & Schurzfleisch. diff. de Philippis Augustis.

[3] De concord. Sacerd. & Imp. IV, 3. n. 4.

[4] Praef. in vet. canon. collect.

[5] Hist. Eccles. I, 5.

Prodiit autem paullo post Concilium CPolititanum I., sub Theodosio M. circ. an. CCCLXXXI. Collector namque praetermisit canones Conciliorum Ephesini, & Chalcedonenfis, definitque in canonicis Concilii CPolitani I. Haec collectio tantae fuit auctoritatis, ut in Synodo Chalcedonenfi (6) una cum Evangeliorum libro in medio posita fuerit. Ex ea in eadem Synodo (7) Aetius Archidiaconus, & Leontius Magnesiae Episcopus nonnullos Antiochenos canones recitarunt. Hunc porro codicem a multis Pontificibus, atque Patribus confirmatum fuisse contendit Christ. Iustellus (8) Eundem ex antiquissimo MS. Ecclesiae Hilarianae Pictaviensis primus edidit Io: Tilius (9): deinde, additis pereruditis notis, Christ. Iustellus (10) divulgavit, praefixo specioso, satisque effuso titulo *codicis canonum Ecclesiae universae* (11). Demum sub eodem titulo recudendum curarunt Theod. Meier (12); itemque Voellus, atque Iustellus (13).

§. III. Hic Graecorum codex sensim excrevit; praefertim post definitionem Concilii Chalcedonenfis (14), ubique recipiendas esse Patrum regulas in Sy-

§. III: Incrementū codicis canonum Graeci.

[6] Aet. IV. & XI.

[7] cit. Aet.

[8] Praef. huic codici praefixa.

[9] Luret. MDXI, 8.

[10] Paris. MDCX, 4.

[11] Parum ad rem Iustellus huic codici titulum „codicis canonum Ecclesiae „ universae „ praefixit: meritoque displicuit Florenti, de Marca, Constantio, aliisque. Iustelli causam dixit Henric. filius praef. secundae eius codicis editioni praefixa. Sed eum novissime reiecit Cl. Constant. praef. Epistol. RR. Pontific. Potius esset inscribendus *Βιβλος κανωνων* „ codex canonum, „ collectio ca-

nonum, uti istiusmodi canonum collectiones passim a Graecis vocatae, ceu ex Concilio Chalcedonenfi aet. IV, XI. & XIII. liquet; itemque a Latinis, ut vel ex unius Dionysii Exigui codice constat.

[12] Helmstad. MDCLXIII, 4.

[13] In Bibliothec. iur. canonic. ver. tom. I.

[14] Can. I. *τας παρα των αγιων πατερων καθ' εασην συνοδον αχρις του εκτεθεντας κανονας κρατειν δεδικωσθαιμενοι* „ qui a SS. Patribus in una „ quaque Synodo hucusque „ que expositi canones „ sunt, observari omnes, „ aequum censuimus.

Synodis ad ea tempora statutas . Sic sexto ineunte saeculo sub Iustiano accessere canones Ephesini VIII. , & Chalcedonenses XXIX. , ut ex Iustiano (15) adparet . Eodem imperante Iustiano, Io: Scholasticus canones ab Orientalibus tum receptos L. titulis collegit ; suaeque collectioni , praeter canones veteri illo codice comprehensos , primus inseruit canones Apostolicos LXXXV. , Sardicenses XXI. , Epesinos VII. , Chalcedonenses XXIX. , & S. Basilii canones LXVIII. Hos autem canones , si extare non comperisset in Graeco codice , sub quinquaginta titulis nequaquam digessisset : proindeque suspicari licet , eos tum codici Graeco insertos ; tametsi non constet , num privata , an publica auctoritate accessio illa facta sit . Septimo autem labente saeculo , Synodus Trullana non canones modo a Io: Scholastico congestos confirmavit , verum etiam Concilii Chalcedonensis , CPolitani sub Nestario Patriarcha CPolitano , & Theophilo Alexandrino ; itemque canones complurium Patrum , nempe Dionysii Alexandrini , Petri Alexandrini , Gregorii Neocaesariensis , Athanasii Alexandrini , Basilii Caesareae Cappadociae Archiepiscopi , Gregorii Nysseni , Gregorii Nazianzeni , Amphilochei Iconii , Timothei , Theophili , & Cyrilli Alexandrinorum , Gennadii CPolitani , & canon Africanæ Synodi sub Cypriano de baptismo haereticorum . His canonibus si addas canones GII. in ipsa Trullana Synodo consignatos , integrum habebis codicem , quo Orientales saeculo VII. usi sunt . Octavo autem saeculo habita Synodus Nicaena II. , vulgo Oecumenica VII. , quae canones XXII. edidit , quorum primo confirmavit decreta priorum sex generalium conciliorum , adscribens nimirum canones Trullanos quintae , ac sextae Synodo ; neutra enim canones eduxit , praeter eos , qui a Concilio Trullano decreti sunt ,
quod

quod ideo *Quini-sextum* nominatur. Atque hos XXII. canones Concilii Nicaeni II. Graecorum codici additos, vel ex Basilicis (16) patet. Demum nono excurrente saeculo Photius Patriarcha CPolitanus duo celebravit conciliabula; alterum in Templo SS. Apostolorum, in quo canones XVII. statuit; alterum in Templo S. Sophiae, quod canones III. emisit. Hi vero canones primum ab ipso Photio in nomocanone suo editi, exin ab Orientalibus in partem iuris canonici recepti sunt. Conf. intra §. VIII. Atque ex his & superioribus canonibus integrum ius canonicum Graecum constat, quod commentariis Balsamonis, Zonarae, ac Aristini Graece, atque Latine, suis additis observationibus, in lucem produxit Guil. Beveregius (17).

§. IV. Prodeat nunc Ioannes cognomento *Scholasticus* (18), primum Antiochiae Presbyter, & Apocryphiarius (19) deinde Eutychio in exilium depulso, Patriarcha CPolitanus ab Imp. Iustiniano creatus, florebatque circ. an. DLXIV. Is adhuc presbyter exornavit *συναγωγὴν τῶν κανόνων ἐκκλησιαστικῶν*, *collectionem canonum Ecclesiasticorum*, qua titulis L. complexus est canones Nicaenos XX., Antioche-

§. IV. Collectio Canonum Io. Scholastici.

[16] Lib. V. tit. III. cap. 2.

[17] In pandectis canon. vet. tom. II.

[18] Cognominatus est Scholasticus, ἀπο σχολαστικῶν, quod in Foro ex ordine Advocatorum esset. Olim namque Advocati dicebantur quoque, Scholastici, ut ex Agathia, qui Advocatus extitit, elucet, quem Suidas Σχολαστικὸν vocat. Eo nomine dicti declinatores, viri eloquentes, Advocati civitatum disertis, Provinciarum iudices, alique. Videbis Voss. de Historic. Graec. lib. 7, Murf. in Glose

far., Casaubon. ad Capitolin. in Maximin. Iun. cap. 3. aliosque.

[19] Ἀποκρυφιστῆς, nuntius, legatus, ita dictus, quod ἀποκρυφιστῆς, responsa, principum deferret. Responsa enim non modo Rescripta principum ad supplicantium libellos, sed & quaevis mandata, & decreta appellabant. Conf. omnino DuFresne Glossar. voc. Apocryphiarius p. 250. seq. tom. I. Io. Jac. Hofmann. Lex. univers. h. v. & Suicer. thesaur. Eccles. ead. voc.

chenos XXIV. , Laodiceños LIIIX. , Gangrenses XX. , Ancyranos XXV. , Neocaesarienses XIV. , CPolitanos VI. , Ephesinos VII. Chalcedonenses XXVII. , Apostolicos item LXXXV. , Sardicenses , & S. Basilii canones LXVIII. Hoc opus e MSto Bibliothecae Claromontani Collegii S. I. cum codice Petri Seguerii Franciae Cancellarii collato, Graece , & cum Latina Christ. Iustelli versione, evulgarunt Voellus , & Iustellus (20) .

§. V. Ea collectio vindicatur Io: Scholastico.

§. V. Haec porro collectio illa est, quam nonnulli Theodoro Abbati, sive Theodoro ; Turrianus (21) Constantino Scholastico, Patriarchae CP. ; Florens (22) , de Marca (23) , Doviat (24) , & Salmafius (25) , decepti codice MS. Regiae Bibliothecae Parisiensis (26), attribuunt Theodoro Cyrrestensi Episcopo . At multis Christoph. Iustellus (27), & Guil. Beveregius (28) collectionem hanc Ioanni Scholastico vindicarunt . Eiusdem sententiae sunt Ant. Augustinus (29) , Nic. Alemannus (30) , Ant. Pagius (31) , Ger Van Mastricht (32) , Struvius (33) , Fabricius (34) , ac reliqui prope omnes. Et vero eam Ioanni diserte tribuunt vetustissimi

CO-

[20] Bibliothec. iur. canonic. vet. tom. II.

[21] Pro canonib. Apostolic. contr. Magdeburgens. I. 28.

[22] Diss. de origin., art. & auctorit. iur. canon. part. II.

[23] De concord. Sacerdot. & imp. III, 5.

[24] Praenot. Canonic. III, 5.

[25] De usur. cap. XXI. p. 633.

[26] Codex Bibliothecae Regiae Parisiensis: Συναγωγή κανονων εις ν. τитλους διηρημενη παρα Θεοδωριτου Επισκοπου τος Κυρρου , Collectio , canonum in L. titulos di-

„ tributa per Theodorum
„ Episcopum Cyrri., At is
codex in mendo cubat.

[27] Praef. ad Io: Antiocheni collectionem.

[28] In Codic. canon. Eccles. primit. illustr. & vindic. I, 8.

[29] Praef. ad antiq. Decretal. collectionem.

[30] Ad Procopii *avendor.* p. 110.

[31] Critic. Baron. ad an. DLXXVIII. n. 4.

[32] In Hist. iur. canonic.

[33] Hist. iur. canonic.

[34] Biblioth. Graec. tom. XI.

codices MSS., Seguerianus (35), Claromontanus (36), & Oxoniensis (37); itemque MSS. codices Caesarei, de quibus Lambecius (38). Deinde continet canones Apostolicos, qui aevo Theodoriti in Orientalis Ecclesiae codicem nondum coniecti fuere; itidemque canones Sardicenses, qui tantum abest, ut aetate Theodoriti Orientalium usu fuerint recepti, quin potius peroli fuere. Denique ea collectio Theodorito digna non est; scribendi namque ratio gravitatem tanti viri plane doctissimi non redolet. Quid quod veterum nemo collectionem hanc Theodorito adscribit?

§. VI. Idem postea Ioannes Scholasticus, iam ad Patriarchatum CP. euectus, primus omnium con-
flavit *Nomocanonem* (39), quinquaginta pariter titulis

§. VI. Io:
Scholasti-
ci Nomoc-
anon.

[35] Codex Seguerianus:
Ιωαννης Επισκοπος Κωνσταντι-
νουπολεως το μεσον Ευτυχισ
συναγωγη κανωνων εις ν. τι-
τλους διηρημενη. „ Ioannis
„ Episcopi CPolitani, Eu-
„ tychio exfule, collectio
„ canonum in L. titulos
„ digesta. „

[36] Codex Claromontanus:
Ιωαννης πρεσβυτερος Αντιοχειας
απο χαλασικων, ετος συνταττει
τησ ολης κανονας εις ν. τιτλους.
„ Ioannis Scholastici, Pres-
„ byteri Antiocheni, hic
„ instituit integros cano-
„ nes in L. titulos.

[37] Codex Oxoniensis: Συ-
ναγωγή κανονων εκκλησιαστικων
εις πεντεκοντα τιτλους διηρη-
μενη. „ Collectio canonum
„ ecclesiasticorum in quin-
„ quaginta titulos distri-
„ buta. „ Et postea: Ιωαννης
Αρχιεπισκοπος Κωνσταντινου-
πολεως το χαλασικα εις τον Νο-
μοκανονα προλογος. „ Ioannis
„ Archiepiscopi CPolitani

„ Scholastici in Nomoca-
„ nonem praefatio.

[38] In catalog. MStor. Bi-
bliothec. Caesar. lib. 11.

[39] Ioannem Scholasticum
nomocanonem primum in-
stituisse, iam a Florente,
Alemanno, Du Cangio, aliis-
que observatum. Est autem
νομοκανονος collectio canonum,
legumque civilium vicis-
sim concordantium. Non-
numquam hoc nomine ve-
niunt purae putaeque col-
lectiones, & Synopses cano-
num, in quibus nulla ci-
viliu legum mentio, quod
& illi legum loco sint, ut
Beveregius observavit pro-
legomen. ad Synodic. §.
XXIX, & codic. canon. Ec-
cles. primitiv. I, 15. Sic *νο-
μοκανονος* dicitur Synopsis
canonum, nullas habens le-
ges, quam Graece, ac Latine
edidit Colerius Monument.
tom. 1. p. 68. Libri quo-
que poenitentialium cano-
num

tulis digestum, priorique collectioni respondentem, cui is leges praesertim ex Iustiniani Novellis arcessitas, quae cum canonibus conveniunt, optimo sane instituto (40), sub iisdem L. titulis, attextuit; adiecitque praeterea ad calcem capita XXI. constitutionum de rebus Ecclesiasticis, ex ipsius Iustiniani Novellis petitarum. Iam vero nomocanonem hunc Theodorito Cyri Episcopo male adiudicat Cardinal. Perronius (41); nec recte Florens (42), & Petr. de Marca (43) adfirmant, priorem collectionem Theodoriti esse; eique canonum tantum collationem ab Ioanne Scholastico adiunctam. Praeter quam enim omnes MSS. codices Ioanni Scholastico tribuunt, continet canones Apostolicos, & Sardicenses, qui Theodoriti aevo nondum Orientalis Ecclesiae codici adscripti fuere; & vero etiam constitutiones Iu-

sti-

num νομοκανονες dicti, uti Poenitentia Ios: Nektentae, vel Matth. Blattaris, vel Manuelis Malaxi praescribitur. Olim multo plura eiusmodi scripta, quibus canones legesque inter se conferebantur extitere. Balsamon in cap. 2. Trullan: *ειδον γαρ μυρια τοιαυτα βιβλια παρα πολλοις αξιολογοις ανδρασι.* „Innumerabiles tales libros vidi apud multos non aspernandos homines.“

[40] Leo Allatius de consens. uniusq. Eccles. p. 221. & 227. νομοκανωνων institutum improbat, Graecorumque erga Imperatores adulationi tribuit, tum Iustinianum increpat, quod ecclesiastica imperialibus constitutionibus perturbavit. At quamnam innixus sit ratione, non video. Equidem viri principes statuere leges

queunt, ad divinas & ecclesiasticas res promovendas non tamquam iudices, sed vindices Ecclesiae. Conf. Petr. de Marc. Concord. Sacerd. & Imp. II, 3. Vedel. de episcop. Constantin. M., ceterosque. Nec vero Iustinianus primus, sed inde usque a Constantino christiani principes constitutiones de rebus ecclesiasticis edidere. Leges tam sacras, quam profanas a Constantino perlatas, referunt Euseb. de vit. Constantin., Fr. Balduin. in Constantin. M., Iac. Gothofred. comm. ad Codic. Theodosian. Add. Ant. Conventium in admonit. de fals. Constantin. legit.

[41] Contr. M. Britann. Reg.

[42] Diss. de origin. art. & auct. iur. canonic.

[43] De concord. Sacerd. & Imp.

stiniani, qui centum supra triginta circiter annos post Theodoritum imperavit. Huiusmodi *Νομοκανων*, etsi privata auctoritate confectus; magnum tamen obtinuit pondus ad Photianum usque nomocanonem, qui uberior, utiliorque visus, illius nomen prope delevit; adeo ut nullo fere loco aetate sua observatum, testetur Theod. Balsamon (44). Hoc opus e MS. Bibliothecae Regis Christianissimi cum Oxoniensi codice collato evulgarunt Voellus, & Iustellus (45).

§. VII. Sequutus est Photius Patriarcha CP., vir singulari, praestantique ingenio praeditus; sed multarum in Ecclesia turbarum auctor. Cont. Martin. Hankium (46) Allatium (47), & Colomesius (48). Is circa an. DCCCLXXX. exornavit *Συναγωγήν διατάξεων εκκλησιαστικων*, *Collectionem constitutionum Ecclesiasticarum*, in quam coniecit canones duorum conciliabulorum, quae is CPoli habuit, universa Oecumenica concilia in Oriente habita (demto VIII., in quo ipse damnatus est), & concilia, quae a Graecis Schismaticis pro Oecumenicis habentur, multa item localia concilia, canones Apostolicos, & scripta Dionysii, Petri, Timothei, Theophili, & Cyrilli Alexandrinorum Episcoporum, atque etiam Gregorii Thaumaturgi, Basilii Caesariensis, Gregorii Nysseni, Gennadii, & Tharasiai.

§. VIII. Idem exinde Photius Ioannem Antiochenum imitatus, *Nomocanonem* titulis XIV. digestum scripsit, quo priori canonum collectioni civilium legum collationem adiecit. Hunc nomocanonem in *επιτομήν* versibus politicis redegit Mich. Psel-

§. VII.
Collectio
constitutionum
ecclesiasticarum
Photii.

§. VIII. Ep.
sius Photii
Nomocanon.

[44] Supplem. p. 1222.

[45] Biblioth. iur. can. vet. tom. II.

[46] In vit. Photii, quae profertur in eius libro de Byzantinat. rer. scriptorib. l. 18.

[47] De VIII. Synodo Photian., de consensu utriusq. Eccles. II, 4. 5. 6. 7. & contr. Creighton. exerc. XVI. seq.

[48] Diss. de scriptis Photii.

Pfellus, in gratiam Imp. Michaelis Ducae. Eundem commentariis Zanaras, & scholiis quibusdam Arsenius Monachus illustrarunt. Meliorem vero operam praestitit Theod. Balsamon. Hic iussu Eman. Commeni Imp., & Michaelis Archiali Patriarchae CP. opus hoc commentariis illustravit, suorumque temporum usui exaptavit; quumque plurimae leges, quae Ihotii aevo obtinebant, sua aetate fuerint abrogatae, eas ad usum suorum temporum adcommodavit; quodque in Photiano nomocanone deerat, id emendare, ac repurgare Imperatoria, & Patriarchica potestata iussus est. Latinam porro commentariorum Balsamonis in nomocanonem, conciliorumque canones interpretationem, e Graeco codice Io. Tili ornavit Gentianus Hervetus; cuius interpretamentum edidit Guil. Morellius (49). Mox Henric. Agilaeus eiusdem Balsamonis commentarios in nomocanonem Latine vertit, publica quoque luce donavit (50). Huiusce versionem cum Graecis eius commentariis excudendum curavit Christ. Iustellus (51). Tandem nomocanonem Photii, adiecta praefatione, una cum eius Synodico libello, Graece, atque Latine in lucem exprompsit Voellus, & Iustellus (52).

§. IX. Synopsis Canonum Pfelli.

§. IX. A Photio ad Michaellem Pfellum digrediamur. Hic vir egregie cultus inclaruit circa ann. MLXXI. regnante in Oriente Michaelle Duca, Romani Diogenis successore, cuius praeceptor extitit. Vid. Bosquetum (53), & Allatum (54). Conscripsit autem versibus politicis *συνοψις κανονων*, *synopsin canonum*, quam in duas dispertit partes: prior catholicam doctrinam de una Dei natura,

[49] Trident. MDLXI, 4.

[50] Basil. MDLXI, 4.

[51] Paris. MDCXV, 4.

[52] Bibliothec. iur. can. vet. tom. II.

[53] Praef. huic collectioni

praemissa.

[54] Diss. de Pfellis eorumque scriptis, quam auctam edidit Fabric. in Bibliothec. Graec.

tura, trium personarum consubstantialitate, Filii incarnatione, quamdam christianae Theologiae summam, & brevem septem generalium conciliorum historiam; posterior vero concilia veteri collectione comprehensa exhibet. Hanc synopsis e MS. Bibliothecae Caroli de Montchal, Archiepiscopi Tolosani, cum erudita praefatione, edidit Franc. Bosquetus (55).

§. X. Post Pfellum occurrit Arsenius, primum Monachus, tum Patriarcha CP., qui circa ann. MCCL. claruit. Hic memoriae mandavit

§.X. Synopsis canonum Arsenii.

συνοψιν των δεσμων κανονων, *synopsin divinorum canonum*. Ea non canones modo conciliorum, canonicas veterum Patrum epistolas, a Trullana Synodo confirmatas, aliaque nonnulla Graecorum scripta complectitur; sed & capita quaedam constitutionum imperialium de rebus Ecclesiasticis, quae cum canonibus congruunt. Quo factum, ut haec collectio *nomocanonis* nomine veniat in codice MS. Bibliothecae Regiae. Hanc synopsis Graece, atque Latine vulgarunt Voellus, & Iustellus (56).

§. XI. Venio nunc ad Alexium Aristinum, CPolitanae Ecclesiae Diaconum (57), qui circa ann. MCCLIV. incidit. Hic autem iussu Io. Comneni Imp., confecit *συνοψιν κανονων*, *synopsin canonum*; qua compendio exhibet canones Apostolicos LXXVII., Nicaenos XXIV., Ancyranos XXVI., Neocaesarienses XV., Gangrenses VI., Antiochenos XXV., Laodicenos XLVII., CPolitanos VIII., Ephesinos VII., Chalcedonenfes XXXI., Sardicenses XXI., Africanos XXII., Trullanos XCI., ex Basilii epistola I. canones XVIII., ex epistola II. canones XXXII., ex epistola III. canones XVIII.

§.XI. Synopsis canonum Aristini.

E

Hanc

[55] Paris. MDCXXXII, 4.

[57] Genebrard. lib. de Trinitate,

[56] Bibliothec. iur. can. vet. tom. II.

Hanc synopsin Graece, ac Latine edidit Voellus, atque Iustellus (58).

§. XII. E-
pitom. Ca-
nonum Si-
meonis Ma-
giltri, &
Logothetae.

§. XII. Ab Aristino ad Simeonem Magistrum, & Logothetam (59) gradum faciamus. Quo primum tempore is vigerit, numque idem sit cum Simeone Metaphraste, qui Sanctorum vitas Graece scripsit, mira eruditorum dissenso. Caveus (60) Aristini aequalem facit. Voellus (61) autem Aristino posteriorem. Fabricius (62) eundem cum Simeone Metaphraste iudicat: cuius coniectura, inde quoque adstruitur, quod Metaphrastes Logothetae dignitatem gessit, ut in primis a Gretsero (63), & Raynaudo (64) ostensum est. At quo tempore hic Metaphrastes vixerit, grandis est controversia. Baronius (65), Bellarminus (66), Possevinus (67), aliique, eum ab an. DCCC. ad DCCCC. floruisse tradunt. Bollandus (68) Metaphrastem floruisse sentit saeculo II. postremis Leonis Sapientis temporibus, eiusque filio Constantino. Tandem Allatius (69) conquilitissimis argumentis evincit, Metaphrastem ab an. circit. MCCCXIV. ad MCCCXXX. inclaruisse. Porro Simeon iste adornavit *επιτομὴν κανόνων*, *epitomen canonum*: cui inseruit canones Apostolicos LXXXII., Nicaenos XX., Constantinianos VI., Ephesinos VIII., Chalcedonenses XXXI.,

[58] Bibliothec. iur. canonic. veter. tom. II.

[59] Logotheta Graece *Λογοθέτης*, „ratiocinator, discusstor,“ est qui rationes accepti, & depensi expendit, ac discutit. Forum in Imperio alii erant ecclesiastici, alii politici. Conf. omnino Codin. de offic. Aulæ & Eccles. CP. Allat. Diatrib. de scriptis Simeon. p. 28. seqq. Bulenger. de Imper. Rom. III, 22. VIII, 11. 91. 29. 30. 39. 51. & 57. Meurs. Glossat. v. *Γενικόν, Κρατῶρ,*

Λογοθέτης, Gretser. & Goar. ad Codin., Holman. Lexic. univ. h. v.

[60] In histor. litter.

[61] Praef. huic collect. praemiss.

[62] Biblioth. Graec. tom. II.

[63] Not. ad Codin.

[64] In operib.

[65] Ad an. DCCCCLIX.

[66] De script. Eccles. in Simeon. Metaphra.

[67] Appar. lac. in Metaphra.

[68] Prolegom. general. ad vit. SS. cap. I. §. 3.

[69] Diatrib. de Simeonib.

XXXI., addito scholio ad can. LX. de exarcho dioecetes, Ancyranos XXV., Neocaesarienses XIV., Sardicenses XVIII., Gangrenses VII., Antiochenos XXIV., Laodiceos L., Carthaginenses LXXXIV., ex Basilii epistola I. canones XVI., ex epistola II. canones XXXII., ex epistola III. canones XXVIII., & canones Trullanos LXXXVIII. Hanc synopsin Graece, atque Latine in lucem produxere Voëllus, & Iustellus (70).

§. XIII. Simeoni adnectendus est Matthaeus Blastares, Ictus Graecus, qui circa an. MCCCLX. vigeat. Is confavit *Συνταγμα κατα σειρειον των εμπρειλημμένων ατατων υποθεσεων τοις ιεροις και θειοις κανοσι κρηθη τι αμα και συντεθεν.* *Syntagma alphabeticum, quo suis titulis litterarum ordine digestis, res omnes, quae in sacris divinisque canonibus comprehenduntur, expositae sunt.* Continet etiam leges cum canonibus collatas Imperatorum Alexii Commeni, Constantini Porphyrogenetae, Leonis Sapientis, Heraclii, Emm. Commeni, Andronici, Alexii, Isaaci Angeli, & Iustiniani. Hoc opus e duobus Codicibus MSS. Bodleiano, & Isaaci Vossii, Graece, atque Latine edidit Guil. Beveregius (71). Multa eius loca emendavit Cotelerius (72), qui etiam monet, plura adhuc emendanda superesse.

§. XIV. Demum Constantinus Harmenopolus, Nomophylax (73) & iudex Thesalonicensis, unus

E 2

omnium

§. XIII.
Syntagma
alphabeticum
cum Bla-
staris.

§. XIV.
Epitome
canonum
Harmeno-
puli.

[70] Biblioth. iur. can. vet. tom. II.

[71] Pandect. canon. tom. II.

[72] In not. ad monument. Eccles. Graec.

[73] Nomophylaces, qui olim fuerint, docet Columella XII, 3. in fin. „in bene moratis, inquit, civitatibus, semper est observatum, „quarum Primoribus, at-

„que Optimatibus non satis visum est, bonas leges „habere, nisi CVSTODES „earum diligentissimos „haberent, quos Graeci „*Νομοφυλακας* appellant. „Apud Athenenses *Νομοφυλαξ* „*Νομοφυλαξ*, id est „regum cultos, officium a Nomotheta diversum, magnique olim nominis fuit. Vid.

omnium sua aetate divini humanique iuris scientifimus, concinnavit *Σπιτομην των θειων, και ιερων κανωνων*, *epitomen divinarum & Sacrorum canonum*. Ea in sex dividitur sectiones; quarum prima de Episcopis; secunda de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & exorcistis; tertia de clericis; quarta de monachis, & monasteriis; quinta de laicis; sexta tandem de mulieribus agit. De Harmenopuli aetate magnae sunt turbae. Freherus (74), Suaresius (75), Gothofredus (76), Du Pin (77), Caveus (78), Doviati (79), ceterique ad faeculi XII. medietatem referunt. At aliorum de hac re sentiendum primus monuit Seldenus (80). Tandem luculenter demonstravit Fabricius (81) Harmenopulum hunc circa ann. MCCCLXXX. vel MCCCLXXXIII. decessisse. Hanc epitomen Graece cum Latina Leunclavii versione edidit Marquard Freherus (82).

§. XV.
Anonymi
Nomocanon, &
Graecorum
Antiquum
decreta.

§. XV. His omnibus canonum collectionibus acc-

Vid. Tull. de LL. I, 3. Tales Nomophylaces non habere Romani, ut ex Cicer. de LL. III. 20. constat. Et male a quibusdam confunduntur cum *Ιεροφυλαξ*, Hierophylacis, sive sacrarum aedium custodibus, quod *Ιεροφραντας*, i. e. sacrarum caeremoniarum doctores, vocant Iul. Pollux, & Plutarch. in Num. Conf. Turneb. Advers. XIV, 12. & Dempster. Paralipom. in Rolini Antiqq. III, 36. In imperio CPolitano Nomophylacis nomen in usu fuit; unde Constant. Harmenopulus in tit. Epitomes divinarum canonum, appellatur *Πρωτοσεβαστος, Νομοφυλαξ, και Κριτης Θεσσαλονικης, και Προιοιεβαλτις, Νομο-*

phylax, & Iudex Thesalonicae; & Th. Balsamon inter titulos suos pariter, Nomophylax, & Chartophylax, nominatur. At quale proprie, Nomophylacis, CPoli officium fuerit, hodie non liquet. Conf. Bulenger. de Imp. Rom. VIII, 109.

[74] Chronolog. iur. Graecor. Rom. in praef.

[75] In notit. Basilicor.

[76] In manual. iur. civil.

[77] In Bibliothec. Script. Eccles. in Harmenopul.

[78] In Hist. litterar.

[79] Praenot. Canonic.

[80] De Synedr. Hebraeor. I, 10. p. 213. seq.

[81] Bibliothec. Graec. tom. X. p. 276. seq.

[82] Iur. Graec. Roman. lib. I.

cedat *nomocanon* in DXLVII. capita distributus, quem ex codice MS. Regiae Bibliothecae primus evulgavit, adnotationibusque illustravit Io. Bapt. Cctelerius (83). Huc etiam referantur Synodalia decreta, & responsa Patriarcharum, aliorumque Graecorum Antistitum Chrysostomi, Gennadii, Tharasilii, Nicephori, Silinnii, Alexii, Xiphilini, aliorumque permultorum, quae summa industria, studioque collegit Io. Leunclavius (84). Illud quoque haud hic praetereundum, in libris Basilicorum multa extare ex Patribus, atque conciliis selecta. Integra Basilica Graece, Latineque edidit Car. Hannib. Fabrotus (85); quae editio est ceteris omnibus praeferranda.

§. XVI. Agmen claudant collectiones *poenitentia-
librorum* in Oriente factae. Ioannes natione Cappadox (86), Patriarcha CP., Eutychii successor, ob miram abstinentiam cognomento *Νηστευτής*, *Ieiunator*, qui circ. an. DLXXXII. claruit, conscripsit libellum *poenitentialem*, sive *praxim Graecis praescriptam in confessione peragenda*, uti ab Allatio (87) inscribitur. Eum Graece, Latineque in lucem dedit Io: Morinus (88). Eiusdem Nesteutae est *λογος προς τον μελλοντα εξαγορευται τον εαυτε πνευματικον υιον. Sermo ad professurum sui ipsius spiritalem filium*. Instructionem continet, qua & confitens rationem confessionis pie, integreque edendae, & Sacerdos confessionis excipiendae, poenitentiae imponendae, praestandaeque reconciliationis, instituitur. Eam sequutus codicem Bibliothecae Caroli de Montchal, Archiepiscopi Tolosani, Graece, ac Latine edidit

§. XVI.
Collectio-
nes libro-
rum poen-
itentialium
in Orien-
te factae.

E 3

idem

[83] Monumentor. Eccles.
Graec. tom. 1.

[84] Iur. Graeco-Roman.
tom. 1.

[85] Paris. MDCVII. fol. tom.
VII.

[86] Vitam Io: Cappadocis
scripsit Nicephorus Patriar-

cha CP., quae MSta extat
codic. CCLXXVI. Biblio-
thecae Regis Galliar. teste
Cangio nor. ad Zonar. p. 62.

[87] De consens. utriusq. Ec-
cles. III, 17. n. 10.

[88] Ad calc. oper. de poeni-
tent.

idem Morinus (89). Porro alius a Ioanne Ieiunatore est Ioannes cognomento *τεχνον υπαχος*, *filius obedientiae*, uti scite Allatius (90). *Πλιος Κανοναριον*, *canonarium* ad fidem MSti Codicis Vaticani publicam lucem aspexit opera eiusdem Morini (91).

C A P. V.

DE STATV IVRIS CANONICI IN OCCIDENTE A CONSTANTINO AD GRATIANVM.

§. I. Quibus canonibus Occidens antiquissimis temporibus usus?

§. I. **Q**uam in Oriente faciem canonicum ius a Constantino ad Gratianum habuerit, haecenus vidimus; quam vero hac tempestate ei obtigerit, dispiciendum nunc est. Ante Synodum Nicaenam Occidentales non aliis usi disciplinae regulis, quam Sacra Scriptura, & iure non scripto. Deinde Nicaenos canones recepit, observavitque. Innocentius I. (1), qui ann. CCCCX. pontificatum gerebat: *Οτι*, inquit, *και περι της των κανωνν περα φυλακης, τατοις δειν επεσθαι γραφομεν, οτινις εν Νικαια εισιν ωρισμενοι εις μονοις οφειλει εξακολουθειν η καθολικη εκκλησια, και ταυτες γνωριζειν, porro quod ad canonum observantiam attinet, illis obsequendum esse decernimus, qui Nicaeae decreti sunt: quos solos sequi Catholica Ecclesia debet, eosque agnoscere.* Idem Pontifex (2) Theophilum Alexandrinum invitans ad Synodum Romae habendam, pro disceptanda Io: Chrysostomi causa, ait: *tu quoque iudicio accurre ad Synodum proxime in Christo celebrandam; & illic secundum Nicaeni concilii canones, & decreta contende. Alios quippe canones Romana non admittit Ecclesia.* Haec autem verba im-

[89] Cit. loc.

[90] Contr. Hottinger. p. 229.

[91] Laud. loc.

[1] Epist. ad Cler. CPolit. apud Sozomen. H. E. VIII, 29.

[2] In epist. ad Theoph. Alexandrin.

important, omnes canones reiiciendos esse, qui cum Nicaenis non congruunt, non item eos, quos Nicaena Synodus probat, aut cum Nicaenis canonibus consonant. Quod adstruitur ex iis, quae idem Pontifex subdit: *si autem alii proferantur* (canones), *qui a Nicaenis canonibus dissentiunt, hi ab Episcopis catholicis reiiciantur.*

§. II. In laudatis autem locis Nicaenorum canonum nomine veniunt etiam Sardicenses, qui Nicaenis veluti adpendix quaedam erant. Quod patet ex Zosimi Commonitorio (3), quod Faustino Legato dedit ad firmandum in Africa usum adpellationum in causis Episcoporum, ubi canon in Sardicensi Synodo ea de re editus, sub titulo *canonis Nicaeni* proponitur. Huius rei occasionem fuisse putat Petrus de Marca (4) collectionem canonum, qua utebatur Ecclesia Romana, cuius exemplar in vetustissimo Codice MS. Christoph. Iustelli beneficio, se vidisse adfirmat, in qua collectione hoc erat lemma *canones Nicaeni*: deinde sequebatur series quadraginta canonum numeris suis distinctorum, quorum priores viginti erant genuini, verique canones Nicaeni, reliqui viginti continebant unum, & viginti Sardicenses, duobus capitibus in unum compactis, nulla Sardicensis Synodi habita mentione. Pariter in compluribus MSS. Codicibus, ut Morbacensi, Fossatensi, Colbertino, Oxoniensi, Thuano, & Atribatensi, Sardicenses canones proxime Nicaenis subiecti, haud interrupta numerorum serie. Pro Sardicensi quoque Nicaenum canonem adduxit Fulgentius Ferrandus (5).

§. II. Nicaenorum canonum nomine etiam Sardicenses olim veniebant.

E 4

§. III.

[3] Conf. de hac re Capell. de appellat. African. ad Sedem Roman., Christ. Lupum pecul. de eodem argumento dissert., Van Espen tract. historico-canon. part. 22. cap. III. §. 12.

[4] Diss. de veter. canon. collect. cap. 1. §. 3.

[5] Nonnulli verentur, ne in allata Innocentii epistola, lateant quoque canones Ancyran, Neocaesanen, &

§. III:
Quarto
saeculo
Romana
Ecclesia
suum ha-
buit codi-
cem.

§. III. Iam vero quarto Ecclesiae saeculo Roma-
na Ecclesia suum habuit Codicem. Quod educi fa-
cile potest ex Siricio (6), qui an. CCCLXXXV.
scripsit: *statuta, inquit, Sedis Apostolicae, vel cano-
num venerabilium definita, nulli Sacerdotum Domi-
ni ignorare sit liberum;* itemque ex Caelestinio I. (7),
qui an. CCCXXV. pontificatum gerebat: *nulli
Sacerdotum suos liceat canones ignorare.* Si enim tum
praesto non fuisset codex, a quo leges perspicerent,
nequicquam Sapientissimi Pontifices id imperassent,
iisque danda venia erat, quos canones latebat. Prae-
terea in Concilio Chalcedonensi (8), perlecto ab
Orientalibus ex suo canonum codice canone III.
CPolitano pro vindicanda Episcopi CPolitani prae-
rogativa, Lucentius Apostolicae Sedis legatus re-
posuit, canones Concilii CPolitani *in Synodicis
constitutionibus non haberi*, nempe non extare in co-
dice canonum Ecclesiae Romanae. Hinc confici li-
cet, Lucentium habuisse codicem ab eo diversum,
quo Graeci utebantur, a quo aberant canones CPo-
litani Graeco codici inserti. In eadem Chalcedonensi
Synodo (9) Paschasius Apostolicae Sedis Vicarius,
& Constantinus Consistorii Secretarius ex codice
dato ab Aetio Archidiacono CPolitanae Ecclesiae
canonem VI. Nicaenum (10) recitarunt diversum
in

& Gangrenes, quos in Ni-
caena Synodo probatos con-
firmatosque fuisse, ex codi-
ce Corbeiensi demonstrare
conatur Petrus Constant
praesid. epistol. Rom. Ponti-
fic. ; proindeque iis etiam
Romana Ecclesia tunc usa
sit. Quod ipse adfirmare
non aulam.

[6] In epist. ad Himer. Tarraco-
nens.

[7] In epist. ad Episcop. Apul.
& Calabr.

[8] Aet. XVI.

[9] Cit. Aet. XVI.

[10] Observandum hic hunc
Ecclesiae Romanae codi-
cem sextum Nicaeni I. Con-
cilii canonem retulisse
cum additione „ Romana
„ Ecclesia semper habuit
„ primatum,; quae verba
Graecorum codice abfuisse,
patet ex Concilio Chal-
cedonensi cit. aet. XVI. De eo
canone in diversa studia
disputant Valestius pecul.
I. Iff., Bacchin. diff. de Eccle-
siastic. hierarch. originib., de
Marca de concord. Sacerd. &
Imp.

in modum, quo Graeci : unde liquet, codicem quo ii legati usi sunt, alium ab illo fuisse, quo Graeci utebantur. Huc tandem accedat Dionysius Exiguus, qui ad novam canonum versionem se adactum ait, quorumdam hortatione, qui pristini Romani codicis confusione offenduntur.

§. IV. Hic autem antiquissimus Romanae Ecclesiae codex & Conciliorum canonibus, & Pontificum constitutionibus constabat, ceu laudata Siricii verba conficiunt, *statuta Sedis Apostolicae, vel canonum definita*. Quod ad canones, habebat is canones Nicaenos XX., atque Sardicenses XXI., non interrupto numerorum ordine, nempe post canonem Nicaenum XX., vigesimus primus erat Synodi Sardicensis. Praeter hos, num alii extiterint canones, incertum est. Aberant certe ab eo codice canones Concilii CPolitani I., uti supra ostensum est. Quod vero pertinet ad Pontificum constitutiones, nulla huic codici inserta epistola Pontificum Siricio antiquiorum; nam Dionysius Exiguus, cuius aevo ex tabat huius codicis exemplar, nullam Decessorum Siricii epistolam potuit invenire. Quorum vero Pontificum constitutiones complexus sit, ignoramus.

§. V. Vetustissimum hunc Romanae Ecclesiae codicem temporis iniuria nobis invidit. Iam Voellus, atque Iustellus (11) e MSto Bibliothecae Christoph. Iustelli editionem huiusce codicis fecisse sibi visi sunt. At Io: David (12) hunc genuinum Ecclesiae Romanae codicem non esse, demonstrat. Et esse Graeculi alicuius opus, non abs re suspicatur Quesnel-

§. IV.
Quibus constabat antiquissimus Romanae Ecclesiae codex?

§. V. Codex canonicus vetustissimus Ecclesiae Romanae deperit.

Imp. l. 3. Lanno. diss. de re- & interpretat. canonis VI. Nicaeni. His addantur Sirmundus, Salmasius, Gothofredus, Guntherius, Arrighius, Huetius, Aleand. ceterique, qui de sub-

urbicariis regionibus, & Ecclesiis disseruere.
[11] In Bibli. othec. iur. canonic. veter. tom. 1.
[12] De canonic. iudic. Episcopor. cap. III. artic. III.

nellus (13). Genuinus quoque codex non est, quem publici iuris fecit Franc. Pithoeus (14) sub titulo *codicis canonum veteris Ecclesiae Romanae ad veteres MSS. codices restituti, & notis illustrati*. Demum novam editionem ex duobus MSstis Thuano, ex Oxoniensi confecit Paschal. Quesnellus (15). Hic autem contendit (16), hunc codicem omnium editorum vetustissimum, amplissimumque esse; eum coecem indicari a Dionysio Exiguus (17), qui scribit, se ad novam versionem adactum a Laurentio Diacono, *confusione priscae translationis offenso*; huius collectionis auctorem fuisse Leonem I.; tandemque eundem in usu fuisse in Romana Ecclesia ab Innocentio I. ad Leonis I. Pontificatum. Sed haec Quesnelli commenta conquistissimis argumentis perculit Petrus Coustantius (18), canonumque codicem, pro cuius vetustate, atque auctoritate ille pugnavit, non nisi inconcinnam, perturbatamque canonum collectionem sexto demum ineunte saeculo a privato quodam confarcatam, luculenter demonstravit.

§. VI. Codex canonum Ecclesiae Africanae.

§. VI. Peculiarem codicem Africana Ecclesia habuit, quae non aliis modo codicibus, sed & peculiari hoc usa est. Constat autem Africanis Conciliis, nempe Hipponensi an. CCCLXXXIII., Carthaginensi an. CCCLXXXIV., Carthaginensi an. CCCLXXXVI. Carthaginensi alio eiusdem anni, Milevitano ann. CCCCII., Carthaginensi ann. CCCCIII., Carthaginensi an. CCCCVII. Carthaginensi an. CCCCVIII., Carthaginensi an. CCCCIX., Carthaginensi ann. CCCCX. Carthaginensi ann. CCCCXVIII.

[13] Diff. de canon. codic. Eccles. Roman.

[14] Paris. MDCLXXXVII. fol.

[15] Sub titulo, codicis canon. ecclesiastic. & Conclit. S. Sedis. ; Paris. MDLXXV, 4. & sub titulo

„ Appendicis S. Leonis M., Lugdun. MDCC. fol.

[16] In praef. codici suo praefix.

[17] In praef. codicis sui.

[18] Praef. epistolar. RR. Pontific.

CCCCXVIII., & Carthaginenſi an. CCCCXIX. Fuſe prae ceteris, de his Synodis Petrus de Marca (19), & Chriſtoph. Juſtellus (20). Hic codex primum Latine (21) ſcriptus eſt ab incerto auctore, privata auctoritate; deinde an. CCCCXIX. in Synodo Carthaginenſi confirmatus eſt, inque Graecum ſermonem verſus ab incerto auctore; & non ſolum codici Eccleſiae Orientalis inſertus eſt, verum etiam a Dionyſio Exiguo in codicem canonum Eccleſiae Romanae receptus. Hunc codicem ad fidem MStorum, & praefertim vetuſtiſſimi codicis Nicolai Fabri, Graece, Latineque edidit, & adnotationibus inſtruxit Chriſtoph. Juſtellus (22): exinde recudendum curarunt Voellus, & Juſtellus filius (23). Edidere quoque Beveregius (24), & Holſtenius (25). Porro non Africana modo Eccleſia, ſed & Gallicana, Hispanica, & Britanni a ſuum olim peculiarem canonum codicem habuere; de quibus conferatur Chriſtoph. Juſtellus (26).

S. VII. Codex Canonum Dionyſii Exigui.

§. VII. Progredior nunc ad Dionyſium Exiguum, Monachum (27), morum ſanctimonia, & doctrina, praefertim Graecae, Latinaeque linguae clariffimum, natione Schytam, moribus, atque domicilio Romanum, qui ſub Juſtiniano Imp. uſque ad an. circ. DXL. inclaruit. Hic hortatu potiffimum Stephani Epifcopi Salonitani, quod vetus Latina Graecorum canonum verſio obſcura videretur, novam elegantiore, adcuratioremque inſtituit, & qui-

[19] Diſſ. de veterib. canon. collectionib. cap. IV. ſeqq.

[20] In praefat. huic codici praefixa.

[21] Africana Concilia Latine non Graece ſcripta ſunt, ceu contra nonnullos adſtruit Juſtellus cit. praef.

[22] Pariſ. MDXIV, 4.

[23] Bibliothec. iur. canonic. vet. tom. II.

[24] Pandect. canon. tom. I.

[25] Apud Labbaeum collect.

Concil. tom. II.

[26] In cit. praef.

[27] Anne Dionyſius hic fuiſſe etiam Abbas? Adfirmat Beda de tempor. rat. cap. XLV., & Baronius ad an. DXXVII. Negant contra Cathodorus Dionyſii aequalis, & familiaris Divin. Lection. cap. XXIII. & Pagius Critic. Baronian. ad A. D. DXXVI.

quidem ante an. DXXV. (28). Ea duabus absolvi-
tur partibus. Prior continet canones Apostolicos
L., Nicaenos XX., Ancyranos XXIV., Neocaesa-
rienses XIV., Gangrenses XX., Antiochenos XXV.,
Laodicenos LIX., CPolitanos III., Chalcedonen-
ses XXVII., Sardicenses XXI., Carthaginenses, &
diversorum Conciliorum Africanorum canones
CXXXVIII. (29). Posterior vero pars, quam hortat-
tu Iuliani Presbyteri, tit. S. Anastasiae, qui adfuit
Synodis Romanis ann. CCCCLXXXIV., & CC
CCLXXXIX., confecit, Romanorum Pontifi-
cum decretales epistolas (30) continet a Siricio ad
Anastasium usque, quas e scriniis Romanae Ecclesiae
diligenter excussis petivit, ut idem testatur (31).

Aliae

[28] Id colligitur ex eius
epistola paschali ad Petron.
episcop., & epist. ad Iulian.
Presbyter. tit. S. Anastasiae
Conf. Petav. de doct. tem-
por. & Bevereg. in iudic. de
canonib. Apostolor.

[29] Primus e Latinis Diony-
sius codici inseruit ca-
nones Apostolicos L. & CPo-
litanos, quos aeo Grego-
rio I. Romana Ecclesia non-
dum receperat.

[30] Observanda hic duo. I.
Orientales in colligendis
Conciliorum canonibus Oc-
cidentalibus exemplo fuisse;
in colligendis autem
Pontificum decretalibus,
Latinos Graecis praevisse,
ipsisque Latinis Diony-
sium hunc. II. Nullam de-
cretalium epistolarum col-
lectionem ante Dionysium
exornatam; etsi decretales
Pontificum Romanorum,
ac nominatim Clementis,
Cornelii, & Victoris suam
apud veteres auctoritatem
habuerint. Quin Clemen-
tis epistolae encyclicae in

omnibus Ecclesiis lectae
sunt. Epiphan. XXX, 15.
Praeterea Cypriani Cartha-
ginensis, Dionysii Corin-
thii, Ignatii Antiocheni,
Polycarpi Smyrnenfis,
Theocriti Caesareae Palaes-
tinae, Irenaei Lugdunen-
sis, Dionysii Alexandrini,
Pinyti Gnostiorum in Cre-
ta, & Dionysii Alexan-
drini epistolae suam apud ve-
teres auctoritatem obti-
nere.

[31] Retulit etiam Diony-
sius Capicula Caelestini P.
Ea Quesnellus Leoni M.
tribuit, Vrsius H. E. tom.
XIII. p. 171. S. Prospero ad-
scribunt Fabricius Biblio-
thec. Med. & infim. Latini-
tat. tom. 1. collecta tradit
iussu ipsius Caelestini; alii
sub Xysto III. collecta senti-
unt. Caelestino demum
ea Capitula pluribus vindic-
at Io: Bapt. Faure,,
diff. de Capitulis S. Caele-
,, stino olim tributis, eo-
,, rumque dogmatica au-
,, thoritat.,,

Aliae vero decretales ab Hilario ad Gregorium iuniorum a posteriori Anonymo adiectae. In hunc codicem adnotationes, emendationes, variasque lectiones conscripserunt Petrus, & Franciscus Pithoei. Edidit etiam Christoph. Iustellus (32), quem interpolato codice usum, adserit Quesnellus (33). Tandem recudendum curarunt Voellus, atque Iustellus (34).

§. VIII. Iam vero Dionysium e Graecis exemplaribus canones ecclesiasticos composuisse, inquit Cassiodorus (35). Quae eruditi, quo potissimum codice usus sit. Io: David (36) conicit, Graecam collectionem, qua usus est Dionysius, ab aliquo schismaticorum, qui Ioanni Antiocheno adhaeserat, exornatam fuisse, eo fretus argumento, quod in eum codicem coniecti non sint canones Ephesinae Synodi; hancque fraudem non nisi ab iis proficisci potuisse, quibus concilium hoc exosum fuerat; quippe quod in eo damnati fuere. Sed vide quae ei reposuit Nat. Alexander (37). Profecto ex laudatis Cassiodori verbis observare licet, Dionysium non Romano canonum codice, sed pluribus Graecis exemplaribus quum strictius ordinando, tum castigatius elegantiusque vertendo, usum fuisse.

§. IX. Dionysianam collectionem, ubi prodiit, Romanae Ecclesiae, atque adeo universi Occidentis usu receptam, testatur Dionysii aequalis Cassiodorus (38). Sic sexto ineunte saeculo Ioannes II. (39) Decreta Siricii P., canones Apostolicos, & Antiochenos e codice Dionysiano exscripsit. Et Nicolao I. (40) ac Leoni IV. (41) *codex canonum* dicta est.

Verba

§. VIII.
Quo Graeco codice usus Dionysius?

§. IX. Verba Dionysiani codicis in Ecclesia Romanae

[32] Paris. MDCXXVIII, 8.
[33] Ad Leon. M. p. 774. seq.
[34] Biblioth. iur. canonic. ut. tom. I.
[35] Divinar. lect. cap. III.
[36] Cit. lib.
[37] In saec. III. diff.
[38] Cit. loc.

[39] Epist. ad Caesar. Arelatens. apud Labb. collect. Concilior. column. MDCCLVI. tom. IV.
[40] Apud Gratian. dist. 19. can. 1.
[41] Dist. 20. can. 10.

Verba porro Cassiodori scribentis, canones a Dionysio collectos, *hodie usu celeberrimo Romanam Ecclesiam complecti*, accipienda sunt de canonum interpretatione a Dionysio instituta. Sane Romana Ecclesia non ita Dionysianam collectionem probavit, ut canones ea contentos, quos antea non probat, aut susceperat, comprobaverit; sed Latinam ipsius Graecorum canonum versionem, quod sententiam canonum iam receptorum propius effingeret, veteri spreta, recepisse. Hinc canones CPolitanos, Dionysiano codici insertos, Romana Ecclesia non probavit, teste Gregorio M. (42).

§. X. Vfus
Dionysianae collectionis in
Gallia.

§. X. In Gallis autem Dionysianam collectionem, ut edita est, priore interpretatione spreta, receptam opinatur Petrus de Marca (43), *tum quia apud Sedem Apostolicam vigeat, tum etiam, quod nitore suo commendabatur prae squalore veteris interpretationis, etsi hanc omnino Galli non deseruerint*. At vero Iac. Petitus (44), Christoph. Justellus (45), Quesnellus (46), Carol. le Coite (47), Pagius (48), aliique contendunt, ante Carolum M. Gallicanam Ecclesiam haud suscepisse Dionysianum codicem, neque Gallicana Concilia Graecos canones ex Dionysiana versione adhibuisse. Sirmondus (49) vero Gallos Dionysiana collectione aliquando usos, vel antequam eius exemplar ab Hadriano I. sub Carolo M. acciperent, ex veteri canonum collectione Bibliothecae S. Benigni Divionensis, aliisque monumentis Carolo antiquioribus, demonstrare conatur. Postea vero quam Hadrianus I. huiusce

[42] Lib. VII. ep. 24.

[43] De Concord. Sacerdot. & Imp. III, 3.

[44] In praef. collectioni canonum praefixa, quam ad fidem vetustissimi MSti cum Poenitentiali Theodori Cantuariensis primus edidit.

[45] Praef. codici canon. Eccles. univers. praeposita.

[46] Diss. de primo usu codicis canon. Dionysii Exigui.

[47] Annal. Francor. tom. VI. p. 44. seq.

[48] Critic. Baronian. ad an. DXXXVII.

[49] In colle. Conc. Galliae.

collectionis exemplar Carolo M. obtulisset, Dionysianam collectionem Gallorum more receptam, satis constat ex Conciliis, quae paulo post habita sunt.

§. XI. Eodem prope tempore, quo Dionysius Romae, Fulgentius Ferrandus, Carthaginensis Ecclesiae Diaconus (50), qui circa an. DL. decessit, confecit in Africa *Breviationem canonum*, impulsus a Bonifacio Carthaginensi Episcopo, ut post reversos ab exilio Episcopos, & clericos, Ecclesiae disciplina restitueretur. Constat eiusmodi Breviatio capitibus CCXXXII., quae maximam partem decerpta sunt ex veteribus collectionibus, nisi quod Chalcedonensis Synodi canonibus usus non est. Adiecit & multos Africanorum Conciliorum canones, quorum alibi mentio nulla, nempe Zellenis (51), Suffetulentis, Septimunicensis, Macrianensis, Mazaranensis, Thematani, & Trusditani. Huiusmodi Breviationem multis scaterere erroribus, docet Quesnellus (52). Eam e codice MS. Ecclesiae Trecentis edidit Franc. Pithoeus (53); exinde cum Dionysii Exigui versione Christoph. Iustellus (54); postea emendatiorem suis adnotationibus, & antiquo indiculo addito, recudendam curavit Ant. Dadin. Alteserra (55); subinde suarum notationum accessione evulgavit Franc.

§. XI. Collectio canonum Fulgentii Ferrandi.

[50] Plura de Ferrando dabantur Facundus Hermianens. Episcop. in defension. trium Capitulor. IV, 3. Victor Tunonens. Episcop. Chronic. ad an. VI. post Consul. basilii, Sigebert. de illustrib. Scriptorib. cap. XXVIII, & XXIX. Conf. etiam Petr. Chifflet. praef. ad opera Ferrandi.

Concilii autem Zellenis, sive Teleptensis, sive Tellenis gestis extat nunc epistola Siricii P., ad Episcop. „Africae“, cuius capita quinque Breviationi suae Ferrandus inseruit. Eam supposititiam ducunt Blondellus, & Quesnellus. At genuinam esse a Schelstrateno, Baluzio, & Constantio satis ostensum est.

[51] Num Zelense Concilium idem sit cum Tellenis, quod „Teleptensis“, legendum mavult Chiffletius, magna dissensio est. Vid. Baluz. diss. de Concilio Teleptensi; ex

[52] Diss. XV. ad Leon. M. p. 338.
 [53] Paris. MDLXXXVIII, 8.
 [54] Paris. MDCXXVIII, 8.
 [55] Pictav. MDCXXX, 8.

Franc. Chiffetius (56); demumque recuderunt Voëllus, ac Iustellus (57).

§. XII.
Collectio
canonum
Orientalium
Martini Bra-
carensis.

§. XII. Non ita multo post Martinus, natione Pannonius (58), primum Dumienſis Coenobii in Gallacia Abbas, deinde Archiepiſcopus Bracarenſis, inclaruit circa an. DLXXII., nam praefuit Concilio Bracarenſi II. eodem anno habito. Is conflavit *collectionem Orientalium canonum*, in capita LXXXIV. tributam, in gratiam Ninigeſi Lucenſis Gallaciae Epifcopi; qua novam Graecorum canonum verſionem inſtituit, quod vetus obſcurior, parumque fidelis ei videretur. Hunc autem ordinem iniiit, ut primum canones ad Epifcopos, ſubinde ad clericos, demumque ad laicos ſpectantes exhibeat. Martinus porro interdum canones diverſorum conciliorum in unum capitulum conflavit, uti liquet ex capitulo XXXII., quod ex canone III. Concilii Nicaeni, canone XV. Concilii Bracarenſis I., & canone VI. Toletani I. conſtat: interdum quaedam addidit, detraxit, immutavitve, ceu ex eodem capitulo apparet: nonnumquam in contrariam ſententiam torſit, ut ex capitulo XXXIX. liquet. Hoc opus edidit Severinus Binius; deinde adſcriptis margini variis lectionibus, fontibusque, a quibus ii canones hauſti ſunt, ſtudio Ioannis Doviſt illuſtratum, in lucem protulere Voëllus, atque Iuſtellus (59) (60).

§. XIII.

[56] Divion. MDCXLIX, 4.

[57] Bibliothec. iur. canon. vet. tom. I.

[58] Ant. Auguſtinus, Loayſa, Florenſis, aliique aſſerunt, Martinum hunc natione Graecum fuiſſe, freti teſtimonio Iſidori Hiſpalenſis de vir. illuſtrib. cap. XXII., & Honorii Auguſtodunenſis. At ex Gregorio Turonenſi, Amoino, &

epitaphio ei poſito, Martinum e Pannonia oriundum, demonſtrarunt Du Pin Biblioth. Eccleſ. part. V. & Aubertus Miraeus Schol. ad cit. Hiſpalenſis loc.

[59] Bibliothec. iur. canon. veter. tom. I.

[60] Obſervandum hic, Gratianum canones a Martini collectione arceſſitos lauda.

§. XIII. Consistam nunc in Cresconio, sive Crifconio, Africano Episcopo, qui circa ann. DCLXXX. claruit. Duplex Cresconii opus circumfertur, sive potius unius operis duae partes, quarum altera *Breviarium Canonicum* adpellatur, quo Ferrandum imitatus, brevibus quibusdam summulis singula ecclesiasticae disciplinae capita complexus est, indicatis tantum conciliorum canonicis. Pontificumque decretis, non ad verbum relatis; altera vero *Concordia canonum, sive liber canonum* dicitur, quo canones, atque decreta integra referuntur eodem ordine, quo in Breviario laudantur. Hoc opus primus e Codice MS. Ecclesiae Trecentis in lucem extulit Petrus Pithoeus (61); deinde Ant. Dadin. Alteserra (62); postea Franc. Chiffletius (63); tandemque Voellus, & Iustellus (64).

§. XIII.
Breviarium
canonicum
Cresconii.

§. XIV. Est & *Codex canonum*, seu integra canonum collectio, non epitome, uti contra Canisium, aliosque, ex pluribus exemplaribus eius codicis, quae in Gallicanis prostant Bibliothecis a Sirmondo demonstratum est. Eam Hadrianus I. in usum Occidentalium Ecclesiarum Carolo M. obtulit, tertia vice urbem invisenti, idest an. DCCLXXXVII., ceu Sirmondus (65), & Iustellus (66) contecere. Continet autem decreta Pontificum Romanorum a Siricio ad Gregorium Iuniorem; itemque canones Apostolicos XLV., Ancyranos XXIV., Neocaesarienses XV., Gangrenses XX., Antiochenos XXV.,

§. XIV.
Codex canonum
Hadriani
I.

F Lao-

re sub nomine Martini Papae; qua in re labitur, dum sibi persuadet, Martinum fuisse Pontificem Romanum, quod papa passim diceretur. Olim enim Episcopi omnes Papae dicebantur Conf. Ludov. de la Cérda Advers. Sacrar. cap. LXXII., Lupum in dictat. Gregor. VII. can. 2., Ant. Augustin. decemdat. Gratian. lib. II.

- Dialog. 10.
[61] Paris. MDLXXXVIII. 4.
[92] Augustae Picton. MDCXXX, 4.
[63] Divion. MDCXLIX, 4.
[64] Bibliothec. iur. canonic. veter. tom. 1.
[65] In Collection. Concilior. Galliae tom. II.
[66] Bibliothec. iur. canon. veter. tom. 1. ante p. 97.

Laodiceos LIV., Sardicenses XXI., Carthaginenses XXXIII., & diversorum Africanorum Conciliorum canones CV. Hoc opus primus Henric. Canisius (67); deinde Labbaeus (68), & Harduinus (69) edidere.

§. XV.
Collectio
canonum
IsidoriMer-
catoris.

§. XV. Venio nunc ad canonum collectionem, quae *Isidori Mercatoris, sive Peccatoris* nomine affertur. De eius auctore magnae sunt eruditorum turbae. Isidorum Hispalensem Episcopum faciunt Hincmarus (70), Trithemius (71), & e recentioribus Possevin (72). Male. Complectitur enim quaedam Hispalenti an. DCXXXV. denato, plane recentiora nempe Concilium Toletanum XI., CPolitanum III., epistolas Gregorii II., & III., Zachariae P., & Bonifacii Archiepiscopi Moguntini. Praeterea Braulio Caesaraugustanus Episcopus, qui cum Isidoro Hispalenti familiarissime utus est, *in catalogo operum ipsius*, decretalium epistolarum non meminit, quae Pontificibus Siricio antiquioribus adscribuntur: ut nec S. Idelphonsus Toletanus Episcopus. Porro Isidorum Hispalensem eius imposturae auctorem iactare, quum eius sanctimonia, & doctrina vetantur, tum codices MSS., maxime Vaticani, & codex S. Mariae supra Minervam, qui eam collectionem *Isidori Mercatori, seu Peccatori* tribuunt. Morinus autem suspicatur, auctorem fuisse Isidorum quemdam magni nominis Monachum, qui se *Peccatorem* dicere solebat, eumque ab Episcopis ad hoc opus impulsus, & ex Peccatore *Mercatorem* amanuensium olicitantia factum. Petrus de Marca (73) *Peccatoris* cognomen Isidoro tribuit, eumque Episcopum fuisse coniecit, quod veteribus Episcopis conciliorum de-

[67] Antiq. lect. tom. VI.

[68] Collect. Concil. tom. VI.
p. 800.

[69] Collect. Concil. tom. III.
p. 2033.

[70] *De* Scriptor. Eccles.

[71] *De* Scriptor. Eccles.

[72] *Apparat. Sacr. in Isidor. Mercat.*

[73] *De* concord. Sacerdot. & Imper. III, 6.

decreta subscribentibus sollemne fuit, se se *Peccatores* cognominare, ut ex Conciliis Turonensi I., Parisiensi III., Turonensi II., & Matisconensi I. constat: parique modo Graeci se *αμαρτωλως*, *Peccatores*, cognominare consueverunt. Hunold. Plettembergius (74) putat, Isidorum Mercatorem Setubensem Episcopum fuisse collectionis huiusce auctorem, laudatque Luitprandum (75), & Chronicon Iuliani Toletani, editum Parisiis a Laurentio Ramiretio, ubi scriptum est, Isidorum istum Episcopum Setubensem ope cuiusdam Monachi compilationi vacasse, obiisseque an. DCCCCV. Schelstratenus (76), & Pagius (77) collectionem hanc Isidoro *Mercatori*, sive *Pecatori*, aut certe alteri, qui eo nomine latet, adscribunt; Porro Baluzius (78) Hispanum facit. Blondellus (79) esse adserit Episcopum quemdam Germano-Francum, Caroli M. imperio subiectum. Mastrecht (80) Francum, aut Gallo-Francum statuit. Prior ego sum in sententiam Natal. Alexandri (81), omnino incertum esse, quisnam, & cuius auctor ille fuerit, qui sub Isidori larva voluit delitescere.

§. XVI. Quo primum tempore Isidori collectio eruperit, non satis liquet. Struvius (82) octavo saeculo prodiisse adfirmat. Fabricius (83) post annum DCCC. factam existimat. Van Espen (84) apparuisse ait circa octavi saeculi exitum, quod eius nemo meminit ante Riculphum Moguntinum Episcopum, qui an. DCCLXXXVI. Lullo Moguntino Episcopo successit, uti traditur nescio an vere in Annalibus incerti Auctoris, a Petro Pithoeo editis.

§. XVI.
Quo tempore Isidori collectio apparuit.

F 2

Por-

[74] Introduct. ad ius Canon. cap. XI. §. 7.

[75] Chronic. ad an. DCCXIX.

[76] Antiqu. t. illustrat. diss. III. cap. III. artic. 5. num. 3. tom. II.

[77] In Anaclet. n. 3.

[78] Praef. ad Reginon.

[79] In Turrian. & Pseudo-

Isidoro vapulantib. n. 223.

[80] In histor. iur. canon.

[81] In saec. r. diss. XXI. art. 2.

[82] Hist. iur. canon. §. XV.

[83] Biblioth. Graec. VI, r. §. XX. n. 11. tom. XI.

[84] In monit. ad Lector. praefix. Opp. part. V.

Porro vir in primis clarissimus Io: Bapt. Bartholus (85) non abs re contendit, circa saeculi noni medietatem apparuisse Isidorianam collectionem; quoniam habet quaedam ex epistola Abbatissae Eangyth ad Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum, post an. DCCXX. data, & ex epistola eiusdem Bonifacii ad Ethelbaldum Merciorum Regem ann. DCCXLV. scripta; quaedam item ex Synodo Romana an. DCCCXXI., & Parisiensi VI. an. DCCCXXIX. Praeterea Leonis IV. aevo, qui an. DCCCXLVII. decessit, nondum Isidorianam collectionem innotuisse, ex eiusdem Pontificis (86) silentio educi potest; is namque recensens decessorum suorum decretales, quibus Romana tunc Ecclesia utebatur, nulla veterum Pontificum mentione decretalium habita, a Siricii epistolis exorsus est. Vide quoque quae de hac re dixerit vir egregie doctus, Carolus Blascus (87).

§. XVII.
Qua mente Isidorus tot epistolas confiterit.

§. XVII. Quam ob causam male feriatu Isidorus tantum susceperit laborem in tot epistolis, scriptisque confugendis, eruditi quaerunt? Putant nonnulli, factum studio Romanae Sedis dignitatem, auctoritatemque tuendi, quod eius Sedis amplitudinem, summamque in provincialia Concilia potestatem commendat. At non obscure ab eodem Isidoro (88) educi fas est, mentem perpatranda facinoris fuisse, ut Episcopis criminis arcessitis prospiceret. Hoc idem luculentius innotescit ex scriptis in eam collectionem coniectis, quibus eandem palinodiam ad fat etatem, molestiamque canit. Quamvis enim Romanae Sedis dignitatem merito effert; eo tamen semper pergit, ut Episcopi Synodis provinciae damnati ad illam confugiant.

§. XVIII. Complectitur autem Isidoriana ex-
latio

[85] Instit. iur. canon. cap. L.
§. 1.

[86] Epist. ad Episcop. Britan-
niae.

[87] De collection. canon.
Isidor. Mercator.

[88] Praef. collectioni suae
praefixa.

latio non canones modo Apostolicos, sed & Pontificum Romanorum decretales, qui Siricium aetate anteivero. Ecquis in ecclesiastica historia est tam hospes, quam lateat, eiusmodi epistolas ab ipso vulgato Ifidoro ementitas? Hincmarus Metropolita Remensis (89), qui an. DCCCLXXXII. obiit, eas decretales sublestaee fidei, & e canonum numero depellendas, afferuit. Hincmari sententiae multi Galliarum Episcopi adstipulati sunt. Contra pro illis adversus Gallos disputavit Nicolaus I. (90). Eadem disputatio sub Hadriano II., Ioanne VIII., aliisque Pontificibus instaurata est. Porro Benedictus Levita non obscure innuit, eas epistolas haud esse genuinas; quippe qui eas suppresso auctoris nomine laudat, ne impostura detegeretur, ut observavit Baronius (91). Quidquid sit, illud indubium est, ab anno DCCCC. ad saeculum usque XIV. earum decretalium fidem per universum Occidentem viguisse. Quare novum ius canonicum in Occidente, praesertim quoad iudiciorum ordinem, ex Ifidoriana canonum collectione exortum est.

§. XVIII.
Quid Ifidori collectio continet?

§. XIX. Circa Concilii Basileensis tempora, hoc est an. MCCCCXXXI. Nicolaus Cardinalis Cusanus (92) quarundam earum decretalium fidem in dubium evocavit. Et Kalteisenius Monachus, qui ante annos circiter CCL. inquisitor haereticarum pravitatis extitit, diserte adfirmat, *in epistolis hisce penitus se fundare volentes. Romanam Sedem omnino laude dignissimam plus quam expedit, exaltare, quam tamen omnino non videantur illorum sanctorum epistolae, consideratis contentis in iis.* Postea Baronius (93), Bellarminus (94), Bona (95), Perronius

§ XIX. I-
fidori impostura pluribus suboluit.

F 3

(96),

[89] Opusc. adv. Hincmar. Laudunens. & in Capitularib. LV. 25. & 43.

[90] Epist. XLII. ad Episcop. Galliar.

[91] Ad an. DCCCLXXXII. An-

nal. tom. X.

[92] De concord. Catholic. II, 37. & III, 20.

[93] Ad an. DCCCLXXXII.

[94] De Roman. Pontific. II, 14.

[95] Res. liturgic. lib. 2.

(96), Ant. Augustinus (97), Lupus (98), Cointius (99), Schelstratenus (100), Ant. Pagius (101), Bortonus (102), Baluzius (103), Fleury (104), Cl. Blaucus (105), ceterique multis, iisque solidissimis argumentis demonstrarunt, epistolas Pontificum Siricio antiquiorum a personato illo Isidoro, ad certissimam incautorum fraudem, confictas fuisse. Demum superioribus retro temporibus gravissima de hac re controversia exarsit inter Franciscum Turrianum S. I., & Davidem Blondellum Calvinianae sectae addictum. Ille (106) enixo studio, provectaque industria, decretales illas Pontificibus, quibus adscribuntur, vindicare conatus est. Hic contra (107) decretales illas ab ipso Pseudo-Isidoro confictas, improbo labore demonstravit (108). Ad Turriani partes se se adiungere Bonaventura Malvisia (109), & Cardinalis de Aguirre (110). Sed ii ad-

ver-

[96] Respons. ad M. Britanniae Reg.

[97] Notat. ad Capitul. Hadriano adscript.

[98] Schol. in Decret. Gregor. IX. can. 3.

[99] Annal. Eccles. Francor. ad an. MDCCLXXXV. tom. VI.

[100] Antiquit. illustrat. diss. III. cap. III. art. 5.

[101] Ad ann. C.

[102] Diss. isagogic. Decret. Gratian. praemiss.

[103] Praef. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian.

[104] Diss. praemissa Hist. Eccles. tom. XVI.

[105] Cit. oper.

[106] Libris V. pro canonib. Apostolic. & Constitut. Pontific. adv. Magdeburgens.

[107] In Pseudo-Isidoro, & Turriano Vapulantib.

[108] Commendandus improbus Blondelli nifus in Isidorianarum epistolarum impolitura latissime demon-

stranda. In sectanda vero proiecta eius audacia, qua nulla veritatum, purissimarumque sententiarum iis decretalibus traditarum ratione habita, eas conviciis proscindit. Quod autem iactat se primum earum epistolarum *veritas* observasse, est cachinnis excipiendus; iam enim ante ipsum haec putida Isidori commenta subolueat Hincmaro Remensi, Benedicto Levitae, Ralkeisenio, Baronio, Cusano, aliisque catholicis; unde praeclare vir emendatae naris Iac. Sirmondus dixisse fertur, Blondellum „ totis viribus incredibili- „ que conatu apertum o- „ strum effregisse „

[109] In nuncio veritatis David. Blondello missa.

[110] Apparat. ad Concil. Hispanic. diss. I. V. tom. I. p. 69. seq.

verso peraeque Marte pugnarunt . Nunc adeo patet illarum epistolarum impostura, ut qui patrocinium suscipere auderet, is indignationem, stomachumque eruditorum omnium cieret.

§. XX. De-
monstra-
tur Isido-
rianarum
epistolam
impostura.

§. XX. Praecipue in hanc sententiam argumenta haec sunt. I. Illarum decretalium non meminere Hieronymus, non Romani Pontifices Isidoro antiquiores, non Photius ecclesiasticarum antiquitatum studiosissimus, non Dionysius Exiguus, qui Romanae Ecclesiae scrinia diligenter lustravit, excussitque, Pontificumque decretales, quotquot reperit, in unum contulit (III), non demum quisquam alius ante personatum Isidorum. II. Leo IV. (112) scribit, decretales, & canones in Romana Ecclesia tum extantes, quibusque in iudiciis utebatur, esse *Apostolorum, Nicaenorum, Ancvrnanorum, Neocaesariensium, Gangrensum, Antiochensium, & cum illis regulas Praesulum Pomanorum Silvestri, Siricii, Innocentii, Zofimi, Caelestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Simplicii, & Gregorii Iunioris. Istos omnes esse, per quos iudicant Episcopi, & per quos Episcopi simul, & clerici iudicantur*. Leonis ergo temporibus, nempe an. CCCXLVII. haud extitere Isidorianae Anacleti, Evaristi, aliorumque ante Siricium Pontificum decretales. III. In tot multorum, diversorumque Pontificum epistolis unus idemque scribendi character est, eadem sparsa per omnes similitudo, quae diversis tribui auctoribus nequit: barbaro, rudique sermone, & a primorum saeculorum elegantia, atque nitore prorsus alieno, exaratae sunt, nec temporum rationi cohaerent. IV. Habent quamplurima tertio saeculo recentiora, quum sacrarum Litterarum loca secundum Vulgatam, quae post Hieronymi demum tempora obti-

F 4

nuit,

[111] Idem Dionysius epist. ad Iulianum tit. S. Anastas. Presbyter.

[112] Epist. ad Episcop. Britann.

nuit, tum eadem verba ex codice Theodosiano, scholiis Aniani nomine huic codici insertis, & constitutionibus Iustiniani; itidemque posteriorum conciliorum, & Pontificum canones, atque decreta. Conferatur Blondellus (113) hanc super re, qui maximo studio detexit, undenam sententias, verbaque ipsa confarcinator ille expilaverit.

§. XXI.
Quibus
monumē.
tis Isido-
ri colle-
ctio coa-
luit?

§. XXI. Ceterum Isidoriana collectio genuinis, & supposititiis scriptis coaluit. Genuinae sunt epistolae Cornelii, Iulii, Liberii, Damasi, aliorumque Pontificum. Conf. supra cap. II. §. III. & IV. Supposititia vero, aut ipse Isidorus procutit, aut antea ab aliis conficta fuerant. Prioris generis sunt epistolae XCIX. a Clemente ad Gregorium M.; itemque acta Concilii Romani sub Iulio I., Concilii V. & VI. sub Symmacho. Posterioris autem epistolae Clementis I. ad Iacobum, & excerpta Romanae Synodi II. sub Silvestro P. Seriem rerum genuinarum, atque confictarum, quae Isidori complent expilationem, attexit David Blondellus (114).

§. XXII.
Collectio
octoginta
Capitulo-
rum.

§. XXII. Est & collectio canonum in Capitula LXXX. tributa, quae de iure Episcoporum, ex Graecis Latinisque canonibus, Synodis Romanis, Pontificum decretalibus ab Isidoriana officina magnam partem arcessitis, ac Romanorum Principum constitutionibus collecta est. De auctore horum Capitulorum in varia studia eruditi abeunt. Labbaeus (115), aliique permulti contendunt, ab Hadriano I. collecta, & Ingilramno Metensi Episcopo data fuisse. Male: siquidem hanc collectionem non Hadrianus (116) ipse memoravit, non Leo IV. (117) non Nicolaus I. (118), non alius ququam,

[113] Cit. opere.

[114] Cit. oper.

[115] Diss. historica de iisdem
Scriptoribus a Bellarmino re-
lat. in Hadriano I.

[116] In collectione canon. Ca-

nolo M. oblata.

[117] Cit. ep. ad Episcop. Bri-
tanniae.

[118] Cit. epist. ad Episcop.
Galliarum.

quam, cuius meminisse intererat : ex quo apparet, Romanam Ecclesiam illa per haec tempora ignorasse. Praeterea Capitulum XLIX. cavit, iniustos delatores linguae, capitivae abscissione mulcendos. Numquam vero a Summis Pontificibus id genus poenae impositae sunt. Antonius Augustinus (119), capitula illa Hadriani nomine ferri, diserte adfirmat. Baluzius (120) autem, Nat. Alexander (121), Van Espen (122) alique plures sentiunt, Ingilramnum Metensem Episcopum ea Capitula collegisse, atque Hadriano P. circa an. DCCLXXXV. Romae obtulisse, ut auctoritate Sedis Apostolicae se tueretur a crimine, quo arcessebatur : idque adstruunt auctoritate codicis MS. Bibliothecae Coenobii S. Victoris Parisiensis. Cl. Bartholus (123) suspicatur, eundem Capitulorum, qui epistolarum auctorem fuisse ; tum quia magnam partem constant epistolis ab Hadriano codice petitis ; tum quoniam in eundem pergunt finem, ut nimirum Episcoporum rei consulant. Ut ut se res habeat, Capitula illa ab Anonymo prodiisse, ne ambigas. Huiusmodi capitula summa religione amplexus est Hincmarus Laudunensis, uti patet ex eius professione (124). At Hincmarus Remensis (125) canonici iuris scientissimus horum Capitulorum auctoritatem elevavit, tamquam a sacris canonibus discrepantium, ipsamque Hincmari Laudunensis Nepotis sui professionem redarguit. Edidere haec Capitula cum annotationibus Ant. Augustini. Labbaeus (126), & Binusius (127), & sine notis Harduinus (128), Eadem

ca-

[119] Dislogor. III, 1.

[120] Praef. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian. §. IV.

[121] Apendic.

[122] Tractat. historico-Canon. par. IV. cap. 2 §. 1.

[123] Instr. iur. canon. cap. LI.

[124] Ean edidit Sirmundus in not. his Capitularibus

praefixa.

[125] Opusc. adv. Hincmar. Laudunens. cap. XXXVIII.

[126] Collect. Concilior. tom. VI. p. 1828.

[127] Collect. Concilior. tom. III. p. 436.

[128] Collect. Concilior. tom. III. p. 2061.

canonibus octoginta digesta exhibuit Iac. Sirmondus (120).

§. XXIII.
Capitularia quid
sint?

§. XXIII. Sequuntur nunc *Capitularia Regum & Imperatorum Francorum*. Capitularia, Graece, κεφαλαία, proprie sunt capita constitutionum, quae inter pacifcentes legum instar sunt. Hoc autem loco καὶ ἐξοχῆν eo nomine veniunt leges a Galliarum Regibus, consentientibus Episcopis, Regni-que Primoribus de Ecclesia, aut Rep. in generalibus comitiis, aut Synodis perlatae communi populi consensu, atque subscriptione, quibus omnes devincebantur (130). Huiusmodi Ecclesiasticas sanctiones complures edidit Carolus M., qui magnam ecclesiasticae rei curam gerens (131), varias Synodos celebrandas curavit Moguntiae, Remis, Turcenis, Cabillone, Arelati, in quibus constitutiones ecclesiasticae emissae *Capitularium* (132) nomen acceperunt. Idem eius successores Ludovicus Pius, & Lotharius effecere.

§. XXIV.
Collectio
Capitularium An-
segisi.

§. XXIV. Omnium primus Ansegisus Abbas, sive Lobienfis, sive Fontanellensis, sive Luxontensis (133) circa an. DCCCXXVII. collegit *libris quatuor Capitula Caroli M. & Ludovici Pii ad saecularem, & ecclesiasticam politiam spectantia*. Primus am-

[129] Concilior. Gall. tom. II.

[130] Vid. Baluz. praef. Capitularium editioni praefix.

[131] Conf. Herman. Adolph. Meinders de statu Religion. & Reip. sub Carolo M. & Ludovico Pio.

[132] Anton. Augustinus de emendat. Gratian. II, 12. opinatur, Capitulare esse vocem Caroli M. Ansegisi, & Theodosii temporib. procuram. Sed iam octavo ineunte saeculo ea occurrit: habetur enim „Capitulare“ Gregorii II. „qui ann. DCCXIV. Romana Sede po-

eius est, quod datum fuit Martiniano Episcopo. Georgio Presbytero aliisque in Bavariam legatis Ext. in Binii Concil. tom. V.

[133] Conf. in varia studia abeuntes Posselin in Appar. Sacr., Aubert. Miraëum in Auctar. de Scriptorib. Eccles. cap. CCXLV., Baluzium praef. Capitularibus praemissa §. XXXIX. Heinneccium, & Struvium in Histor. iur. Germanic. Nolo ego in rei parum utilitatis habentis inquisitionem conicere.

amplectitur constitutiones Caroli ad rem ecclesiasticam spectantes; secundus eiusdem leges civiles; tertius Ludovici leges ecclesiasticas; quartus demum ipsius civiles leges. Addidit idem Auctor adpendices tres, quibus varia Caroli M., Ludovici Pii, & Lotharii I. Imp. capitularia collegit, quae vel ex superioribus *memoriae causa scripta, vel non plenum explere sensum, vel geminata, vel cum aliis mixta videbantur*. Hanc vero collectionem etiam Ludovicus Pius, & Carolus Calvus auctoritate sua firmarunt; quo factum, ut maximam per haec tempora auctoritatem Caroli M., & Ludovici Pii capitularia sint nacta; ea namque urgent Concilium Moguntinum an. DCCCLII. (134), Coloniense sub Carolo Crasso (135), & Moguntinum ann. DCCCLXXXVIII. (136). Vid. Baluzium (137), Pagium (138), & Conrigium (139). Ansegisianae huiusce collectionis editionem confecere Petr. Pithoeus (140), & qui in eiusmodi studiis facile omnium vicit industriam, Steph. Baluzius (141).

§. XXV. Deinde an. DCCCXLV. auspiciis Otgari Archiepiscopi Moguntini novam Capitularium collectionem exornavit Benedictus Levita Moguntinus, quae Ansegisianae collectionis veluti auctarium quoddam est. Ea tribus absolvitur libris, in quibus rerum delectus aequae ac ordo desideratur. His postea accessere *Additionum libri quatuor*, cuius auctor incertus est. Edidit hoc opus cum aliis Regum Francorum capitularibus summa industria comparatis Steph. Baluzius (142). Epitomen collectionis Levitae conscripsere Haac Episcopus Lin-

§. XXV.
Collectio
Capitularium
Benedicti
Levitae.

go-

[134] Cap. XVI.

[135] Cap. III.

[136] Cap. XXI. XXIII.

[137] Prolegomen. Capitularib. praefix. §. XLVII. seq.

[138] Critic. Baronian. ad an. DCCCXLV. n. 17. tom. III.

[139] De origin. iur. Germa-

nic. cap. XV.

[140] Paris. MDCLXXXVIII. 8.

[141] Paris. MDCLXXXVII. fol.

[142] Collectio. Capitularium. tom. I.

gonensis, & Heraldus Archiepiscopus Turonensis, quam publica luce donavit idem celeberrimus Antiquarius Baluzius (143). Porro Benedicti Levitae collectio suum in Germania atque Gallia usum habuit. Quin Lotharius Imp. novam collectionem in usum Italorum confecit, quam edidit Goldastus (144) (145). Ceterum capitularia Caroli Calvi in unum coegit Iac. Sirmondus (146). Plura Regum Francorum capitularia dedit Io: Mabillonius (147), plurima hinc inde quaesita, Steph. Baluzius (148).

§. XXVI.
Collectio
Regionis.

§. XXVI. Sed iam ad Regionem, Monachum Benedictinum, Prumiensis Coenobii Abbatem, nostra procedat oratio. Hic ann. DCCCXVI. hortatu Rathbodi Archiepiscopi Trevirensis, in cuius metropoli, in D. Maximini monasterio, aemulorum potentia deiectus ex Abbatia Prumiensi, degebat, concinnavit *libros duos de Ecclesiasticis disciplinis, & Religione Christiana*, in quos vetustos canones, Patrum dicta, & Romanorum Pontificum decreta quum genuina, tum ab Isidori officina repetita coniecit. Primus autem liber capitibus CCCCXLIII. ea continet, quae ad clericos pertinent; secundus capitibus CCCCXVI. ea prope omnia complectitur, quae ad laicos referuntur. Habet praeterea ad-

[143] Collectio. Capitular.
tom. 1.

[144] Collectio. legum, &
consuetudin. Germanor. p.
702.

[145] Baronius ad ann.
DCCCXLVII. n. 12. sentit,
collectionem Benedicti Le-
vitae Italici decreto Synodi
Maldensis an. DCCCXLVII.
cap. IXXVIII. promulgatam
fuisse; ea enim cavet, ut
„ capitularia Ecclesiastica
„ a Carolo Magno Impera-
„ tore, & Ludovico Angu-
„ sto promulgata obnixè
„ observari praeciperentur.

„ tur., At lapsum hac in
re doctissimum Annalium
parentem, ex eo proclive
conficitur, quod Maldense
Concilium in Regno Caroli
Calvi habitum est; proinde
nec Lotharium obstrinxit,
nec ad Italos pervenit. Conf.
Fetr. de Marca de concord. Sacerdot.
& Imper. II. 42. & Ant. Pagium
critic. Baronian. ad A. C.
DCCCXLVII. n. 12. p. 604.

[146] Paris. MDCXXII. 8.

[147] Analector. tom. 1.

[148] In cit. Collect. Capitular.

adpendices duas a posteriori quodam adiectas; quarum prior LXIV., posterior XXVIII. capitibus absolvitur. Primus hunc codicem evulgavit Ioachim Hildebrandus (249); & paullo post multo castigatior ad fidem vetustissimi codicis MS. Bibliothecae Oratorii Parisiensis, pereruditus annotationibus illustratus, lucem vidit opera, & studio Steph. Baluzii (150).

§. XXVII. Regionem excipit Burchardus Monachus Lobienfis Monasterii in dioecesi Leodiensi, exin Episcopus Wormathienfis, qui circa ann. MXX., ex sacra Scriptura, Conciliis, Pontificibus, & Patribus nova methodo exornavit *magnum decretorum volumen libris XX.*, collaborante Osberto, sive Olberto Gemblacensi Abbate suo, viro doctrina spectatissimo (151). Multa auctor peccavit. Singula non ab ipsis auctoribus, sed a prioribus collectoribus, & maximam partem a Reginone mutuatus est: nonnunquam verba immutat, locaque ad auctores non suos refert. Noluit namque imitari Reginonem in civilibus legibus, maxime capitularibus laudandis, inque eorum auctoritate utendo: quo factum, ut quae revera ex capitularibus petiit, ea referat ad Concilia, quorum canones in Capitularibus relati sunt, aut ad epistolas veteribus Pontificibus tributas, e quibus non pauca in capitularia irrepsere. Praeclare de hac re Baluzius (152). Hoc autem opus privata auctoritate confectum, tantum se nimis auctoritatem obtinuit, ut non solum ex eo ad huc suo tempore omnium conciliorum decreta auctorizari, Sigbertus (153) referat,

§. XXVII.
Volumen
Decretorum
Burchardi.

[149] Helmstrad. MDCLIX, 4.

[150] Paris. MDCLXXI, 4.

[151] Sigbert. de Scriptorib. Eccles. cap. CXXI. seq. & Chronica. ad ann. MVIII. itemque Chronica. Vvornat. cap. XIII. apud Io: Petri. de Ludevig.

Reliqui. MSS. p. 55. tom. II.

[152] Praef. ad Reginon. & praef. ad Ant. Augustin. §. XXIX.

[153] De Scriptorib. Eccles. cap. CXXI.

ferat, sed & apud vulgus canonistarum multo post mos inoleverit, *regulas iuris omni exceptione maiores, usqueq; fori probatas Brochardica, quasi Burchardica* (154) nuncupare. Prodit eiusmodi collectio cura Melchioris Novesiani (155).

§.XXVIII.
Decretum
Ivonis.

§.XXVIII. Burchardo subnectendus est Ivo, seu Yvo, primum Praepositus canonicorum Regularium S. Augustini, deinde Carnotensis Episcopus ab Urbano II. inauguratus ann. MLXXXII., ut a Sirmondo (156) observatum, decessitque ann. MCXV., ceu ex Martyrologio Carnotensi liquet. Is ex Pontificum decretalibus, conciliorum canonicis, Patrum sententiis, ex codice Theodosiano, Iustiniano, & capitularibus Regum Francorum, serae memoriae prodidit *Excerptiones ecclesiasticarum regularum libri XVII.*, quod opus postea *decretum Ivonis* dici, nescio qua de causa, coepit. Omnia prope a Burchardo arcessivit Ivo praeter partem II., & XVI. Prodiit hoc opus ad fidem codicis MS. cura Io: Molinaei (157); postea Io: Fronto Molinaei editionem cum alio vetustissimo MS. Bibliothecae S. Victoris Parisiensis contulit, multisque mendis elutum, brevibusque notationibus illustratum recudit (158): subinde ex exemplari MS. Bibliothecae S. Victoris. Parisiensis, additis quibusdam notulis, & indice refertissimo, innumerisque sordibus expurgatum, studio, atque opera Io: Baptist. Soucheti excusum est (159).

§.XXIX.
Pannormia
Ivonis.

§.XXIX. Eiusdem Ivonis est *Pannormia*, sive *Pannormia* (160) in octo partes dispersita, ex Pontifi-

[154] Huiusmodi, Brochardica, primus scripuit Damaſus vetus canonici iuris Doctor, quae ex exemplaribus MSS. recognita prodire Colon. MDLXIV.

[155] Colon. MDXLVIII.

[156] Not. ad lib. II. epistolar.

Goffridi Vindocinens.

[157] Lovan. MDLXI. 4.

[158] Paris. MDCXLVII.

[159] Paris. MDXLVII. fol.

[160] Codices MSS., editique libri habent, Pannormiam, uti etiam Trithemius de Scriptorib. Eccles. in Ivon.

tificibus, Conciliis, Patribus, & Romano iure collecta. Iam vero Io: Molinaeus (161) Pannomiae auctorem incertum aestimat. Labbaeus (162), alii- que nonnulli Hugoni cuidam Catalaunensi adiudicant, qui decreto in compendium redactio *summam d cretorum Ivonis* conscripsit, teste Vincentio Belluacensi (163). Moventur etiam ex eo, quod ad calcem habeat quasdam Callixti II., ac Innocentii II. sanctiones, qui post Ivonis obitum Pontificatum gessere; itemque ex eo, quod in nonnullis MSS. exemplaribus, eadem Pannomiae, quae decreto praefixa praefatio est. At maxime omnium demonstravit Baluzius (164), Pannomiam Ivonis opus esse. Et vero recentiora illa decreta a posteriore quodam adiecta sunt, quum pars huiusce collectionis non sint. Vnde a codicibus MSS. vetustissimis absunt, ut etiam ab antiquissimo codice Bibliothecae S. Victoris Parisiensis, & ab eo, quem Ant. Augustinus habuit, ubi decreta Innocentii II. desiderantur, itemque a duobus MSS. Bibliothecae Aquicinctensis, & Blaodinenis Coenobii, teste Mabillonio. Praefatio autem in plerisque MSS. deest; potuitque Auctor, quum, aliud de iisdem rebus opus conficeret, eandem adhibere praefationem. Denique Hugonis summam a Pannomia Ivo-

Iam Posslevin Appar. sacr. inquit, vocandam esse non Pannormiam, aut Panormiam, sed Pannomiam, a Graeco *παν*, totum, & *νομος*, lex, quasi quae leges omnes continet, neque ipsam Pannomiam ab Ivone inscriptam subdit. Porro Sebastianus Brant post duas eius vocis origines allatas, alteram a Graeco *παν*, totum, & *νομος*, lex, seu *νομος*, iustitia, alteram a Graeco-Latino *παν*, &

„ norma „ sive „ regula „ copiam cuique facit, quam mallet, originationem excipiendi. Satius quidem est, Pannomiae nomen praeferre.

[161] In Decret. Ivon.

[162] De iisdem Scriptorib. a Bellarmin. relat. p. 352.

[163] Specul. Historial. XXV, 84.

[164] Praef. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian. §. XX. 1699.

Ivonis distare, ex diversitate tituli in omnibus editis, MSSisque codicibus, ac nominatim codice Viatorino, & varietate canonum, atque decretorum in utroque opere relatorum, eruitur. Praeterea Pannomia non est epitome decretorum Ivonis, quoniam pauca sunt, in quibus hae duae collectiones inter se conveniunt, ut optime Ant. Augustinus observavit. In lucem prodiit Pannomia primum opera Sebast. Brant (165); deinde studio Melch. a Vosmediano recusa est (166).

§. XXX.
Collectio-
nes cano-
num poe-
nitentia-
lium in
Occidente
factae,

§. XXX. Producam nunc in medium collectiones *poenitentialium librorum* in Occidente factae, quibus publicae poenitentiae (167) peragenda canonones continebantur. Iam Theodorus Archiepiscopus Cantauriensis, qui ann. DCLXVIII. a Vitaliano P. ordinatus est, scripsit *Poenitentiale*, quod MS. extat in Bibliotheca S. Benigni Contrabrigensis, cuius summaria capita retulit Henric. Spelmannus (168). Idem edidit, & elegantissimis dissertationibus illustravit Jac. Peritus (169). Postea Beda, qui ann. DCCXXXI. adhuc in vivis agebat, sive, ut aliis visum, Eghertus Archiepiscopus Eboracensis, qui ann. DCCXLVII. claruit, scripsit *Poenitentiale quatuor libris distinctum*, quod MS. extat in Bibliotheca Collegii S. Benedicti in Anglia. Deinde Halitgarus Cameracensis Episcopus, qui ann. DCCCXXX. obiit, rogatu Ebbonis Remensis Archiepiscopi, emisit *libros V. de vitiis, & virtutibus, de remediis peccatorum, & ordi-*

[165] Basiliae MCCCCLXXXI,

4.

[166] Lovan. MDLVII, 4.

[167] De publica poenitentia e veteri Ecclesiae disciplina, consulantur Petavius, & Sirmondus in Hist. publicae poenitent., Morinus de Poenitent. Thomafius, Menardus, Binghamus,

Filescus, Catalanus, ceterique. Sed abolita publicae poenitentiae peragenda disciplina, desuevit quoque poenitentialium librorum scribendorum mos.

[168] In Collect. Concilior. Galliae.

[169] Paris. MDCLXXVII, 4.

ordine poenitentiae, qui editi sunt in *Bibliothec. Vet. Patr.* (170), & ab Henric. Canisio (171). Tum Rabanus Maurus Benedictinus, Abbas Monasterii Fuldenfis, ac deinde Archiepiscopus Moguntinus, qui ann. DCCCLIX. supremum obiit diem (172), reliquit quum alia elegantissima opera, quae huc non spectant, tum *quaestiones canonum poenitentialium ad Heribaldum lib. III. itemque de virtutibus, & vitiis, de peccatorum satisfactiōe, & remediis, sive poenitentiis lib. III.* Eas edidit Henric. Canisius (173), & ex schedis Iac. Pamelii, cum aliis Rabani operibus Georgius Colvenerius (174). Extat & *Pontificale Romanum*, titulis novem digestum, quod Rabano Mauro antiquius non esse, capita inserta ex Moguntino ipsius concilio, Triburiensi Synodo, & supposititiis Romanorum Pontificum epistolis, quae per ea tempora innotuere, satis ostendunt. De hisce, aliisque poenitentialium canonum collectoribus quoque disputat *ο παυ* Io: Morinus (175).

§. XXXI. Hoc autem loco praetereunda non est *collectio canonum poenitentialium*, incerto auctore ornata, qui ante saeculum nonum vixit, uti proclive licet ex ipso opere colligere. Quamquam vero *εν τριεταρι* *canonum poenitentialium* praeserat, more scilicet illorum temporum, quibus omnia fere istiusmodi opera ad poenitentiam referebantur; re tamen ipsa complectitur omnis generis canones. In tres tributa est partes; quarum altera *de poenitentibus* atque *poenitentiis*; altera *de iudiciis*; tertia demum *de ordinationibus, gradibus, & officio clericorum, atque episcoporum* differit. Hunc codicem in Bibliothecis delitescentem primus evulgavit vir harum antiquitatum studiosissimus Lucas Dacherius (176).

§. XXXI.
Anonymi
collectio
canonum
poenitentialium.

G CAP.

- [170] Tom. V. Collat. 950, & 952. [173] Antiq. le&. tom. V.
[171] Antiq. le&. tom. I. [174] Colon. MDCXXVII.
[172] Videtis Colvener in tom. VI. fol.
& Mabillon. in saec. IV. Be- [175] Ad calc. oper. de Poeni-
neditin. p. 1. seqq. tom. II. tent.
[176] Spicileg. Patr. tom. II.

DE STATV IVRIS CANONICI IN ORIEN-
TE AC OCCIDENTE A GRATIANO
AD NOSTRA TEMPORA.

§. I. Ca-
nonici iu-
ris status
a Gratia-
no ad no-
stra tem-
pora.

§. I. **P**rogredimur iam ad postremam epocham, quae iuris canonici novi est, atque a Gratiano ad nostra tempora procedit. Hoc vertente tempore prodierunt in Oriente canonum collectiones Arsenii, Blastaris, & Harmenopoli; de quibus ad servandam ordinis rationem diximus supra cap. IV. §. XI. XVI. In Occidente autem, quum ob plura generalia concilia, plurimasque decretales Pontificum Romanorum epistolas, in magnam canonici iurisprudencia molem excrevisset; oportere visum est, varias canonum, & praesertim Decretalium collectiones confici, quas singulatim enarrare adgredimur.

§. II. Con-
cordia di-
scordantiū
canonum
Gratiani.

§. II. Primus omnium Gratianus, natione Tuscanus, Clusii natus, monachus Benedictinus in Bononiensi monasterio SS. Martyrum Felicis, & Naboris (1) circ. an. MCLI. confecit concordiam discordantium canonum, ut ad rem inscribitur in codicibus MSS. Bibliothecae S. Germani Parisiensis, & Colbertinae, inque veteribus editionibus; deinde vero *Decretum* incipite dici coepit (2). Opus hoc ex Dionysio exiguo, Isidoro, Ivone, Burchardo, aliisque canonum collectoribus decerptum, constat quibusdam sacrarum litterarum locis, canonibus Apostolicis, atque conciliorum, decretali-
bus

[1] Numquam Gratianus fuit Romanae Ecclesiae Cardinalis; quod falso affirmat Albericus Monachus ad an. MCXLIV.

[2] Decreti nomen huic collectioni vix congruit; Non enim unum, sed plurima

continet ecclesiastica Decreta. Quare Ant. Demochares, & Ant. Contius, Decretorum, cum Canonorum colle-ctanea, inscripsere Decreta iterum opus hoc in accuratioribus editionibus praescribitur.

bus Pontificum, auctoritate Ictorum Vlpiani, & Pauli, constitutionibus Imperatorum Romanorum e codice Theodosiano, ac Iustiniano petitis, atque Francorum Regum Capitularibus (3). Dividitur autem in partes tres. Prima continet distinctiones unam supra centum, quarum primae viginti de iure, eiusque partibus, reliquae de ecclesiasticis personis, varioque ipsarum gradu peragunt. Secunda (4) habet causas sex & triginta, quae omnes iudicia ecclesiastica spectant. Tertia tandem, quae de consecratione inscribitur, exhibet distinctiones quinque, deque consecratione Ecclesiarum, missarum celebratione, Eucharistia, feriis, ieiuniis, baptismo, confirmatione, ritibusque Ecclesiae pertractat.

§. III. Iam verò Gratianum opus privata auctoritate confectum est, nec ab ullo Pontifice iuris vim est nactum, ceu scitissime Io: Andreas (5), Panormitanus (6) Ant. Augustinus (7) alique. Non desunt, qui confidenter obtrudunt, opus illud ab Eugenio III. probatum, inque suam sententiam urgent Trethemium (8), qui unus omnium id asserit, trecentisque post Gratianum annis viguit. At is manifesti erroris evincitur ex perfecto scripto-

G 2

rum

§. III.
Gratiani
opus pri-
vata au-
thoritate
confectum

[3] Canones omnes, quos Gratianus affert, ad auctores suos referre nisus est Petr. Guenois, in corpore, „ iur. canonic. sub fin. „ Indicem locorum Sacrae Scripturae iuri canonico insertorum sub titulo „ Concordiae „ attextit Io: Nicivellensis; qui liber ad permulta Scripturae loca intelligenda, genuinamque Pontificum Patrumque sententiam educendam, plurimum confert.

[4] Secunda Gratiani operis

pars obscuritate perturbationeque sua laborat. Francis. Florens, „ praef. de method. & auctor. Gratian. „ ordinis rationem emere conatus est. Sed quoniam Gratianus modo serium aberrumpit, modo digreditur, modo oberrat, luculentum is ordinem assequi nequivit.

[5] Id cap. 2. extr. de rescript.

[6] In proaem. Decretal.

[7] Dialog. III.

[8] De scriptor. Eccles. in Gratian.

rum silentio, Gratiani aequalium, aut propiorum. Qui vero arbitrantur, luculentum eius adprobationis monumentum proflare in litteris Gregorii XIII. Gratiano codici post correctionem praepositis, nae labuntur. Illis enim litteris nullum omnino adprobationis verbum Pontifex habet, tantumque ait, curae sibi fuisse, ut Gratiani decretum expurgatum mendis prodiret, iussitque omnia, quae emendata, & reposita sunt, quam diligentissime retineri. Quare eorum, quae in Gratiani collectione occurrunt, vis & auctoritas non nisi ab ipsis auctoribus, a quibus sunt repetita, est arcessenda.

§. IV. Re-
ceptio o-
peris Gra-
tiani.

§. IV. Ut prodit Gratiani opus summo plausu exceptum est. Eo, ceteris collectionibus neglectis, sic omnes uti coepere, ut non aliunde Pontificum constitutiones, conciliorum canones, Patrumque sententias repeterent. Quin Hugucio Archiepiscopus Ferrariensis eiusdem Gratiani aevo illud commentatus est. Id duabus potissimum de causis factum: quod in opus suum Gratianus coniecit instructionem rerum ecclesiasticarum penum; quodque eam instituit scribendi rationem, quae scholasticorum, forensiumque usui maxime omnium adcommo- data videretur. Namque de quapiam causa in utramque partem disseruit, canonumque concordiam elaboravit: quod utrumque priores collectores nequaquam praestitere.

§. V. Gra-
tianus ple-
raque pec-
cavit.

§. V. Quum vero Gratianus ob nimiam tempo- rum infelicitatem, historiae, critices, omnisque literaturae praesidio ad tam grande opus elaborandum fuisset destitutus, inde factum est, ut in compluribus peccarit. Sane crebro lapsus in hominum, urbium, provinciarum, conciliorumque nominibus. Falsas, corruptasque inscriptiones saepe affert, quaeque re vera Synodorum sunt, ea Summis Pontificibus adscribit; quaeque unius Episcopi sunt, aut Romano Pontifici, aut Concilio generali, provin-

cialive tribuit. Multa Patribus testimonia affingit, quae aut nusquam extant, aut aliena ab eorum mente sunt. Decretales Pontificum ante Siricium, aliave supposititia profert, concilia nusquam habita laudat. Gravissima demum contra critices, historiae, ac Theologiae doctrinam errat. Tantum vero abest, ut homini, qui in tam miserrima litterarum tempora incidit, succensendum sit, quin potius, maximae sunt habendae grates, quum multis nominibus, tum eo vel maxime, quod ceteris omnibus instructiorem, locupletioresque monumentorum copiam reliquerit, quodque habeat bene multa, quae apud alios scriptores frustra quaeruntur. Nec porro iis claruit temporibus, in quibus Daedaleum quoddam opus, ac quovis Phidiae signo perfectius eniti poterat. (9)

§. VI. Non defuere tamen, qui innumeras Gratiani codicis fordes eluerent. Primi Ant. Demochares Theologus Parisiensis, Ant. Contius Antecessor Parisiensis, subindeque Bituricensis, & Car. Molinaeus Ictus (10) in eo emendando, brevibusque quibusdam notulis illustrando operam contulere suam. Quod vero ii innumera prope posteris emendanda reliquere, sub Pio IV., & Gregorio XIII. a viris ea aetate doctrina praestantissimis istiusmodi opus Romae repurgatum: qui *Romani Correctores* dicuntur. Eamdem praebuit operam Ant. Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis (11), qui omnium industriam diligentiamque vi-

§. VI. Qui
Gratiano
emendan-
do insu-
darunt

G 3

cit.

[9] Gratiani, & Raymundi Pennafortiensis vindicias suscepit Claud. Chiffletius „ Apolog. pro utriusq. iur. „ Architect. „ Eam tom. III. thesaur. iur. civil. inseruit Ev. Otto.

[10] Quod hic de ecclesiastici ordinis viris non ea

qua par est observantia loquitur, eius opera ab Apostolica Sede proscripta est. [11] In libris duob. Dialogor. de emendar. Gratiani, quos eruditiss. adnotationibus auctos recudendos curavit Steph. Baluzius.

cit. Plura quoque emendarunt Bellarminus (12), Petrus & Franc. Pithoei (13). Van Espen (14), Placid. Bokn. (15). Io: Bapt. Bartholus (16), & Car. Sebast. Berardus (17). At supersunt adhuc alia, quae aut novam expetunt emendationem, aut fufius uberiusque persequi possunt.

§. VII.
Quid palea in decretis Gratiani?

§. VII. Pleraque in Gratiani codice capita *paleae* inscribuntur, quae quidem non a Gratiano appolita, sed a pluribus scriptoribus, diversisque temporibus addita sunt. Ea primum exemplarium marginibus adscripta, in ipsum subinde textum migrarunt, ceu fide codicum MSS. adstruunt Petrus, & Franc. Pithoei (18). De *paleae* autem nomine atque origine magnae sunt turbae. Sedet nonnullis, capita sic notata esse, quod habent incerta, nulliusque ponderis, uti *paleae* sunt. Aliis, quod *τα παλαια antiqua*, tamquam ab usu remota, penitusque antiquata ea capita sint. Quibusdam ex voce corrupta, & detorta ex adverbio *παλαιω iterum*, quasi additiones, sive canones saepe repetiti sint. Ducunt aliqui *Paleam* esse proprium Gratiani discipulum, nomine *Cotta Palea*, qui additiones illas primus attexuit. Nec desunt, qui putidam obtrudunt fabellam, Gratianum cuidam Cardinali opus suum Romae detulisse, quo Eugenio III. offerret, eumque gloriae studiosiorem, quibusdam adiectis illius operis auctorem se iactasse, fraudeque detecta, Gratianum dixisse, additiones illas esse *paleas*, hoc est res parvi ponderis. Sed haec omnia nihil sunt aliud, quam purae putaeque nu-

[12] De Scriporib. Eccles. in Gratian. p. 386. seq.

[13] In edit. operis Gratian. praef.

[14] In brevi comment. in Decret. Gratian., Opp. part. V. tom. V. & VI.

[15] In controversiis iurisprud. lib. I. tit. 2. p. 1. q. 10.

[16] Instit. iur. canonic. cap.

LIV. LV. LVI.

[17] In opere inscripto. Gratiani canones genuini ab apocryphis discreti corrupti ad emendationum codicum fidem exacti, & difficiliore commotis interpretationibus illustrati.

[18] In edition. oper. Gratiani.

nugae, ne levissimis quidem coniecturis innixae. Ego rem in medium relinquo, nihil enim nunc suppetit de hac re, in quo aut aliis, aut certe mihi ipse placere possim.

§. VIII. Post editum Gratiani opus, quum novas pro re nata Constitutiones Romani Pontifices emisissent, de iis in certum ordinem conferendis cogitatum. Primus Bernardus Circa, Praepolitus Papiensis, ac postea Faventinus Episcopus circa an. MCLXXX. confecit *Breviarium Extravagantium*, in quod coniecit quaedam Pontificum Decreta, quae Gratiani diligentiam effugerant, & in primis eorum, qui post Gratianum incidere, usque ad Clementem III., unde est Gratiani veluti auctarium quoddam, ad quod non raro lectorem ablegat. Haec Decretalium collectio, *prima* vulgo dicta, quinque libris digesta est, privatoque hominis studio concinnata. Eam edidit, & adnotationibus illustravit Ant. Augustinus (19).

§. IX. Duodecim ab hac prima collectione edita annis, aliam Decretalium collectionem exornavit Io: Gallensis, sive Vallensis, qua complexus est Constitutiones Alexandri III., Lucii III., Urbani III., Gregorii VIII., & Clementis III. a Bernardo Circa omissas; itemque decretales Caelestini III., quae post primam collectionem prodire. Haec collectio, quae *secunda* dicitur, privata auctoritate scripta fuit, inque libros quinque distributa. Porro in hac secunda collectione, aequae ac prima, falsae quaedam decretales extant, quae in Regestis nusquam inveniuntur. Huiusmodi certe est epistola sub nomine Caelestini in hac secunda collectione proposita, quam supposititiam esse, scite demonstravit Bartholus (20). Olim quidem Pontificum re-

§. VIII.
Breviarium
Extravagan-
antium
Bernardi
Circae.

§. IX. Col-
lectio De-
cretalium
Io: Gal-
lensis.

G 4 scri-
pti notariis Paris.
MDCIX. fol.
[20] Instit. iur. canon. cap.
XVI. n. 7. seqq.

[19] In collectione Decretal.
antiquor. cum not. Hierdae
MDLXXVI. fol. & cum
eiusdem Augustini, & Cu-

scripta iis collectionibus inserta denegari poterant, nisi a Scriniariis Romanae Ecclesiae probarentur. Hanc quoque collectionem in lucem protulit Ant. Augustinus (21).

§. X. Col-
lectio De-
cretalium
Compo-
stellani,
& Petri
Beneven-
tani.

§. X. Deinde Bernardus Compostellanus confi-
tutiones Innocentii III., quas magno numero Pon-
tifex iste ecclesiasticae disciplinae restituendae stu-
diosissimus, quum solus, tum in Concilio Latera-
nensi IV. edidit, ex eius Regestis priorum XII. an-
norum, in ordinem Romae privato studio redegit,
quae *Romana collectio* dicta est. Quod vero Com-
postellanus multa collectioni suae infert, quae
iudiciorum usus non recepit, ex postulantibus Ro-
manis, Innocentius III. opera usus Petri Beneven-
tani Diaconi, *tertium Decretalium librum* evulga-
vit, cui is, addita praefatione, plenissimum iuris ro-
bur adcommodavit: quae decretalium collectio,
omnium prima iuris vim nacta est, reiectaque Com-
postellani collectione, *tertia* adpellata est. Eam edi-
dit Ant. Augustinus (22).

§. XI. Col-
lectio De-
cretalium
Anonymi

§. XI. Post quinquennium ab edita tertia colle-
ctione, quarta prodit sub eodem Innocentio III.
qua Anonymus eodem, quo prior, librorum, titu-
lorumque ordine complexus est Concilii Latera-
nensis IV. capita LXXI., & aliquot ipsius Inno-
centii constitutiones post quinquennium a tertia
collectione emissas. Hanc collectionem, adiectis ve-
teris interpretis Io: Teutonici, & quorundam alio-
rum glossis edidit idem Ant. Augustinus (23).

§. XII.
Collectio
Decreta-
lium Ho-
norii III.

§. XII. Tandem Honorius III., qui Innocentio
III. successit, constitutiones a se editas in unum
compelli curavit, opera usus Tancredi Bononiensis
Archidiaconi, ad quem collectionem hanc pontifi-
cia auctoritate firmatam misit Bononiam (24). Ita

[21] Cit. collect.

[22] Citat. Collect.

[23] Cit. collect.

[24] Iis temporibus Bone-

niensis Academia iuris
scientia maxime florebat.
Vid. Andr. Menda de iur. A-
cademic, l. 7.

lucem aspexit *compilatio epistolarum Decretalium Honorii III.*, quae *quinta* nuncupata est. Ea habet complura plane singularia, sive canonicum ius spectes, sive temporum Honorii historiam, quae in collectione Gregorii IX. desunt. Illius interpretis fuit Iac. Albanus Paventinus Episcopus; meminere autem Contius (25), Cuiacius (26), Ant. Augustinus (27), qui huiusce collectionis exemplar nancisci non potuit; proindeque quatuor a se editis collectionibus non attexit. Hanc ergo collectionem diu exoptatam, ad fidem trium veterum MSS. Bibliothecae Albiensis castigatam, ac pereruditis annotationibus ornatam, primus divulgavit Innocent. Cironius (28).

§. XIII. Novam, omniumque celebriorem decretalium collectionem circa an. MCCXXX. confecit Honorii III. successor, Gregorius IX., operae Raymundi de Pennafort Barcinonensis, Capellani sui, doctrina pietateque spectatissimi. Ea ex multis Sacrarum Litterarum locis, Canonibus Apostolicis, Pontificum scitis, conciliorum canonibus, & Patrum, aliorumque scriptorum operibus, coarctavit. In quinque autem libros digesta est; quorum primus de ecclesiasticis personis, earumque munere; secundus de iudiciis, rebusque ad iudicia pertinentibus; tertius de clericis, iisque omnibus, quae Ecclesias spectant; quartus de iis, quae ad laicos attinent; quintus tandem de criminibus, eorumque poenis agit. Huiusmodi collectionem iuris vi, praefixa epistola, Gregorius IX. donavit. Porro Raymundus, quod pleraque ab antiquis collectoribus arcessivit, nonnullorum capitum inscriptiones falsas, corruptasque aequè obtrudit; integras quoque decretales non refert, sed ipsarum tantum initium

§. XIII.
Collectio
Decretalium
Raymundi
Pennafort
tensis.

cum

[25] Var. loc.

[26] Ad titul. Decretal. de frigid. & malefic. sub fin.

[27] Praef. de antiq. Decre-

tal. collection.

[28] Tolos. MDCXLV. fol. int. eius opera.

cum ea parte, qua propositae quaestionis definitio continetur, plerumque retinet, rescissis, quae superflua minusve necessaria ei visa sunt. Quum vero multa, quae ad plenioram rei notitiam conferunt, rescuisset, priores decretalium collectiones, quas haecenus enarravimus, adeundae sunt. Quod vehementer commendant Florens (29), Van Espen (30), Gonzalez (31), alique.

§. XIV.
Collectio
Decretalium
Bonifacii
VIII.

§. XIV. Ab edita Gregoriana hac collectione a colligendis Decretalibus adquietum est (quoniam Gregorius IX. (32) inhibuerat, aliam contici collectionem sine peculiari Apostolicae Sedis venia) donec Bonifacius VIII. an. MCCXCVII. per Guil. de Mandagolla Archiepiscopum Ebrodunensem, Berengarium Fredonem, Bituricensem Episcopum, & Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellarium collegit decretales epistolas, quas post superiorem editam collectionem Gregorius IX. evulgavit; itemque decretales aliorum, qui post eundem Gregorium Pontificatum gessere, suasque praeterea decretales, & canones duorum generalium Conciliorum Lugdunensium sub Innocentio IV., & Gregorio XII. Opus hoc in quinque dispescitur libros, eodem quo Gregoriani ordine, titulorumque serie dispositos. Dictum autem est *Sextus liber*, quoniam Gregoriana collectionis libris adiectum est.

§. XV.
Collectio
Clementinam.

§. XV. Iam porro Clemens V. Bonifacii VIII. Successor, ex decretis Concilii Viennensis, novam exornavit collectionem in libros quinque, eodem digestam ordine, quo superiores. Eam, Clemente morte praevento, ipsius successor Ioannes XXII. an. MCCCXVII. iuris vi donatas edidit. Decretales hac collectione comprehensae ab auctore suo *Clementinae* nuncupantur.

§. XVI.

[2] De re&. iur. Canon. discendi ratione.

[30] Tract. historico-canon. part. VIII. cap. 1. §. IV. seqq.

[31] Appar. ad Decretal. p. 18

[32] In epistol. collectioni suae praefix.

§. XVI. Denique duae aliae Decretalium collectiones prodire, quae *Extravagantium* nomen praeferunt, quod extra iuris corpus vagantur. Prior habet decretales XX. sub totidem titulis digestas Ioannis XXII. ; & *extravagantes Ioannitae* vulgo dicuntur. Altera vero complectitur Pontificum decretales ab Urbano IV. usque ad Xystum IV., inque libros quinque tribuitur. Quae autem huic collectioni decretales insertae sunt, eas *extravagantes communes* adpellantur, quoniam non ab uno, sed pluribus Pontificibus perlatae sunt. Posteriolem hanc collectionem privato hominis studio post an. MCCCCLXXXIII. concinnatam, ex *cap. 2. de reliquiis & venerat. Sanctior.* conficitur. Quamquam vero hae duae extravagantium collectiones privata industria, non publica auctoritate confectae sint; ambigi tamen nequit, quin ab iis Summis Pontificibus, quorum nomina praeferunt, perlatae sint; proindeque eandem habent vim, quam ceterae decretales (23).

§. XVI.
Collectio-
nes Extra-
vagantium
Ioannitarum,
& com-
munium.

§. XVII. Novam decretalium collectionem sub nomine *Libri septimi decretalium* privato studio confecit Petrus Matthaeus Ictus Lugdunensis an. MDLXXX. Hic praeter quam nullam *Clementinarum, & Extravagantium* rationem habuit, bene multa peccavit; nam pleraque utilia omisit, quaeque parum necessaria sunt, retulit; triginta circiter novos titulos commentus est, inque decretalibus describendis temporum rationem perturbavit. Quamobrem nullus dubito, mirabitur, si eiusmodi collectio nauci habita sit.

§. XVII.
Collectio
Decreta-
lium Ma-
thaei.

§. XVIII. Demum Xystus V. novem selectis viris. Cardinalibus Dominico Pinello, Hyppolito Aldobrandino, Hieronymo Pinello, Episcopo Rupano Lucio Sano, Rotae Auditoribus Seraphino Oliva-

§. XVIII.
Inedita
Xysti V.
Collectio.

rio

[2] Videbis Franc. Pegna
tract. de auctor. probat. &

utilit. Extravagant.

rio, Hieronymo Pamphilio, Franc. Pegna, Pompeio Arrestino Advocato Consistoriali, & Iulio Caesari Ottinello Secretario Congregationis, id negotii dedit, ut novam Decretalium collectionem certo ordine colligerent. Hi autem plures annos in colligendis seligendisque Pontificum decretalibus, canonibusque duorum generalium Conciliorum, Florentini, & Tridentini adlaborarunt. Proelo subiecta est eiusmodi collectio an. MDLXXXVII. *septimi libri Clementis VIII.* nomine. Prius vero quam lucem adspiceret, praesensit Pontifex, facile futurum, ut & nova haec collectio multis canonistarum commentariis, & interpretamentis oneraretur; atque adeo ipsa Tridentini decreta huic collectioni inserta; quod Pius V. interdixerat. Quam unam ob causam hanc collectionem in publicum expromere detrectavit.

§. XIX.

Collectio-
nes bul-
larum.

§. XIX. Sed iam ad constitutiones Romanorum Pontificum, quae *Bullae* vulgo dicuntur, aliquando de veniamus. Primus omnium Laertius Cherubinus Iæus Romanus Bullas in unum volumen a Leone M. ad Paullum V. sub nomine *Bullarii M.* compulit (34). Illud eius filius Angelus Maria Cherubinus ad Urbanum VIII. perduxit (35); deinde idem Bullarium ad Clementem II. continuarunt Angelus Maria Lantusca, & Paullus a Roma. Compendium Bullarii ad Paullum V. dedit Stephanus Quaranta (36); postque eum novum eduxit compendium Flav. Cherubinus (37). Demum Pontifex post hominum memoriam Sapientissimus, Benedictus XIV. tot ad Ecclesiae disciplinam confirmandam instaurandamque constitutiones pertulit, ut nova decretalium collectio confecta videatur.

§. XX.

[34] Rom. MDCXVIII. fol. tom. III.

tom. IV.

[36] Vener. MDCXI. fol.

[35] Rom. MDCXXXIV. fol.

[37] Rom. MDCXX. fol.

§. XX. Ceterum, quum de fide, rebusque spiritualibus agitur, canonicum ius civili anteponendum. Plus enim studii circa canonum, legumque divinarum observantiam, quam civilis iuris esse adhibendum, monet Iustinianus (38). Vbi vero de temporalibus res est, unumquodque in suo foro ita servandum, ut alterum alteri opem ferat, in his, quae deficiunt, ab altero suppleatur, inque iis quae ambigua videntur, ab altero declaretur, interpretationemque accipiat. Praeterea prioribus canonibus posteriores derogant. Sic Decretales Decreto, Decretalibus Sextus, Sexto Clementinae, Clementinis Extravagantes, Extravagantibus recentiores constitutiones derogant.

§. XX.
Quaedam
monen-
tur.

C A P. VII.

DE INTERPRETIBVS ET SCRIPTORIBVS
IVRIS CANONICI TAM GRAECIS
QVAM LATINIS.

§. I. **H**istoriam iuris canonici omnibus numeris absolvit sermo de eius interpretibus, atque scriptoribus, quorum alii Graeci sunt, alii Latini. E Graecis inter eos, qui canones scholiis, & commentariis illustrarunt, primus debetur locus vetustissimo canonum interpreti Theodoro Prodromo, non ei, qui ineunte saeculo XII. inclaruit, sed Balsamone antiquiori, & adhuc inedito. Huic addantur hi minus noti Ant. Cuboclesius, Christ. Campanas, Gerasimus Monachus, Ioannes Abbas S. Anastasiae, Io: Ianopulus, Io: Lascharis, Io: Monachus, Io: Peganus, Io: Stavrachus, Leo Magentinus, Leo Numodota, Leo Sebastenus, Leo Xantopulus, Manuel Malaxus, Maximus Margunius, Nilus Rhodius, & Thomas Selybriae
Epi-

§. I. Con-
nexio ca-
pitis &
Graeci
Scholia-
stae de-
perditi.

Episcopus. De hisce Graecis canonum Scholasticis conferatur Io: Alb. Fabricius (1). Celebriores vero Graeci interpretes, quorum opera adhuc supersunt praeter Aristinum sunt Io: Zonaras, & Theodorus Balsamon. Hi autem schismatis contagione afflati homines omni adhibita cautione legantur, nec iis multo fidendum est.

§. II. Zonarae commentaria.

§. II. Ioannes Zonaras CPolitanus, primus Praefectus Vig lum, deinde Monachus S. Basilii, circa ann. MCXX. vixit. Scripsit autem *ἐξηγήσειν τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν κανόνων τῶν τε ἁγίων καὶ σεπτῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἀλλὰ μὲν καὶ τῶν τοπικῶν ἡτοιμασμένων καὶ λιπῶν ἁγίων πατέρων expositionem factorum, divinorumque canonum, tam SS. & venerandorum Apostolorum, quam sacrarum Oecumenicarum Synodorum, sed & localium, sive particularium, reliquorumque SS. Patrum.* Olim hunc commentarium maximi habitum, patet ex Graeco Anonymo apud Allatum (2). Iam sola Zonarae scholia in canones Apostolicos, Latine versa sunt a Io: Quintino (3). Postea Ant. Salmantia illius commentaria etiam in canones conciliorum Latine versa edidit (4). Eius Latinae versioni Typographus Parisiensis Graecum etiam textum ex Codice MS. Bibliothecae Regis Christianissimi addidit, & evulgavit (5). Sed adhuc exoptata eius commentaria in canonicas SS. Patrum epistolas, edita sunt una cum S. Gregorii Neocaesariensis, Macarii Aegyptii, & Basilii epistolis (6). Denique hunc commentarium integre in lucem dedit Guil. Beveregius (7).

§. III. Balsamonis opera huc spectanter

§. III. Postea Theodorus Balsamon, Patriarcha Antiochenus, qui claruit tempore Xiphilini, hoc est circ. an. MCLXXXI, conscripsit opus inscriptum:

- [1] Biblioth. Graec. VI, 1. §. 16. tom. XI.
 [2] De perpet. consens. Eccles. Orient. & Occident. II, 10.
 [3] Paris. MDLVIII.

- [4] Mediolan. MDCXVIII.
 [5] Lutet. Paris. MDCXXII.
 [6] Lutet. Paris. MDCXXII.
 [7] In Synodic. M. tom. 1. & II. passim.

ptum: Εξηγησις των ιερων, και θειων κανωνων, των τε αγιων και πανευφημων Αποστολων και των ιερων οικουμενικων συνοδων, αλλα μεν και των τοπικων ητοι μερικων, και των λοιπων αγιων πατερων προς και δηλωσις των ενεργων των νομων, και μη ενεργων των, των αναταττομενων εν τοις δεκα προς τοις τεσσαρασι τιτλοις τοις κατ' αρχην των κανωνων χειμενοις. *Expositio sacrorum divini utriusque canonum, sanctorum celebratissimorumque Apostolorum, & sacrorum Oecumenicorum, atque etiam provincialium sive particularium Conciliorum, reliquorumque SS Patrum: insuper & declaratio de efficacia, atque inefficacia legum in quatuordecim titulis ante canones positis.* Hunc commentarium edidit Beveregius (8), qui etiam demonstrat, quantas olim auctoritatis fuerit (9). Eiusdem Balsamonis est συλλογη των εκκλησιαστικων διαταξεων, *Collectio ecclesiasticarum Constitutionum*, quae a Io: Leunclavio sub *paratitlorum* nomine Latine edita sunt (10); deinde eandem ex duobus MStis inter se collatis cum Leunclavii versione. & duobus *notatorum* libris, itemque notationibus in eam collectionem Car. Hannib. Fabroti edidere Voellus, & Iustellus (11).

§. IV. Latinorum interpretum, Scriptorumque canonici iuris magnus est numerus, dispar ingenium, & diversum iter. Alii enim *Decretum*, alii *Decretales Gregorii IX.* alii *Sextum Decretalium*, quidam *Clementinas*, nonnulli *extravagantes* non pauci *Bullas*, plerique *institutiones* illustrarunt, & praeterea alii singularia quaedam argumenta, alii forenses quaestiones expoluere. Iam vero Gratiani opus inter primos adnotationibus quibusdam illustrarunt Laurent. Cremensis, Vincent. Castellionaeus, Hugo Vercellensis, Io: Semeca, Bartholom. Brixiensis, & Hugucio Metropoli Ferraraensis.

Dein-

[8] In Synodico M. tom. 1. & II. passim.

[10] Francof. MDLXXXIII. 8.

[9] In prolegom. §. XVI. XVI. & XVII.

[11] Biblioth. iur. canonic. vet. tom. II.

§ IV. Latini interpretes in Gratiano.

Deinde in idem commentaria conscripsere Aegidius Bellamera. Io: Turrecremata, Guido de Bayfio, Dominicus Germinianus, Laurentius Rodulphus, Ludov. Bologninus, Ant. Contius. His addendi Molinaeus, Bern. Van Espen, Car. Sebastian. Berardus, Ant. Augustinus, Io: Dartis, & qui quaedam eius operis causas erudite explicuit, Franc. Florens.

§. V. Interpretes Decretalium Gregorii IX.

§. V. In collectionem decretalium Gregorii IX. conscripsere Sinibaldus Fliscus, sive Innocentius IV., Aegydius Bellamera, Petrus de Ancharano, Henric. Boich, Ioannes Andreas, Io: ab Imola. Henric. Hostiensis, Felinus Sandeus, Nicolaus de Tudeschis, vulgo Panormitanus, Henric. Zoësius, Ernest. Pirrhing, Placidus Boeckhn, Ludov. Engel, Petrus Alagona, Andreas Vallensis, Petrus Baynius Ludov. Du Bois, Anacletus Reiffenstuel, Alexander Chafanaeus, Emm. Gonzalez, Prosper Fagnanus, Innoc. Cironius, Erasmus Vngepaverus, ceterique. Hisce addantur Iac. Cuiacius, qui tantum libros II. III. & IV. illustravit, Ianus a Costa, qui quosdam libri I. II. & III. titulos explicuit, & Fr. Flores, qui priores novem titulos libri I. explanavit.

§. VI. Interpretes sexti Decretalium Clementinarum, & Extravagantium.

§. VI. In Sextum Decretalium librum commentarios edidit Guido de Bayfio, Dominic. Germinianus, Io: Imola, Philippus Francus, Petrus Ancharanus, Ludovic. Gomezius, Iac. Fontanus, Guil. de Monte Lauduno, Io: Andreas, Petr. Franc. Pafserinus, ac reliqui. Clementinas porro illustrarunt Bonifacius de Vitalinis, Io: Imola, Petr. Ancharanus, Nicolaus de Tudeschis, Franc. de Zabarellis, Guil. de Monte Lauduno, Andr. Barbatia, Iac. Fontanus, & praesertim Io: Dadin Alteserra. Extravagantes Ioannis XXII. Nicolaus Frerotius, Dominicus Zenzelinus, Io: Franc. de Pavinis interpretati sunt. Extravagantes vero *communes* Io: Monachus Picardus, Guil. de Monte Lauduno, & Io: Franc.

de Pavinis glossis quibusdam expedire. Demum in Bullas Pontificum, secundum Cherubini collectionem laudandi Cardin. Vincentius Petra, & Augustin. Barbosa.

§. VII. Institutiones porro canonici iuris per multi litteris prodidere. In his Phoebeus, Gravinna, Cabassutius, Aulifius, Ant. Cucchus, Boetius Epo, Franc. Roye, Claud. Fleury Henric. Cansius, Gregorius Tolofanus, Franc. Zipeus, Caelestinus Mirbellus, Io: Schilterus, Nicolaus Vigelius, Urbanus ab Ascensione, Ioachim. Stephanus, ac novissime viri pereruditi Io: Bapt. Bartholus, Ioseph. Paschal. Cyrillus, & Carol. Gagliardi. Addatur etiam Bernardus Van Espen, qui universum canonicum ius fufe exposuit.

§. VII. Institutionum iuris canonici scriptores.

§. VIII. Denique peropportunos hic differendi locus de institutionibus iuris canonici Io: Paulli Langellotti, Icti Perusini. Hic iussu Paulli IV. P. M. an. MDLVI. institutiones canonici iuris, exemplo Triboniani, quatuor libris complexus est. At ob praematurum Paulli obitum, pontificiam auctoritatem assequi non potuere; tametsi Gregorius XIV, edixerit, ut in Academijs explicarentur, nulla iis impertita iuris auctoritate. Institutiones Langellotti glossis explicarunt idem Langellottus, Bartholinus, Timotheus, Riccius, & Solierius. Eisdem variis adnotationibus Io: Doviati, Io: Bapt. Neri a Petra Sancta, Io: Henric. Bernus, Christ. Thomafius, & commentariis Casp. Zieglerus, illustrarunt. Sufficiat haec de interpretibus atque scriptoribus iuris canonici attulisse. Plenior vero notitia hauriatur a Martini Lipenii, Ludovici a S. Carolo, & Burch. Gottelff. Sruvii Bibliotheca iuris, & potissimum ab historiae litterariae scriptoribus.

§. VIII. Institutiones Paulli Langellotti.

DE IVRE CANONICO PRO DIGNITATE
ORNANDO.

§. I. Con-
nexio ca-
pitis.

§. I. **O** Utinam ingens canonicarum legum in-
terpretum, & scriptorum cohors ita
operam industriamque praestitisset, ut ceteris otium
facile videretur, quemadmodum in compluribus
disciplinis ex voto accidisse gratulamur! Officio
igitur deesse viderer, si post recensitos interpretes
atque scriptores, rationem iurisprudentiae canoni-
cae, pro eo ac par est, illustrandae, exornandaeque
hic pandere praetermitterem, ut nobilissima haec
facultas summo semper honore habita, pro digni-
tate excoli tractarique Ecclesiae, Reipublicaeque
bono possit.

§. II. Ob-
truditur
studium
historiae
ecclesiasti-
cae.

§. II. In primis autem studium canonici iuris
cum historia ecclesiastica artissimo nexu copuletur.
Quamvis enim scientiarum omnium, bonarumque
artium tanta consensio sit, ut omnes mutuam sibi
lucem offundant; quaedam tamen adeo constanti
inter se foedere continentur, ut altera sine alterius
praesidio assequi nequeat. Quod si in aliis passim
scientiis obtinet, de canonico quidem iure, atque
antiquitate ecclesiastica perquam verissime praedica-
tur. Ita scilicet pontificiae iurisprudentiae cum
exactorum retro temporum rebus in Ecclesia gestis
convenit, ut vix ulla in legum corpore plagula oc-
currat, in qua non sit aqua haesura ei, qui ritam
illarum notitiam sibi non compararit. Quum enim
moribus institutisque antiquis potissimum stet res
Christianorum publica, quibus neglectis omnis nu-
tet Religio, ordinisque ecclesiastici disciplina omnis
concidat necesse est; adparet profecto, qui ad ma-
sculam solidamque iurisprudentiam pervenire stu-
det, eum nihil penitus antiquitatis ecclesiasticae

igno-

ignorare oportere. Ceteroquin fieri hercle nequit, quin apocrypha pro genuinis, interpolata pro integris, corrupta pro veris, particularia pro universalibus, antiquata pro receptis accipiantur, ac terrima demum caligine, innumerisque fordibus opprimatur, qui hoc tam necessario, praestantissimoque praesidio destitutus, ad huiusmodi studia animum adiciat (1).

§. III. Ecquid aliud, quaeso, in tam insulfos ac non semel ridendos errores abripuit tot veteres canonum collectores, totque canonici iuris interpretes & scriptores, nisi potissimum ecclesiasticarum antiquitatum imperitia? Qui vetustarum rerum plane rudes ad canonicas leges expediendas accessere, inque iis tamquam illuni nocte oberrantes, modo offendunt, modo labuntur, modo quovis, quam quo studuerant, perveniunt, ut eorum labores inspicienti vix integrum sit temperare sibi ab effusis cachinnis ad tam absurdos errores, in quos perlaepe ruunt. Certe viris iis venia danda, qui in tam miserima litterarum saecula incidere; illis namque non deerat iudicium, non ingenium, non industria, ut si in haec tempora servati essent, palmam sine ullo negotio hodie praeiperent.

§. IV. Quod autem non sine animi motu, aut commiseratione perfero, id dissimulare nequeo; tam multos, in felicissimis, quibus versamur, litterarum temporibus inveniri, qui mori nescio cui innutriti, illud studiose curant, ut ab ecclesiasticarum vetustatum studio abstineant, deliciasque in veterum

H 2

Do-

§. III. Idem hortatur.

§. IV. Idem commendatur

[1] Consultantur quoque Io: Salomon Brunquellius, diff. de utilitat. ex hiltor. atq. antiquitat. sacr. in iurif. prudent. eccles. studio ca- pranda, praemissa editioni observationum iuris canonici Innoc. Cironii, It-

nae MDCCXXVI, 4., & Iust. Hennig. Boehmer. diff. de necessitat. & utilitat. studii ecclesiastic. hiltor. in iur. Canon. notit., ad calc. Concord. sacerdot. & Imp. Petr. de Marca.

Doctorum barbarie unice quaerant, nec quidquam se progressuros credant, nisi in immanissimis, & taediohissimis Illorum commentariis aetatem terant omnem. Possent id quidem in ipsis utrumque ferri, nisi idem sub nomine doctae prudentiae ad alios & consilio, & exemplo derivare niterentur. Quo fit, ut eorum, qui ad canonicae iurisprudentiae laudem contendunt, perpauca, ut aequum esset, proficiant; & ob neglectos cultores praestantissima haec facultas maximi semper habita iam paene senescat.

§. V. Neces-
sitas stu-
dii anti-
quitat. ec-
clesiastic.

§. V. Sed ab hisce tandem praesudiciis aliquando desciscant, & cum legum canonicarum studio, antiquitatis ecclesiasticae notitiam felici constantique foedere coniungant. Nemo siquidem Ictus erit, nisi ipsius iuris origines, variasque vicissitudines atque progressus in numerato habeat: numquam fiet, ut dissidia feliciter componat; numquam mutatae iuris rationes cognoscet, nisi ea omnia optime perspexerit. Perbelle Caius (2) aiebat, *potissimam cuiusque rei partem initium esse*. Profecto, *paullatim antiquae leges vetustate, atque incuria obsoleverunt, quarum etsi iam nullus usus est, notitia tamen necessaria videtur* (3) Plinius (4) Aristonem Ictum laudat hoc etiam nomine, quod semper ei curae fuerat, *sic iura antiqua, ut recentia, sic rara, ut assidua tractare*. Haec autem omnia quid aliud praestet, nisi notitia Ecclesiasticarum antiquitatum, plane non video.

§. VI. Cul-
tores, &
illustrato-
res eccle-
siasticar.
vetulrat.

§. VI. Quamobrem vel ipsi sapientissimi Ecclesiae Patres, veteresque scriptores Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Nazianzenus, Chrysostomus, Basilus, Eusebius, Socrates, ac plerique omnes in vetera Ecclesiae instituta moreque omni studio incubuere. Quid ego veteres memoro? Praestantissi-

nm

[2] L. r. B. de O. I.

[3] Can. fuerunt 2. dist. 7.

[4] Lib. VIII. ep. 14.

mi huius, ac superiorum retro temporum viri in hac sparta exornanda adlaborarunt, maximoque cum successu perfecere. Nemo ignorat, quam improbo labore in ecclesiastica historia insudarunt Baronii, Pagii, Du Pinii, Fleurii, Tillemontii, Nat. Alexandri, Gardeboschii, ceterique praestantissimi viri, ex quorum auspiciatissimis operibus mirifica iuri canonico lux adfulget. Omnibus vero perspecti felices Labbaei, Harduini, Sirmondi, Lupi, Bini, Cabasfutii, Richelii, Beveregii, Iustelli, aliorumque plurimorum conatus in Synodorum canonibus colligendis, illustrandisque. Quem praeterit, quanto nisu industriaque varias antiquitates, originisque ecclesiasticas explicarint Thomafini, Norisii, Petri de Marca, Baluzii, Ciampini, Alteserrae, Schelstrateni, Allatii, Bacchini, Bellarmini, Gretseri, Le Quienii; itemque Binghami, Montacutii, aliique? Ecquis non miretur cedro dignos Martenii, Durandi, Thomafii, Vicecomitis Bonae, Cresolii, Gavanti, Marcelli, Georgii, Haberti, Rocquillotii, Goarii, Le Brunii, De Vertii, Assemani, reliquorumque labores in rebus liturgicis explicandis, edolandisque? Quam egregia in veterum Patrum, scriptorumque operibus enucleandis memoriae mandarunt, Valesii, Petavii, Sirmondi, Quesnelli, Mabillonii, Blanchini, Haberti, Goarii, Menandri, Rigaltii, Gothofredi, Pamelii, Millii, Vsserii, & Sapientissimi Patres Mauro-Benedictini, quorum omnium illustrationibus haud mediocri canonico iuri fulgor affertur. Ecquis erit unquam tam segnes, tamque praestantissimarum rerum discendarum desiderio destitutus, qui procul eiectis barbarorum quisquiliis, tota mente, omnique animi impetu elegantissima tam illustrium scriptorum opera, nocturna versare manu, versare diurna detrectet, ut optime de canonica iurisprudencia possit mereri, atque adeo de ipsa christiana Rep., quo praestantius, ex-

cellentiusque nihil ? (5)

§. VII.
Modus in
studio an-
tiquitatū
ecclesiast.
studio
iuris ad-
hibendus.

§. VII. Quod vero antiquitatum ecclesiastica-
rum studium spectat, media via incedendum inter
eos, qui nimio quodam studio in eas abripiuntur,
atque illos, qui nescio qua dementia capti fastidio-
se longoque supercilio contemnunt, nihil periculi
in earum ignorantia consistere rati. Modus quidem
in omnibus adhibendus, sine quo rectum nequit per-
sistere. In hac enim sententia sum, ea maxime ingur-
gitanda, quae ad pontificii iuris notitiam sunt opus;
cetera dumtaxat degustanda, iisque adservanda, qui-
bus maius abs re sua otii est, ne vetustas res nimium
amantibus antiquus fiat animus. Quumque canoni-
cum ius Sacris Litteris, Summis Pontificibus, Con-
ciliis, catholicisque Patribus constet; confectaneum
est, huic studio facem Sacrorum Librorum, Pontifi-
cum, Conciliorum, Patrumque omnino praefereh-
dam esse. Conf. quae diximus supra cap. II. §. I. seqq.

§. VIII.
Studio
ecclesiasti-
cae histo-
riae ars
critica est
opus.

§. VIII. Cum ecclesiastica historia usus critices
in verbis moderatus, in alienis adducendis rectus,
in decisionibus cautus, in animadversionibus faga-
cissimus, & ad artis denique regulas adamussim ex-
actus, coniungatur. Conferri de hac re merentur
Honoratus a S. Maria (6), & P. Lazeri (7) qui re-
gulas artis criticae ad historiam ecclesiasticam re-
la-

[5] Oportandum equidem es-
set, ut exemplo Gronovii,
Graevii, Poleni, Sallengre,
Ev. Ottonis, Theod. Haesai
in colligendis operibus eru-
ditissimorum virorum,
Graecas Romanasque anti-
quitates, civile ius, atque
Theologiam spectantibus,
quispiam colligendis scri-
ptis virorum in ecclesiasti-
cis vetustatibus clarissi-
morum operam navaret.
Eiusmodi thesauri antiqui-
tatum ecclesiasticarum de-

lineationem dedit Io: Alb.
Fabricius, in Bibliogra-
phia Antiquaria.

[6] In animadversionib. su-
per regul. & usum art. crit.
spectantibus ad histor. ec-
cles. oper. Patr., Act. Mar-
tyr., Vit. Sanctor. &c.

[7] Exercit. critica de arte
critica, & generalib. eius
regul. ad histor. eccles. rela-
tis, & Exercit. de criticae
regulis, quibus vera falsa
admixta fecerni possunt.

latas, egregie tradunt. Quemadmodum vero rectum critices usum in rebus ecclesiasticis commendamus; ita eius abusum explodimus, atque exsecramur. Limes critices in re ecclesiastica praeclare circumscriptis Ignatius de Laubrussel (8). Addantur Ludolphus Kusterus (9), & Ludov. Ant. Muratorius (10).

§. IX. Praeter ecclesiasticae historiae *ἱστορίας* expensae notitiam, canonici iuris studioso leges civiles nosse est opus. Vtriusque iuris artificissima necessitudo, atque communitio est; adeo ut & leges sequi canones, & canones leges imitari non dedignentur. Nemo quidem lectus dicendus, nisi utrumque ius probe perspexerit. Apud ipsos ethnicos nobiles Icti in utraque scientia divini humanique iuris, peraeque praestabant. Sic Scaevola (11) bene, ac diu iura civium, & caeremoniarum ordinavit. Titus Manlius Torquatus (12) iuris civilis, sacrorumque Pontificalium peritissimus fuit. Aelius Capito (13) etiam divini humanique iuris callentissimus extitit. Hic recolendum Graecorum effatum: *ὅτι ἡμεῖς Ῥωμαῖοι ἀνδρα νόμους (ταύτων ἐστὶ, καὶ κανόνες) ἀγνοοῦμεν, non de- cet hominem Romanum leges (hoc est & canones) ignorare.* Porro in collectionibus legum Romanarum plurima inveniri, quae ecclesiasticam historiam, iusque canonicum illustrent, nemo unus ignorat.

§. X. Quod tandem pertinet ad canonici iuris interpretes, atque scriptores, delectus omnino habendus est. Eorum enim quidam leges erudite enunciant; complurimi autem garrulitate, importunaque subtilitate contrivere. Quare is deligendus est interpres, qui a legum conspectu non recedat,

H 4

sed

[8] Traité des abus de la critique en matiere de la Religion. Paris. MDCCX, 8.

[9] In praef. nov. Testament. Io. Millii.

[10] De ingenior. moderat. in Religion. negotio.

[11] Valer. Maxim. III, 8.

[12] Valer. Maxim. V, 8.

[13] Tacit. Annal. III, 70.

§. IX. Com-
mendatur
rectus usus
in histo-
ria eccle-
siastica.

§. X. Dele-
ctus scrip-
torum iur-
is cano-
nici ha-
bendus.

sed eius verbis propius insistat, abstrusoremque mentem retegat; qui a legibus, quas explicandas suscipit, ad inanes atque intempestivas quaestiones non aberret (quo vitio plerique interpretum laborant, qui vanis appositionibus tranquilla & perspicua perturbant, levibusque quibusdam inutiliter notatis in tranquillo cient tempestates); qui interiori antiquitatis praesidio, canonicarum legum origines, progressusque diligenter evolvat, moresque veteris Ecclesiae quoque tradat; qui legum fundamenta detegit, & ob oculos legentium ponat selectiorem iurisprudentiam integre, atque ordine suo. Qui vero ex immani iuris canonici interpretum, scriptorumque caterva id pro merito dignitateque praestiterit, definire vix ausim.

MANTISSA¹²¹

HISTORIAE IURIS CANONICI

In qua de deperditis, aut ineditis canonum collectionibus tam Graecis, quam Latinis; Bibliotheca iuris canonici veteris Voelli, ac Iustelli, & Synodico M. Guil Beveregii disseritur.

C A P. I.

DE DEPERDITIS AUT INEDITIS CANONVM COLLECTIONIBVS GRAECIS.

§. I. **A**D absolutam Historiae iuris canonici notitiam, iuvabit hoc loco disserere de collectionibus canonum in Oriente factis, quas aut edacis temporis iniuria intercidit, aut ineditae delitescunt. Omnes autem referre, longum molestumque esset, & utilitatis parum haberet. Celebriores tantum, quarum non rara apud veteres mentio, enarrare satius erit.

§. I. Capitulum argumentum.

§. II. In primis occurrit Sabinus Heracleae in Thracia Macedonianorum Episcopus, atque unus ex Athanasii calumniatoribus (1), qui circa ann. **CCCCXXV.** conflavit *Συναγωγή συνόδου, collectio-
nem*

§. II. Collectio Synodorum Sabini Heracleensis.

[1] Socrates H. E. lib. 15. p. 42.

nem Synodorum, uti Socrati (2) dicitur, five *congregationem eorum*, quae per diversa concilia Sacerdotum ex scripto prolata sunt, quemadmodum ab Epiphania Scholastico (3) vocatur. Collegit autem Sabinus diverforum conciliorum acta; suam de Episcopis canonum conditoribus symbolam interposuit, gesta quaedam consulto praetermisit, alia pervertit, immutavitque, ut in sensum institutumque suum flecteret, Nicaenos Patres, ne Eusebio quidem dempto, tamquam rudes ac illitteratos, ad fidem Nicaenae Synodi elevandam, traduxit. Quae omnia colliguntur ex Socrate locis *in not.* laudatis. Hanc collectionem serae posteritati invidere fata. Quare fallitur Christoph. Sandius (4), qui eam adhuc extare putat, illamque esse, quam ex Oriente secum duxit Christianus Pavius, uti ostendam mox.

ς. III.
Collectio
Christiani
Pavii.

§. III. Altera collectio praescribitur *Συναγωγή και εκθεσις των αγιων πατων συνοδων*, *Collectio, & expositio Sanctorum omnium synodorum*, quam ex Oriente attulit Christian. Pavius. Eam Photio Tyriae Metropolitae, qui an. CCCCXLIX. Ephesinae Synodo interfuit, adscribunt Jac. Vsserius (5), Io: Seldenus (6), & Steph. Le Moyne (7), qui etiam plura ex ea producunt loca. Frustra vero Sandius col-

[2] Hist. Eccles. II. 17. Σαβινος μεντοι οτης Μακεδονις αιρεσως (ex pag. XXXI. subandi σρεσως) τας παρα ιωλις επισολας εν τη συναγωγη των συνοδων εκ εθνηεν καιτοι την παρα τωνεν Αντιοχειζ προς Ιωλιον η παρελιπιτε, Sabinus
» Macedonianae sectae E-
» piscopus in collectione
» Synodorum epistolas Iu-
» lii neutiquam iniecit;
» tamen si eam minime
» praetermiserit, quam E-
» piscopi Antiochiae colle-
» gi ad Iulium scripsere,»

Sabinus autem quae sectae suae favabant, operi suo studiose inseruit: quae vero refragabantur, aut sciens prudens silentio transiit, aut omnino reiecit. Vide eundem Socratem H. E. II, 39. III, 10. & 25. ac Tillemontium Memor. Eccles. tom. V. p. 537.

[3] Hist. Tripartit. III, 8.

[4] Nuclei Hist. Eccles. p. 106.

[5] Symbol. Veter. p. 23.

[6] Ad Eutychii origin. Alexandrin. p. 68. & 89.

[7] Not. ad var. Sacra p. 783.

lectionis huiusce auctorem Sabinum asserit, de quo superius dictum; enimvero longe ab ea distat, quam Sabinus confecit; neque continet eas epistolas, & constitutiones, quas ex Sabiniana collectione Socrates urget. Quid quod collector hic Nicaenos Antistites Θεσοφους πατερας. *Deiferos Patres* laudibus effert; quum contra Sabinus Macedonianae sectae addictus, eos tamquam imperitos iacet? Quamobrem iure meritoque a Sandii sententia Le Moyne (8), Ittigius (9), aliique recedunt.

§. IV. Sequitur *Κανονικη συνοψη*, *Canonum synopsis* Stephani Ephesini Episcopi, quem fuisse illum, qui Concilio Ephesino II. an. CCCCXLIX. adfuit, suspicatur Guil. Cave (10). Fuit alius, & quidem iunior Stephanus Ephesinus, qui Romanae Synodo an. DIII. adfuit. Extat haec collectio MSta in Bibliotheca Caesarea, teste Lambecio (11), fuitque etiam in Bibliotheca Palatina, ut auctor est Frederic. Sylburgius (12), quae in Vaticanam tandem translata est. Porro videant ii, quibus utrumque codicem inspicere datur, num eadem cum hac Stephani synopsi sit collectio canonum Ephesina MS., cuius meminere Hugo Grotius (13), & Claud. Salmasius (14).

§. IV.
Synopsis
canonum
Stephani
Ephesini.

C A P. II.

DE DEPERDITIS AVT INEDITIS CANONVM COLLECTIONIBVS LATINIS.

§. I. **V**enio nunc ad Latinas canonum collectiones deperditas, aut ineditas, quarum praecipuas recensere iuvabit. Agmen agat Isidorus Hispalensis.

§. I. Col-
lectio Isi-
dori Hi-
spalensis.

[8] Cit. oc.
[9] Hist. Concil. Nicaen. §. XXXVII.
[10] In Hist. litterat.
[11] Cataog. Mitor. III. p. 66.

[12] In catalog. Mitor. Bi-
blioth. Palatin.
[13] Epist. CCLXV.
[14] Epist. XXII.

Hispalensis Episcopus, qui an. DCXXXVI. florebat. Hic canonum collectionem concinnasse fertur. Multae autem collectiones ei tribuuntur: unde qualis proprie eius sit, adhuc non constat. Qui confidenter ipsi ferunt acceptam collectionem Isidori Mercatoris, ii egregie labuntur. Confer dicta supra cap. V. §. XV. Petrus de Marca (1) genuinam Isidori Hispalensis collectionem invenisse se ait in Bibliotheca Ecclesiae Vrgellensis in Catalonia. Extare in eadem Bibliotheca narrat quoque Baluzius (2). Eandem se vidisse adfirmat Ant. Augustinus (3).

§. II. Collectio Iarlandi.

§. II. Iarlandus Chrysofopolitanus memoriae prodidit *Candelam*, sive opus libris XXII. digestum, quod Pontificum decretis, Patrumque scriptis constat. Illud MStum extare in eximia Bibliotheca Canonorum ad S. Victorem Luterae Parisiorum, codice DCCCXIX. refert Ericius Mauritius (4). In eodem codice Iarlandum ante annos DCCC. vixisse scriptum est.

§. III. Collectio MSta.

§. III. Prostat in Bibliotheca S. Germani Parisiensis, in Regia Gallica, & Romae in Barberina MSta collectio *canonum ecclesiasticorum*. Eam complures MSS. codices adscribunt S. Anselmo Mantuano, Lucensi in Tuscia Episcopo, qui ann. MLXXXVI. decessit. Et Gratianum quidem multa ex Anselmo repetisse, adfirmare non dubitat Latinus Latinius (5). At Stephanus Baluzius (6) contendit, collectionem hanc esse Hilberti Cenomanensis, qui tale quiddam conatus est, & cuius temporibus adamussim congruit; & etiam quia continet decreta Urbani II. & posteriorum Pontificum, etsi

[1] In Conc. Sacerd. & Imper.

[2] Praef. ad Reginon.

[3] De emendat. Gratian. lib. I. Dialog. XIV. & lib. II. Dialog. XV.

[4] Diss. de libris iur. commun. §. XXVIII. p. 122.

[5] Bibliothec. Sacro-profan. p. 61.

[6] De emendat. Gratian. praef. n. 19. & in not. n. 647.

etsi haec absunt a codice vetustissimo Vaticano sexcentorum annorum, teste Pagio (7). Huius collectionis editionem sponderat Dacherius, quam morte praeventus non praestitit.

§. IV. Porro Gregorius Deusdedit, Presbyter Cardinalis tituli SS. Apostolorum in Eudoxia, aeo Victoris III., qui an. MLXXXVI. florebat, confecit *collectionem canonum, sive libros IV. de rebus ecclesiasticis*. Prostat autem MSta in Bibliotheca Vaticana, teste Ant. Augustino (8), & Baluzio (9); & vero etiam in Bibliotheca Colbertina Cod. DCLXXXVI. & MMMXLVII.

§. IV. Col-
lectio Gre-
gorii De-
usdedit.

§. V. Denique Gilbertus Abbas de Oilandia, Ordinis Cisterciensis in Anglia, qui circa ann. MCLXV. claruit, ornavit collectionem decretalium. Aliam item decretalium collectionem confecit Alanus Monachus Clarevallensis, deinde Abbas Ripatorii, tandemque Antissiodorensis Episcopus, qui circa an. MCLXVI. in vivis agebat. Harum collectionum quum alii meminere, tum Tancredus (10), qui scribit Ioannem Gallensem Decretalem Pontificum ante Innocentium III. de ruinis compilationis Gilberti, atque Alani extrahens, quamdam compilationem ornasse. Sed iamdiu est, ex quo utraque collectio excidit.

§. V. Col-
lectio Gil-
berti, &
Alani.

CAP.

[7] Ad ann. CLXXXVII:

[8] De emendat. Gratian. lib. II. Dialog. XIV. & lib. II. Dialog. XV.

[9] De emendat. Gratian. praef. n. XIX. & not. n.

DCXLI.

[10] Praef. collection. suae praefixa, quam fide Codic. MSS. restituit Bosquet. not. ad Innoc. III. lib. I. ep. LXXI.

DE BIBLIOTHECA IVRIS CANONICI VETERIS VOELLI ET IVSTELLI.

SVperioribus retro temporibus Guil. Voëllus S. I., & Henric. Iustellus Christophori filius collectionem canonum evulgarunt sub titulo *Bibliothecae iuris canonici veteris* (1). Ea in duos dispertitur tomos, quorum alter veteres canonum codices, quum Graecos, tum Latinos; alter insigniores iuris canonici veteris collectores Graecos exhibet. Quamquam autem viri sagacissimi omnem in hoc opere ornando curam studiumque contulerint; fieri tamen non potuit, quin pauca humano more peccarint. Quare acerbior est Cotelerii (2) censura: *stupenda plane, inquit, se se passi exserit Editorum Bibliothecae iuris canonici veteris negligentia. Si Saccophoros in Sarcophoros mutaverunt p. DCCVIII, DCCXL., quemadmodum, & ερη in ερη ibidem, αρατος, vel αρατος in αρατος, vel αρατος p. DCCII, DCCXLVI. Αγαπια in Αγαπια p. DCCLXI. Basilidem Dionysii Alexandrini in βασιλιδα reginam, & M. Basilii Chorepiscopus in Archiepiscopus p. DCCLXXXIV. Denique τετρα in τινα p. DCCLXVIII. Ad haec verterunt p. DCCIV. & DCCXLVIII. μελη mel, ac saepe τετραδα quatuor tempora, ut alia consimilis farinae bene multa praeterream, in quibus quis risum teneat? Certe perdifficile est ita quidquam peragere, ut nihil in eo peccetur: το μεν μηδεν, inquit Gregorius Nazianzenus (3) αμαρτειν εντως υπερ ανθρωπον, και μονυ Θεου, omni quidem vitio carere hominis modulum excedit, soliusque Dei est. Sed ecce nunc tibi indicere totius operis referatissimum.*

IN

[1] Lutet. Paris. MDCLXI. fol. tom. 1°

[2] Monum. Eccles. tom. III. p. 628.

[3] Ad Cledon. ep. 2.

IN TOMO I.

I. **C**odex canonum Ecclesiae universae a Concilio Chalcedonensi, & Imp. Iustiano confirmatus Graece & Latine, emendatior, quam in prima editione Parisiensi an. MDCX.

II. Christophori Iustelli notae in codicem Ecclesiae universae emendatae, & auctae.

III. Codex canonum Ecclesiasticorum Dionysii Exigui, sive codex canonum vetus Ecclesiae Romanae ex antiquissimo DCC. amplius annorum codice MS. Bibliothecae Christophori Iustelli seorsim antea editus Paris. MDCXXVIII, 8.

IV. Epistola Synodica S. Cyrilli, & Concilii Alexandrini contra Nestorium a Dionysio Exiguo in Latinum sermonem translata.

V. Collectio Decretorum Pontificum Romanorum, auctore Dionysio Exiguo.

VI. Altera collectio Decretorum Pontificum Romanorum collectioni Dionysianae addita.

VII. Prisca canonum collectio Latina, completens canones conciliorum Ancyranum, Neocaesariensis, Nicaeni, Sardicensis, Gangrensis, Antiocheni, Laodicensis, CPolitani, & Chalcedonensis, nunc primum edita ex vetustissimo MS. Christophori Iustelli Codice DCCC. annorum, cui similis extat in Bibliotheca Vaticana laudatus a Sirmondo in diatriba de regionibus suburbicariis.

VIII. Codex canonum Ecclesiae Africanae Graece, & Latine ex editione Christoph. Iustelli ann. MDCXV. in multis emendata.

IX. Christoph. Iustelli notae, & observationes in codicem Ecclesiae Africanae.

X. Fulgentii Ferrandi Ecclesiae Carthagenensis Diaconi breviatio canonum.

XI. Crisconii Episcopi Africani Breviarium canonum.

XII.

XII. Indiculi duo in Ferrandum & Crisconium; quorum unus materiam canonum; alter vero consonantiam, & discordantiam inter utrumque declarat, e MS. exemplari Guil. Bleuti in Senatu Parisiensi Advocati, nunc primum editi.

IN APPENDICE TOMI I.

XIII. **M**Artini Braccarenfis Episcopi collectio Orientalium canonum, adscriptis ad marginem tum variis lectionibus, tum fontibus, ex quibus canones illi depromti sunt, cura & studio Jo: Doviati Professoris Regii, cuius notae primum editae, illustrata.

XIV. Crisconii Episcopi Africani alterum opus, quod liber canonum, seu concordia canonum inscribitur, in quo integri conciliorum canones, & Pontificum decreta referuntur, ex codice MS. Bibliothecae Claromontanae S. I. nunc primum editum.

IN TOMO II.

XV. **I**O: Scholastici dicti, ex presbytero Antiocheno Patriarcha CPolitani collectio canonum in L. titulos distributa Graece & Latine primum edita e Codice MS. Bibliothecae Claromontanae S. I., collato cum altero Petri Seguerii.

XVI. Eiusdem Jo: Scholastici nomocanon Graece & Latine e Codice MS. Bibliothecae Regiae, nunc primum in lucem editus collato codice Oxoniensi.

XVII. Alexii Aristini, vel antiquioris potius Scriptoris synopsis canonum Graece, & Latinae e Codice MS. Bibliothecae Regiae primum edita.

XVIII. Simeonis Magistri & Logothetae epitome canonum Graece & Latine, e Codice MS. eiusdem Bibliothecae Regiae.

XIX. Arsenii Monachi, Patriarchae CPolitani divinorum canonum Synopsis, five nomocanon. Graece & Latine, primum editus e Codice MS. eiusdem Bibliothecae Regiae.

XX. Photii Patriarchae CPolitani nomocanon, cum Theod. Balsamonis Patriarchae Antiocheni commentariis, Graece & Latine, e Codice MS. Bibliothecae Palatinae an. MDCXV. editus a Christophoro Iustello, in hac vero editione ad Codicem MS. Eminentissimi Cardinal. Mazarini collatus, cum prolegomenis eiusdem Photii, e Codice Bibliothecae Oxoniensis Graece & Latinae nunc primum editis.

XXI. Eiusdem Photii opusculum de septem Synodis Oecumenicis, ex epistola ad Michaellem Bulgariae Principem Graece & Latine.

XXII. Nili Metropolitae Rhodii de Sanctis & Oecumenicis Synodis enarratio Synoptica Graece & Latine.

XXIII. Auctoris anonymi de septem Oecumenicis Synodis opusculum Graece & Latine. Haec tria opuscula de Synodis etiam cum Photii nomocanone Christoph. Iustellus divulgaverat Paris. MDCXV, 4.

XXIV. Συνοδικον, five libellus Synodicus anonymi Auctoris, omnes Synodos tam orthodoxas, quam haereticas a tempore Apostolorum ad octavam Oecumenicam complectens Graece & Latine ex editione Io: Pappi, & cum eius versione.

XXV. Theod. Balsamonis collectio constitutionum ecclesiasticarum e Codice, Digestis, & Novelis Iustiniani congesta, olim a Io: Leunclavio Latine sub paratitlorum nomine primum edita Francofurti MDLXXXIII. 8. nunc vero e duobus antiquissimis Codicibus MSS. inter se collatis, Graece primum vulgata cum eiusdem Io: Leunclavii versione in multis emendata, subiunctis

Imp. Heraclii novellis .

XXVI. Car. Hannibal. Fabroti notae perpetuae in eandem collectionem Theodor. Balsamonis primum editae .

XXVII. Io: Leunclavii in paratitla notatorum libri duo .

C A P. IV.

DE PANDECTIS CANONVM BEVEREGII .

Post editam canonici iuris Bibliothecam, de qua haecenus dictum, lucem vidit altera veterum canonum collectio, studio, atque opera Guill. Beveregii, primum Anglicanae Ecclesiae presbyteri, deinde Afaphensis Episcopi. Inscribitur autem *Synodicon, sive Pandectae canonum SS. Apostolorum, & Conciliorum ab Ecclesia Graeca receptorum, itemque canonicarum SS. Patrum epistolarum Graece & Latine, cum eiusdem Beveregii prolegomenis, atque adnotationibus, duobus tomis comprehensae* (1). Ecce iam tibi universi operis indicem.

I N T O M O I.

I. **P**rolegomena Beveregii.

II. **P** Canoncs LXXXV. SS. Apostolorum cum scholiis Theod. Balsamonis, & Io: Zonarae plurimis in locis auctis & emendatis, addita veteri cuiusque canonis epitome, & Alexii Aristini in eandem scholiis.

III. Canoncs XX. Concilii Nicaeni I. Oecumenici A. C. CCCXXV. cum scholiis, ut supra.

IV. Canoncs VII. Concilii CPolitani I. five secundi Oecumenici A. C. CCCLXXXI. cum scholiis.

V. Ca-

[1] Oxonii MDCLXXII. fol. tom. II.

V. Canones VIII. Concilii Ephesini, Oecumenici III. A. C. CCCXXXI. cum scholiis.

Subiuncta epistola Ephesinae Synodi ad Synodum in P. mphyta de Eustathio, qui fuerat Episcoporum Metropolitanus cum scholiis.

VI. Canones XXX. Concilii Calcedonensis A. C. CCCCLI. Oecumenici IV. cum scholiis.

VII. De quinta & sexta Synodo Balsamonis, & Zonarae annotationes.

VIII. Canones CII. Concilii sexti in Trullo A. C. DCLXXX. cum scholiis.

IX. Canones XXXII. Concilii Nicaeni II., septimi Oecumenici dicti A. C. DCCLXXXVII. cum scholiis.

X. Canones XVII. Concilii CPolitani I. & II. dicti A. C. DCCCLXI., quod in templo SS. Apostolorum habitum est, cum scholiis.

XI. Canones III. Concilii CPolitani A. C. DCCCLXXIX. in templo S. Sophiae habiti cum scholiis.

XII. Canon & acta Concilii Carthaginensis A. C. CCLV. sub Cypriano habiti de haereticorum rebaptizatione cum scholiis.

XIII. Canones XXV. Concilii Ancyranus A. C. CCCXIV. cum scholiis.

XIV. Canones XV. Concilii Neocaesariensis A. C. CCCXIV. cum scholiis.

XV. Canones XXI. Concilii Gangreni A. C. CCCXXVI. cum scholiis.

XVI. Canones XXV. Concilii Antiocheni A. C. CCCXLI. cum scholiis.

XVII. Canones LX. Concilii Laodicaeni A. C. CCCLXVII. cum scholiis.

XVIII. Canones XXI. Concilii Sardicensis A. C. CCCXLVII. cum scholiis.

XIX. Codex canonum Ecclesiae Africanae cum scholis Balsamonis, Zonarae, & Aristeni.

XX. Ex Actis Concilii CPolitani de caussa Agapii, & Bagadii A. C. CCCLXXXIV. cum scholiis Balsamonis, & Zonarae.

XXI. Iosephi Aegyptii prooemia & paraphrasia in quatuor priorum generalium conciliorum canones Nicaeni, CPolitani, Ephesini, & Chalcedonenfis, Arabice cum Latina versione Guil. Beveregii.

IN TOMO II.

Cum Scholiis Balsamonis & Zonarae exhibentur canones Graece, & Latine.

I. **D**ionysii Alexandrini epistolas ad Basilidem, divisa in canones IV.

II. Petri Alexandrini Archiepiscopi, & Martyris canones XV. ex eius sermone de poenitentia.

III. S. Gregorii Neocaesariensis Thaumaturgi epistola canonica, divisa in canones XI. de iis, qui in barbarorum incurfione idolothyta comederant, & alia quaedam peccata commiserant.

IV. S. Athanasii epistola ad Amunem Monachum, & ex epistola undequadragesima festali. Eiusdem epistola ad Rufinianum.

Cum scholiis Balsamonis, Zonarae, & Aristeni.

V. S. Basilii ad Amphilochoi Iconii Episcopum epistola prima, divisa in canones XVI., secunda canones XVII. L, & tertia can. LI. LXXXV. cum scholiis Balsamonis.

VI. Eiusdem S. Basilii ex alio sermone ad Amphilochoi epistolam de ciborum differentia. Ad Diodorum Tarsensem Episcopum de eo, qui duas sorores in Matrimonium duxit. Ad Gregorium presbyterum, ut separetur a muliercula, cum qua habitabat; Ad Chorepiscopos sibi subiectos, ne propter pecunias ordinent. Ex capite XXVII., & XXXIX. libri ad Amphilochoium de Spiritu Sancto

VII. S. Gregorii Nysseni ad S. Letoium Melitenses Episcopum canones VIII.

VIII. Timothei Alexandrini, qui Patribus CL. in Concilio CPolitano A. C. CCCLXXXI. interfuit, responsa canonica ad interrogationes ei propositas de Episcopis, & Clericis.

IX. Theophili Archiepiscopi Alexandrini cum Sancta Theophania in die Dominico instarent. Eiusdem commonitorium, quod accepit Ammon propter Lyco, divisum in canones X. Eiusdem narratio de iis, qui dicuntur Cathari. Ad Agathonem Episcopum. Ad Mennam Episcopum.

X. S. Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini epistola canonica ad Domnum, divisa in canones III. Eiusdem ad Episcopos in Lybia, & Pentapoli.

XI. S. Gregorii Nazianzeni versus, quidam libri veteris, & novi Testamenti sint legendi.

XII. S. Anphilochii, & Iambis ad Seleucum de eodem argumento.

XIII. Gennadii Patriarchae CPolitani, & Sanctae cum eo congregatae Synodi ad Metropolitanos, & Papam urbis Romae, epistola encyclica.

XIV. Ex epistola M. Basilii ad Nicopolitanos.

XV. Tharalii Patriarchae CPolitani epistola ad Hadrianum P.

Sine Scholiis.

XVI. Alexii Aristeni Synopsis Epistolarum SS. Patrum Canoniarum.

Cum Scholiis Balsamonis.

XVII. Interrogationes quorundam Monachorum, qui extra urbem CPolitana vitam Monasticam ducebant, & responsiones, quae ad eas factae sunt a S. CPolitana Synodo, tempore S. Patriarchae Nicolai.

XVIII. Matthaei Blastaris opus alphabeticum ex duobus Codicibus MSS. editum.

XIX. Acta quaedam Synodi CPolitanae.

VIII. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

XX. Demum post indices, totum Beveregianum opus claudunt adnotationes, atque locupletes in canones, eorumque Scholiastas notae.

F I N I S .

XVI. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

XV. Theodori Beccariensis Archiepiscopi ad Nicopolitanos.

XIV. Beccariensis Archiepiscopi ad Nicopolitanos.

XIII. Constantinae Synodi ad Metropolitanos.

XII. Anaphorae, & alia ad Severianum.

XI. Constantinae Synodi ad Metropolitanos.

X. Constantinae Synodi ad Metropolitanos.

IX. Constantinae Synodi ad Metropolitanos.

VIII. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

VII. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

VI. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

V. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

IV. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

III. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

II. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

I. Synodus pro Photio A. C. DCCCLXXIX. habitae, petita ex Ioannis Becci sive Vecci Patriarchae CPolitani λογος de pace Ecclesiae ex Codice Bodleiano, Graece. & Latine.

XVII

I

IN.

I N D E X ¹³⁵

CAPITVM IN OPERE CONTENTORVM.

P raefatio operis.	pag. 9
CAP. I. De origine iuris canonici, eiusque statu generatim.	16
CAP. II. De fontibus iuris canonici.	19
CAP. III. De statu iuris canonici in Oriente, ac Occidente ab Ecclesiae initiis ad Constantinum M.	31
CAP. IV. De statu iuris canonici in Oriente a Constantino ad Gratianum.	55
CAP. V. De statu iuris canonici in Occidente a Constantino ad Gratianum.	70
CAP. VI. De statu iuris canonici in Oriente, ac Occidente a Gratiano ad nostra tempora.	98
CAP. VII. De interpretibus & scriptoribus iuris canonici tam Graecis, quam Latinis.	109
CAP. VIII. De iure canonico pro dignitate ornando.	114

M A N T I S S A

HISTORIAE IVRIS CANONICI.

CAP. I. De deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Graecis.	121
CAP. II. De deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Latinis.	123
CAP. III. De Bibliotheca iuris canonici veteris Guil. Voëlli, & Henric. Iustelli.	126
CAP. IV. De Synodico M. Guil. Beveregii.	130

M O N I T V M .

→
C Ap. V. §. XV. pag. 83. ex sententia Nat. Alexandri tradidi , omnino incertum esse , quisnam , & cuius auctor ille fuerit , qui sub Isidori larva voluit delitescere . Paulo post §. XVI. pag. 84. Blondelli , Bartholi , aliorumque sententiam sequutus scripsi , Isidorianam collectionem circa saeculi noni medietatem apparuisse . At vir doctissimus , optimeque de re ecclesiastica meritis Carolus Blascus in *comment. de collect. canon. Isidori Mercatoris*, qui Neapoli MDCCLX. , 4. prodit , cuius ad me exemplar Salerni agentem haud ita pridem allatum est, permultis statuit argumentis , Isidorum Hieromonachum videri voluisse , huius canonum collectionem nono ineunte saeculo prodisse , eamque Moguntiae abortam fuisse . Tu , Lector , utriusque sententiae praesidiis rite expensis , in quam desigere pedem velis , plane habebis . Idem eruditissimus vir totum hoc argumentum de Isidoriana collectione tam perspicue , tamque copiose subtiliterque persequutus est , ut palmam omnibus praeeriperit , spemque meliora producendi interciderit omnem .

ERRATA TYPORVM CORRIGE.

IN CORPORE.

pag.4.v.36. de ra re	de ea re
pag.5.v.8. excelles	excellis
pag.5.v.9. admiratio	admiratione
pag.5.v.13. excelles	excellis
pag.11.v.16. persuadent	persuadet
pag.13.v.10. cuiusquam	cuiuspiam
pag.18.v.9. Cataphrypas	Cataphrygas
pag.18.v.19. Nicaenum	Nicaenam
pag.18.v.34. tantum	praefertim
pag.19.v.1. nihilque	nihilque fere
pag.19.v.4. tumque	tumque in primis
pag.23.v.8. defiere	desuere
pag.35.v.20. <i>τυς των</i>	<i>τυς των</i>
pag.40.v.9. an. XXLVIII.	an. CCLVIII.
pag.40.v.16. <i>διδασκαλιος</i>	<i>διδασκαλιος</i>
pag.44.v.30. Exiqui	Exigui
pag.45.v.9. codicis	codicibus
pag.55.v.8. <i>των υδων</i>	<i>του ειδων</i>
pag.58.v.9. Epelinos	Ephelinos
pag.64.v.12. potestata	potestate
pag.64.v.20. excudendum	excudendam
pag.66.v.18. faeculo II.	faeculo XI.
pag.68.v.2. <i>Σπιτομιν</i>	<i>Επιτομιν</i>
pag.77.v.18. Nat. Alexander	Nat. Alexander
pag.82.v.24. Isidori	Isidoro
pag.85.v.4. quam	quem
pag.87.v.5. praecipue	praecipua
pag.87.v.22. an. CCCXLVII.	an. DCCCLVII.
pag.88.v.9. Genuinae	Genuina
pag.92.v.11. Regionem	Reginonem
pag.93.v.9. Regionem	Reginonem
pag.94.v.13. Patruum	Patrum
pag.96.v.17. Contrabrigensis	Cantabrigensis

pag.

pag.96.v.20. Peritus	Petitus
pag.98.v.7. §.XI.XVI.	§. X. XIII. XIV.
pag.99.v.21. Trethemium	Trithemium
pag.100.v.18. Archiefcopus	Archiepifcopus
pag.105.v.6. Paventinus	Faventinus
pag.110.v.9. Vig lum	Vigilum
pag.126.v.29. indicere	indicem
pag.128.v.4. Bleuti	Blueti

I N N O T I S.

pag.24.not.61. πατι	ταις πατι
pag.26.not.77. Ert.	Ext
pag.33.not.27. αποκρυφοις	αποκρυφοις
pag.36.not.32. Nubert. ac paullo post Spicileg	Humbert. Spicileg.
pag.43.not.101. Arclatens.	Arelatens.
pag.47.not.155. epistolas ead. not. v. 3. vertet paullo post v. 16. auctores	& epistolas vertit auctorem
pag.48.not.165. Διδαχην	Διδαχην
pag.50.not.186. Combesiano	Cambesiano
pag.66.not.59. Λογοθετης	Λογοθετης
pag.86.not.108. suboluere	suboluere
pag.90.not.133. Capitularibus	Capitularibus
pag.99.not.6. proaem.	prooem.

Praeter recensita menda, alia leviora excidere; saepe enim maiores pro minoribus, minoresque pro maioribus litteris irrepserunt; nonnulla contra adcuratiores orthographiae leges peccata; particulae, quae coalescere debebant, a continenti discessere, & vicissim. Ea & quae a nobis emissitius oculis prope perlustrantibus animadversa non sunt, quo pollet iudicio aequitateque, lector castigabit, auctorisque absentiae, rei typographicae condonabit.

EMINENTISSIMO SIGNORE.

G Aetano Roselli pubblico Stampatore di questa Città di Napoli prostrato a piè dell' E. V. umilmente l'espone, come desidera dare alle stampe un Libro intitolato: *Historia Iuris Canonici in usum Seminarii Salernitani*. Pertanto supplica l' E. V. degnarsi commetterne la Revisione a chi meglio li parerà, e l'averà a grazia, ut Deus, &c.

V. Cl. D. Carolus Blascus Canonum Professor in Palatio Archiepiscopali revideat, & in scriptis referat. Datum die 5. Martii 1763.

Joseph Sparanus Can. Dep.

EMINENTISSIME PRINCEPS.

LEgi Te jubente librum inscriptum : *Historia Juris Canonici in usum Seminarii Salernitani Auctore Carmino Fimiano* : & nihil in eo inveni, quod alicui, vel Fide, vel moribus fraudi esse possit. Quin Auctoris supra aetatem exculti (adhuc enim adolescit) praecox, idemque subactum ingenium, ac singulari eruditione, dicendique copia praeditum admiratus sum. Quare illum dignum censeo, qui Te concedente ad studiosae iuventutis profectum quantocius formis Typographicis in apertum profectur. Neapoli Kalendis Iuliis ann. 1763.

Eminentiae Tuae.

Humiliss. & Addictiss. Famulus
Carolus Blascus.

Attenta relatione Domini Revisoris imprimatur. Datum die 28. Iulii 1763.

PHIL. EPISCOPUS ALLIFANUS V.G.

Joseph Sparanus Can. Dep.

S.R.M.

S. R. M.

SIGNORE

G Aetano Roselli pubblico Stampatore di questa Città umilmente prostrato a' piedi della M. V. supplicando l' espone, come desidera dare alle stampe un Libretto intitolato *Historia Juris Canonici ad usum Seminarii Salernitani*; Per tanto supplica Vostra Real Maestà a commetterne la revisione a chi meglio li parerà, e l'averà a grazia ut Deus, &c.

Adm. Reverendus U. J. D. D. Carolus Gagliardus in hac Studiorum Universitate Professor, revideat, & in scriptis referat. Datum Neapoli die 13. Maii 1763.

Nicolaus de Rosa Episcopus Putel. C.M.

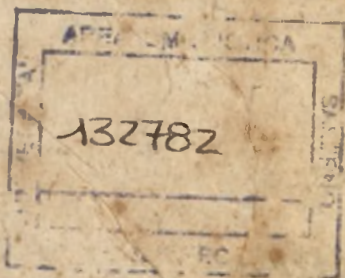
Nu-

Illustriss. , & Reverendiss. Domine.

Historiam Iuris Canonici ad usum Seminar-
rii Salernitani concinnatam ab eruditissi-
mo presbytero D. Carmino Fimiano quum iussu
tuo perlegissem : nil penitus in ea offendi , quod
regiis , regnique huius moribus , ac legibus ad-
versetur . Opusculum propterea istud studiosae
iuventuti profuturum luce praeli publica per-
dignum censeo . Neapoli 28. Iulii 1763.

Humillimus , & obsequiosiss. famulus
Carolus Gagliardus.

APR 21 1976

132782

EC

UNIVE
S

VO

50000